

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
RESİM İŞ EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİNDE ORTAOKUL
ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL ADALET ALGILARI:
GÖRSEL FENOMENOLOJİK ÇALIŞMA**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Belgin GÜLBEN**

**Danışman
Doç. Dr. Ebru GÜLER**

Mart 2023,ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Belgin GÜLBEN

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ana Bilim Dalı : Güzel Sanatlar Eğitimi
Program Adı : Tezli Yüksek Lisans
Tez Başlığı: :Görsel Sanatlar Eğitiminde Ortaokul Öğrencilerinin
Sosyal Adalet Algıları: Görsel Fenomenolojik Çalışma

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 98 sayfalık kısmına ilişkin 15/03/2023 tarihinde **IThenticate/Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: %11' dir.

Filtrelemeye tırnak içindeki **alıntılar dahil** edilmemiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimeden daha az** örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

15/03/2023

Danışman: Doç. Dr. Ebru GÜLER

Öğrenci: Belgin GÜLBEN

KILAVUZA UYGUNLUK

“Görsel Sanatlar Eğitiminde Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Adalet Algıları: Görsel Fenomenolojik Çalışma” başlıklı Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Belgin GÜLBEN

Danışman

Doç. Dr. Ebru GÜLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Ebru GÜLER danışmanlığında **Belgin GÜLBEN** tarafından hazırlanan “**Görsel Sanatlar Eğitiminde Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Adalet Algıları: Görsel Fenomenolojik Çalışma**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı**’nda **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

15/03/2023

JÜRİ:

Danışman	: Doç. Dr. Ebru GÜLER	İmza
Üye	: Prof. Dr. Suzan Duygu Bedir ERİŞTİ	İmza
Üye	: Doç. Dr. Hüseyin ÖZNÜLÜER	İmza

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun /.... /..... tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...../...../.....

Prof. Dr. Necdet TOZLU
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

“Görsel Sanatlar Eğitiminde Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Adalet Algıları: Görsel Fenomenolojik Çalışma” adlı bu araştırmanın planlaması, yürütülmesi sürecinde olumlu enerjisiyle, sonsuz sabrını, anlayışını ve desteğini esirgemeyen sevgili danışman hocam Doç. Dr. Ebru GÜLER’e sonsuz teşekkür ederim.

Çalışmanın yazım kuralları ve şekilsel düzenlemesi gibi teknik konularda desteğini esirgemeyen kardeşim İ. Halil Gülben ve değerli arkadaşlarım Mehmet Türkel ile Aysun Yeşiltepe’ye teşekkür ederim.

Son olarak hayatımda aldığım bütün kararlarda neşesiyle bana motivasyon kaynağı olan, sadece bu çalışma sürecinde değil bütün zorlu süreçlerde sabırla yanımda olan annem Fatma Gülben’e şükranlarımı sunarım

Belgin Gülben, Erzincan,2023

GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİNDE ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL ADALET ALGILARI: GÖRSEL FENOMENOLOJİK ÇALIŞMA

Belgin GÜLBEN

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Mart 2023

Danışman: Doç. Dr. Ebru GÜLER

ÖZET

Dünya üzerinde sosyal adalet odaklı yaşam ve eğitim ihtiyacının önemi her geçen gün artmaktadır. Gelişmiş ülkelerin eğitim politikaları, eleştirel, kapsayıcı, ulaşılabilir ve evrensel insan hakları çerçevesinde düzenlenmiştir. Gelişmiş ülke kalkınma planlarında eğitime ayrılan bütçenin de en yüksek bütçe olduğu bilinmektedir. Bu gereksinim doğrultusunda, sosyal adalete vurgu yapılan bir sanat eğitimi anlayışı ile bireyin eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi ve sorgulayıcı tavır edinmesi önem kazanmaktadır. Bu kapsamda araştırmanın amacı, görsel sanatlar dersinde ortaokul öğrencilerinin sosyal adalet algılarının ne olduğu ve bunu yaşamlarında nasıl deneyimlediklerini, görsel sorgulamalar yoluyla nasıl geliştirilebileceklerini ve yürütebileceklerini incelemektir. Görsel fenomenoloji ile desenlenen bu araştırma, ortaokulda 2021-2022 eğitim öğretim yılı ikinci döneminin 1 Nisan-1 Haziran 2022 tarihleri arasında 8 haftalık bir sürede toplanmıştır. Araştırmanın katılımcılarını 6. ve 7. sınıf 12 ortaokul öğrencisi ve 4 görsel sanatlar öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu, dokümanlar, foto-ses kayıtları, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın verileri içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırmanın bulguları kapsamında “Sosyal Adalet Algısı”, “Sanatsal Süreçte Sosyal Adaletin Yansıması”, “Görsel Pedagojik Süreçte Sorgulama” ve “Görüşler” olmak üzere olmak üzere dört ana temaya ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Adalet, Eleştirel Pedagoji, Görsel Sanatlar Eğitimi, Yapılandırmacı Öğrenme.

SECONDARY SCHOOL STUDENTS' PERCEPTIONS OF SOCIAL JUSTICE IN VISUAL ARTS EDUCATION: VISUAL PHENOMENOLOGICAL STUDY

Belgin GÜLBEN

Erzincan Binali Yıldırım University

Graduate School of Social Sciences

Master's Thesis, March 2022

Thesis Supervisor: Assoc. Prof. Ebru GÜLER

ABSTRACT

The importance of social justice-oriented life and education in the world is increasing day by day. Educational policies of developed countries are organized within the framework of critical, inclusive, accessible and universal human rights. It is known that the budget allocated to education in the development plans of developed countries is the highest budget. In line with this need, with an understanding of art education emphasizing social justice, It is important for the individual to develop critical thinking skills and acquire an inquiring attitude. is gaining. In this context, the aim of the research is to examine what the secondary school students' perceptions of social justice are in the visual arts course and how they experience it in their lives, and how they can be developed and implemented through visual inquiries. This research, designed with visual phenomenology, was collected in an 8-week period between April 1 - June 1 2022 of the second semester of the 2021-2022 academic year in secondary school. The participants of the research are 6th and 7th grade 12 secondary school students and 4 visual arts teachers. Personal information form, documents, photo-sound recordings, semi-structured interview form were used as data collection tools in the research. The data of the research were analyzed by content analysis method. Within the scope of the findings of the research, four main themes were reached: "Perception of Social Justice", "Reflection of Social Justice in the Artistic Process", "Inquiry in the Visual Pedagogical Process" and "Opinions".

Keywords: Social Justice, Critical Pedagogy, Visual Arts Education, Constructivist Learning.

İÇİNDEKİLER

GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİNDE ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL ADALET ALGILARI: GÖRSEL FENOMENOLOJİK ÇALIŞMA

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI	iv
ÖNSÖZ.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
TABLOLAR LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
RESİMLER LİSTESİ.....	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Adalet	3
1.2. Sosyal Adalet	6
1.2.1. Eğitimde Sosyal Adalet	7
1.2.2. Sanat Eğitiminde Sosyal Adalet.....	12
1.3. Eleştirel Pedagoji	14
1.4. Yapılandırmacı Öğrenme Kuramı.....	15
1.5. İlgili Araştırmalar.....	16

1.5.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	16
1.5.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	17

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. Araştırmanın Amacı	19
2.2. Araştırmanın Önemi.....	19
2.3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	20
2.4.1. Araştırma Modeli	21
2.4.2. Nitel Yöntem:.....	21
2.4.3. Sanat Temelli Nitel Yöntem (Arts Based Research-Sanata Dayalı Araştırma):	22
2.4.4.Fenomenoloji:	22
2.4.5.Görsel Fenomenoloji:	22
2.4.6. Araştırma Katılımcıları.....	23
2.4.7. Amaçlı Örneklem:	24
2.4.8. Kartopu Örneklem:	24
2.4.9.Araştırmacının Rolü	24
2.4.10. Araştırmanın Uygulama Süreci.....	26
2.4.11. Araştırmanın Uygulama Ortamı.....	27
2.4.12. Veri Toplama Araçları.....	28
2.4.13. Verilerin Analizi.....	30
2.4.14. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1. Araştırmanın “Sosyal Adalet Algısı” Temasına İlişkin Bulgu ve Yorumlar	34
3.1.1.Araştırmanın Birinci ve İkinci Alt Sorusuna Yönelik Bulgular:	34

3.2. Araştırmanın “Sanatsal Süreçte Sosyal Adaletin Yansıması” Temasına İlişkin	
Bulgu ve Yorumlar	52
3.2.1. Araştırmanın Üçüncü Alt Sorusuna Yönelik Bulgular:	52
3.3. Araştırmanın “Görsel Pedagogik Süreçte Sorgulama” Temasına İlişkin Bulgu ve	
Yorumlar	63
3.3. 1. Araştırmanın Dördüncü Alt Sorusuna Yönelik Bulgular;	63
3.4. Araştırmanın “Görüşler” Temasına İlişkin Bulgu Ve Yorumlar	74
3.4.1 Araştırmanın Beşinci Alt Sorusuna Yönelik Bulgular;	74

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç	82
4.2. Tartışma	84
4.3. Öneriler	87
KAYNAKÇA.....	89
EKLER	93
ÖZ GEÇMİŞ	102

KISALTMALAR LİSTESİ

MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
Akt.	: Aktaran
Bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çevirmen
Ed.	: Editör
TDK	: Türk Dil Kurumu
KONDA	: Konut danışmanlık
LGS	: Liseye Geçiş Sınavı
TEGV	: Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı
ÇAÇA	: Çocuklar Aynı Çatı Altında
BGOF	: Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu
BGVOF	: Bilgilendirilmiş Gönüllü Veli Olur Formu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3. 1: Görsel Sanatlar Öğrencilerinin Adalet Kavramının Tanımına İlişkin Görüşleri.....	35
Tablo 3. 2: Görsel Sanatlar Öğrencilerinin Dayanışma Kavramının Tanımına İlişkin Görüşleri	39
Tablo 3. 3: Görsel Sanatlar Öğrencilerinin Hoşgörü Kavramının Tanımına İlişkin Görüşleri	45
Tablo 3. 4: Görsel Sanatlar Öğrencilerinin Adaletle İlişkin Sanatsal Çalışma Temaları	53
Tablo 3. 5: Görsel Pedagojik Süreçte Sorgulama.....	65

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3. 1: Sosyal Adalet Algısı Temasına İlişkin Bulgular	34
Şekil 3. 2: Sanatsal Süreçte Sosyal Adaletin Yansıması Temasına İlişkin Bulgular	52
Şekil 3. 3: Görsel Pedagojik Süreçte Sorgulama Temasına İlişkin Bulgular	64
Şekil 3. 4: Öğrenci Görüşleri Ortak Kategoriler	75
Şekil 3. 5: Öğretmen Görüşleri Ortak Kategoriler	79

RESİMLER LİSTESİ

Resim 3. 1: Ö1 Adalet Resmi	54
Resim 3. 2: Ö2 Adalet Resmi	55
Resim 3. 3: Ö6 Adalet Resmi	56
Resim 3. 4: Ö10 Adalet Resmi	57
Resim 3. 5: Ö3 Adalet Resmi	58
Resim 3. 6: Ö5 Adalet Resmi	58
Resim 3. 7: Ö8 Adalet Resmi	59
Resim 3. 8: Ö4 Adalet Resmi	60
Resim 3. 9: Ö7 Adalet Resmi	61
Resim 3. 10: Ö12 Adalet Resmi.....	61
Resim 3. 11: Ö9 Adalet Algısı.....	62
Resim 3. 12: Ö11 Adalet Algısı.....	63
Resim 3. 13: Ö1 Adalet	66
Resim 3. 14: Ö1 Adalet	66
Resim 3. 15: Ö7 Adalet	67
Resim 3. 16: Ö7 Adalet	67
Resim 3. 17: Ö9 Adalet	68
Resim 3. 18: Ö12 Adalet	68
Resim 3. 19: Ö2 Adalet	69
Resim 3. 20: Ö3 Adalet	69
Resim 3. 21: Ö8 Adalet	70
Resim 3. 22: Ö8 Adalet	70
Resim 3. 23: Ö5 Adalet	70
Resim 3. 24: Ö11 Adalet	71
Resim 3. 25: Ö4 Adalet	71

Resim 3. 26: Ö4 Adalet	71
Resim 3. 27: Ö6 Adalet	72

GİRİŞ

Her alanda karşımıza çıkan sosyal adalet kavramı tartışılan ve hala tanım aranan bir kavramdır. Sosyal politika gereği devletler; güvenlik ve refah odaklı devlet anlayışını gerçekleştirebilmek için değişen demografik yapılar, eğitim öğretim ihtiyaçları, yoksulluğu önleme, sosyal eşitlik gibi alanlarda sosyal adaleti bir amaç haline getirmelidirler. Rawls'ın adalet anlayışına göre; adalet toplumsaldır ve kurumlar tarafından sağlanmalıdır. “Eğer adalet, bir bütün olarak toplumun refahını sağlayamayacak ise, hiç kimse adalet üzerindeki bozulmalara sahip çıkmamalıdır” (Rawls,1999, s.32). Millî Eğitim Bakanlığının 2003 yılında hazırlamaya başladığı değerler eğitimi, 2011 eğitim öğretim yılı başında değerler eğitime yönelik etkinlikler ile ilgili bir genelge ile başlatılmıştır. Bireyi, aileyi, yaşadığımız toplumu ve dünyayı tehdit eden risk ve sorunların çözümünde toplumsal yaşantımızın temel yapısını oluşturan milli, manevi, sosyal, ahlaki ve kültürel değerlerimizden olan dayanışma, yardımlaşma, hoşgörü, misafirperverlik, vatanseverlik, doğruluk, iyilik, temizlik, çalışkanlık, dürüstlük, sevgi, saygı, duyarlı olma, adil olma, paylaşımcı olma gibi kazanımlarımız en önemli referans kaynağımızdır” (M.E.B., Genelge,2010/53).Ders kitaplarına konulan bu proje öğrencilerin değer yargılarını öğrenmesi, geliştirmesi yönünde atılmış olumlu bir adım olarak değerlendirilebilir. “Sosyal adalet nedir?” “Sanat eğitiminde öğrencilerin sosyal adalet algıları nasıldır?” sorularına yanıt arayacak olan bu araştırmada, değerler eğitimin de yer alan kavramlar referans alınarak bu kavramların tanımları, sosyal adalet ile bağlantıları araştırılmıştır.

Sosyal adalet kavramının evrensel olarak bir tanımı mevcut değildir. Coğrafyaya, dine, dile, ırka göre değişkenlik gösterebilen bu kavram günlük hayatta sık kullanılır. Bu kavrama yaklaşım biçimleri bir şekilde kavramı tanımlamamıza yarar. Adalet kavramı üzerinden sosyal adalet tanımına bir geçiş yapmak daha kapsayıcı olabilir. Sanat eğitiminde sosyal adalet sürdürülebilir eğitim modeli ile verilebilir. Atık malzemelerin geri dönüşümü, sanatsal bir çabaya dönüştürülmesi, bunun okullarda pratiğe geçirilmesi, sosyal adalet duyarlılığının kazanılması yönünde bir adım olarak yorumlanabilir. “Sürdürülebilir kalkınma eğitiminin konu alanlarından olan “sosyal adalet”, “sosyal yargılar”, sürdürülebilir demokratik toplum”, “toplumsal cinsiyet eşitliği” gibi toplumsal konular ile “tüketim alışkanlıkları” gibi ekonomiyle

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Adalet

Adalet; eski Yunandan, felsefenin sistematik bir şekilde sürdürülmeye başlamasından bu yana tartışılan, üzerinde durulan bir kavram olmuştur. Çeşitli alanlarda tartışılan adalet kavramı; tartışılan alana ve içinde bulunan koşullara göre değişken bir yapıya sahiptir. Günümüzde adalet kavramının en çok kullanıldığı alanlardan biri hukuktur. Kavramın hukuk felsefesi ile geldiği nokta hukukun merkezidir. İnsanlar toplumsallaşıp bir arada yaşamaya başladıkça düzene ve kuralara ihtiyaç duyulmuştur. Hukuk basit tanımla düzenlemedir. Düzen için hukuk gereklidir. Hukukun adil olarak işlemesi ise adalet ile sağlanmaya çalışılmaktadır. “Adalet, temelde sosyal mutluluktur. Bu sosyal düzen tarafından güvence altına alınan bir mutluluktur. Yalnızca adaletli düzen içinde yaşayan adil insanlar mutludur, adaletsiz düzende toplumun ve kişilerin mutlu olabilmeleri olanak dışıdır. Bu nokta, adaletin ne derece toplumsal bir kavram olduğunu göstermektedir” (Çeçen,2020, s.187). Adaletin kesin ve net bir tanımı bulunmamaktadır. Arapçadan Türkçeye geçen sözcüğün Türk Dil Kurumunda ki tanımı şöyledir; “Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, “Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme” ve “Herkes kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk” (TDK,2021). “Bazen salt bir ide, bazen tanrısal bir erdem, bazen aklın bir emri olarak karşımıza çıkmıştır. Bazen de eşitlik, özgürlük, fayda gibi ahlaki, siyasi ya da ideolojik kavramlar ve değerlerle aynı anlamda kullanılmıştır” (Tunç,2019, s.29). Rawls’ın adalet teorisi üzerinde en çok durulan ve karşımıza en çok çıkan kuramdır. Bu kurama göre; insanların farklı ihtiyaçları vardır ve bu ihtiyaçların farklı olarak sağlanması sosyal adaleti sağlar. Adalet kavramında zamanlama önemlidir, uyum ve iş birliği olmadan adaletin bireyler için hayal kırıklığıdır. Kurumların adalet dağıtıcı rolünü, sosyal adalet çerçevesinde ele almadan yapması bireyler açısından adil olmayabilir. Sosyal, kültürel ve ekonomik

hakları, somut formlarla bireye göre eşgüdümlü düzenleme yaparlar. Tek eşlilik, düşünce özgürlüğü, vicdan özgürlüğü, özel mülkiyet gibi konular kurumların eşitsizliğe karşı, siyasal belirlemelerinin etkileri şeklinde yorumlanabilir (Rawls,1999). Kelsen (2013) adalet anlayışı göre ise adalet göreceli bir kavramdır. Bireylerin özgürlük, barış, demokrasi ve hoşgörülerine göre değişen bir adalet sisteminin doğruluğunu savunmuştur. Komünist ve sosyalist düzendeki herkese eşit ekonomik gelir, eşit adalettir anlayışını ütöpik bulmuş ve eleştirmiştir. Adaleti mutluluk arzusu ile eşdeğer görmüş ve bitmeyen bir arayış olduğunu ifade etmiştir. Eflatun'un adil düzen mutluluktur görüşüne karşı çıkarken bireysel mutluluğun sağlanmaya çalışıldığı Bentham'ın toplum düzeni modelini de eleştirmiştir. Adalet arzusunun daha derin bir tanıma ihtiyaç duyduğunu söylemiştir. "Öncelikle adalet, karşılıklı insan ilişkilerini düzenleyen toplumsal düzenin mümkün, ama zorunlu olmayan bir niteliğidir. O, ancak tali olarak insanın bir erdemidir; çünkü insan, eğer davranışı adil olarak kabul edilen toplumsal bir düzenin normlarına uyuyorsa adildir" (Kelsen,2013). Yücel (1965) göre ise adalet kavramını karşıtlık üzerinden ele almıştır. Adaletsizliğin adalet kavramı üzerine düşünmeye sevk ettiğini söylemiştir. Adaletsizlik karşısında verilen organik tepkinin, adaleti bir durum ve düşünce olmaktan çıkarıp, harekete dönüştürdüğünü somutlaştırdığını ifade etmiştir. Aristoteles adalet anlayışını iki şekilde tanımlar. Paylayıcı ve düzeltici adalet. Genel olarak paranın, zenginliğin devlet tarafından eşit bir şekilde dağıtılmasını paylayıcı adalet olarak tanımlarken, düzeltici adaleti kişinin statüsüne uygun olmayacak şekilde sahip olduğu varlığın hukuk aracılığı ile düzeltilmesidir (Topakkaya,2009). "Aristoteles'e göre adalet kavramı bütün diğer faziletleri içine alan ve yasalara itaatle ortaya çıkan en tamamlanmış ve en mükemmel bir fazilettir" (Topakkaya,2009, s.628). "Adaletin de ortası yoktur, çünkü adaletin veya adil olmanın kendisi erdemdir" (Arslan,2007, s.262). Aristoteles yasalara uymayı adalet ile bağdaştırırken Chomsky tam tersini söylemiştir. Yasaları sorgulamak ve itaat etmemek adalet kavramına biraz daha yaklaştıır. Çünkü yasal olanın her zaman adaletli olamayacağını ve iktidarın şirketler aracılığı ile oluşan adaletsizliğe ortak olabileceğini söylemiştir. Toplumsal olayların ve tepkilerin adalet içeren bir yönü olduğunu, iktidarın kurduğu bütün adalet sistemlerine şüpheyle bakmak gerekliliğini savunmuştur. Proletaryanın iktidarı için şiddet kullandığı bir ortamda kişiler için adalet olamayacağını belirtir (Chomsky& Foucault,2012). Hayek için adalet, herkese uygulanan hukuk

kurallarının eşitliği ile ölçülmesidir. Prosedürel adalet olarak nitelendirilen bu kavram; süreç odaklı ilerlermiştir. Sonucun ne olduğu önemli değildir. Serbest piyasa ekonomisinin hukuki kurallarına uymak adaleti sağlamaya yeterlidir. Fazla kazanç sağlamanın adaletsiz olmadığını savunur. Yöntem ve kuralları baştan belirlenen her durumun sonucu her birey için adildir (Kararmaz,2013).

Hayek'in adalet kavramının, günümüzün liberal ekonomi modeli ile örtüşen yanları bulunmaktadır. Ülke sermayesine sahip olanların ve diğerlerinin imkanları arasındaki uçurumun adaletli olduğu söylenemez. Zengin- yoksul uçurumunun derinleşmesi kurallara ve düzene uygundur. Bu düzeni eleştiren her oluşum tehlikeli olarak görülebilir. Sivil toplum örgütlerinin, öğrenci toplulukların, işçi örgütlenmelerinin, kadın örgütlenmelerinin her türlü ekonomik talebi düzen için bir kaos yaratabilir. Geçmişte ve günümüzde bu düzenin işlemlerini sağlayan kesim işçiler olmuştur. Fabrikada çalışan işçilerin üretimi durdurması, sermayeyi elinde bulunduran kişi ya da kişilerin para akışını durdurması anlamına gelir. Üretim durduğu halde faizler ve masraflar devam devam edecek, ihracat ve ithalat etkilenecektir. Uluslararası piyasadaki pazar payı ve geliri küçülmeye başlayacaktır. Sadece ücret temelli grevler açısından bakıldığında ücrette adalet sağlanması talebi; şartları baştan belirlenmiş liberal ekonomi için satranç tahtası gibidir. Piyonların hareket alanları sabitken şah özgürdür. Kurallar belli olduğu için kaybeden çoğunlukla adalet isteyenler olmuştur. Çünkü ücret ve çalışma koşulları baştan bellidir öyleyse adaletlidir (Kararmaz,2013).

Hayek'in bu teorisi bizi süreç odaklı bir adalet tanımı aramaya yöneltir. Kesin bir adalet tanımı bulmaya çalışmak yanlış olabilir. Evrensel değerlerin değişimi tanımlarında değişmesine sebep olabilir. Adalet tanımı toplum vicdanının da kabul gören durumlara göre değişebilir. Radikal bir örnekle, yaşam hakkı evrensel bir değer olmasına karşın, bazı ölümler adalet yerini buldu şeklinde algılanabilir. Sokakta şiddet gören birinin görülmesi çoğu toplumda rahatsız edici bir durumdur ve müdahil olmak istenebilir. Şiddeti uygulayan kişinin arbede esnasında ölmesi ve araya giren kişi eliyle öldürülmesi toplumsal vicdanı büyük ölçüde rahatsız etmeyebilir. Doğalında gerçekleştiği düşünülebilir. İnsanın evrim sürecinde bu ölümler yaşama dair görülürken toplumsal düzen ile birlikte hukuk düzenlemeleri bunu olağan bir durum olarak görmemeye başlamıştır. Öldüren kişi cezalandırılır, bu cezalar genel olarak toplum vicdanının da kabul görmemiştir. Hukuki olması aynı zaman da adil olacağı anlamına

gelmeyebilir. Platon “adaletin, hakkın, hukukun, güçlünün aleti olmaması için devlet bekçilerinin eğitilmesi şarttır; çünkü ancak bu durumda güç (kudret), bütüne (devlete/topluma) yönelik temiz bir hizmetin destekleyicisi olacaktır” (Platon,2005, s.14). Weber eski Alman toplumunda davacı ve davalının akrabalarının davayı toplum önünde dinleyip karara bağladığını, haklı haksız durumuna akrabaların karar verdiğini toplum önünde yargılama yapıldığını söylemiştir (Weber,2012, s.20). Aral’a (2014) göre bir toplumun realitesi hukuk ve adalet realitesine yansımaları olasıdır. Tarihte var olmuş bütün toplumların adalet ve hukuk sistemini incelemek araştırma konusu kapsamında değildir, bu nedenle örnek olarak ele almak yeterli olacaktır. Adalet kavramı üzerine sınırsız kaynak ve tanım bulunmaktadır. Bu bağlamda araştırma sanat eğitiminde sosyal adalet kavramı ile sınırlandırılmıştır.

1.2. Sosyal Adalet

“Sosyal adalet kavramı ilk kez 1840’lı yıllarda Sicilyalı papaz Luigi Tamporelli d’Azeglio tarafından kullanılmıştır. Sosyal adalet kavramı 1960’lı yıllarda eğitim alanına transfer edilerek kullanılmakla birlikte, 21. yüzyılın başında eğitim araştırmacıları ve uygulayıcıların ilgi merkezi olmaya başlamıştır” (akt; Tomul,2009, s.129).

“Sosyal adalet, açıkça tanımlanmış ve sınırları belirlenmiş durağan bir kavram değildir. Aksine dinamiklerdir. Bu nedenle sosyal adaletin çok iyi bilinen ve yaygın olarak kullanılan bir tanımı bulunmamakla birlikte, farklı boyutlarından yola çıkılarak çeşitli yönleri açıklanmaktadır” (akt; Yıldırım,2011, s.6).

Bell (2016) göre sosyal adalet her toplumdan insanın eşit şartlarda eğitim, sağlık vb... temel ihtiyaçlarına adil bir şekilde ulaşabilmesidir. Miller’a (akt; Sunal,2001) göre sosyal adalet dört unsurdan oluşur. Hak etme, ihtiyaçlar, kanuni haklar ve eşitlik. Bir işçinin iş üretip işini tamamlayıp parasını alması hak etme olarak yorumlanırsa, diğer bir işçinin ailesini beslemek zorunda olduğu için aldığı para ihtiyaç temelindedir. Kanunen ürettiği iş karşılığında para alan bir işçide para alacaktır. Hepsinin aynı miktarda para aldığını düşünürsek eşitlik de sağlanmış olur.

Sosyal adaletin tanımını sosyal adalet ilkeleri ile tanımlar. Bireylerin haklarının korunması, kaynaklara eşit ulaşma toplumda sosyal adaleti sağlar. Dezavantajlı bireylerin kaynaklara ulaşımına olanak sağlamak sosyal adalet için en önemli unsurdur (akt; Gezer,2020).

1.2.1. Eğitimde Sosyal Adalet

Eğitimde sosyal adaletin tartışılması, yaşanan sorunlar ve ihtiyaçlar üzerinden gündeme gelmiştir. Fırsat eşitliği, kamusal hizmet, ekonomik eşitsizlik, sosyal eşitsizlik gibi kavramların tartışılması var olan adaletsiz durumların medya aracılığı ile görünür olması sorunun çözümüne ilişkin arayışları da beraberinde getirmiştir. Devletlerin devamını sağlayan, en önemli uzun vadeli unsurlardan birinin eğitim hizmeti olduğu bilinmektedir. Gelişmiş demokrasiye sahip devletler de eğitim politikaları öncelikli olmuştur. “Aristoteles kararlı bir şekilde devletin yurttaşlarının ahlaksal hayatından sorumlu olduğunu ve onları erdemli ve mutlu kılmak üzere geniş kapsamlı bir programa uygun olarak eğitmesi gerektiğini savunur” (Arslan,2007, s.280). “Eğitimde sosyal adalet, sadece adaletsizliğin olmaması değil, aynı zamanda daha derin bir öğretimi tanıma ve hayata geçirme ihtiyacıdır. Daha geniş sosyal ve kültürel manzara ile ilgili olarak kendimizi ve öğrencilerimizi anlamaktır” (Maguire &Lenihan 2014, akt; Güler,2020, s.328). Finlandiya, Estonya, Kanada gibi ülkelerin eğitimde fırsat eşitliğine örnek gösterilmesi, eğitime ayrılan bütçenin en fazla bütçe olması ile doğru orantılıdır. Bireysel demokrasinin önemli olduğu bu alanda ortaya çıkan sosyal adaletsizlikleri gidermek için düzenlemelere gitmişlerdir. Eğitimde fırsat eşitliği, yaşanan sosyal adaletsizliklerin tartışma konularının başında yer alır. “Eğitim ve adalet ilişkisinde aranabilecek ortak nokta [...] toplumda demokratik ortak yararı amaçlama/yaratma özelliklerinden kaynaklanmaktadır. [...]eğitim ve sosyal adalet ilişkisi, kendiliğinden kurulmuş olmakta, eğitimde sosyal adalet hem bireysel hem toplumsal düzlemde demokratik bir hak olarak eğitimden adil biçimde yararlanmayı anlatmaktadır” (Polat,2007, s.2).

Bell (2016) göre sosyal adaletin sağlanabilmesi toplumdaki her bireyin sosyal sorumluluk bilincini kazanmasına bağlı olduğudur. Bu sürecin bir parçası olmak sosyal adaletin sağlanabilmesine bizi daha fazla yakınlaştırır. Zorlayıcı yöntemlerle olamayacak bir paradigmadan bahsederken, sosyal adaletin eğitimi vurgulamıştır. Baskıcı toplumlardaki yaptırımların, sosyal adalet eğitimi ile içerden kırık oluşturulabileceğine inanmıştır. Baskıcı toplumlarda sosyal adalet noktasında sağlanan gelişmeleri başarılı bulur ve bu nedenle kavramın bireysel, kültürel ve tarihsel olarak tanımlamanın, basitleştirmenin etkili bir şekilde hareket alanı açacağını düşünmüştür. Teori ve pratik sürecin iç içe geçtiği bu sürece nasıl yaklaştığımız çözümler açısından önemlidir. Sınıf

içinde uygulayabileceğimiz yöntemlerin teorik kaynakları bir çerçeve oluşturmamızı sağlar. Geçmişten bugüne ulaşan bütün teori ve kaynakları basitleştirip sunmak işlevsel olacaktır. Çözüm yöntemlerini ararken kullandığımız dili önemli olduğunu ve radikal kelimelerden uzak durmamız gerektiğini söyler. Ayrımcılık, bağnazlık ön yargı yerine baskıcı terimini kullanmayı önerir. Bu noktada ekonomik eşitsizlik ve ırksal temelde bir örnekleme yaparak Amerika'nın özgürlükler ülkesi olarak, herkesin eşit haklara sahip bir ülke olduğu propagandasının yapıldığını ve bir babanın çok çalışırsa eşit ekonomik haklara sahip olacağı söylendiğini söylemiştir. Afrikalı Amerikalılar için aynı durum geçerli değildir. Önemli makamlara gelmelerinin önünde kölelik kaldırılmasına rağmen görünmeyen bir ırk faktörü olduğunu söyleyen Bell, sosyal bir grup olarak beyazların, baskın grup olarak gücü ellerinde tuttuğunu daha fazla para kazandığını ve kurumların kontrolünün onlarda olduğunu söylemiştir. Baskının mağdurlar tarafından içselleştirildiğini ve bu eşitsizliği kabullenerek hak ettiklerini düşünmesine sebep olduğunu belirtmiştir.

Ülkemizdeki sosyal grupların eğitime eşit düzeyde ulaştığını söylemek zordur. Sosyal adaletin sağlanması için yapılan iyileştirmeler genel bir çerçeve takip edilerek yapıldığından özel olarak yaşanan sıkıntılar geri planda kalır. Eğitime ayrılan bütçe genel bir bütçedir ve devlet okullarına aktarılan ödenekler genel eğitim gideri olarak harcanır. Derslere, sosyo-ekonomik düzeye, coğrafya göre ayrılmayan bir bütçenin beraberinde getireceği sorun öncelikle fırsat eşitsizliğidir. Örneğin; köyde yaşayan bir öğrencinin kitap, kırtasiye, bilgisayar, tablet gibi hizmetlere ulaşması şehirde yaşayan bir öğrenciye göre daha yavaştır ya da yoktur. Ülkemizde Millî Eğitim Bakanlığının 2010 yılında başlatmış olduğu Fatih projesi akıllı tablet uygulamaları pilot okullar seçilerek uygulanmıştır. Genişletilerek sürdürülen proje teknolojiyi eğitime aktarmada atılan önemli bir adım olmasına rağmen yeterli olamamıştır. Yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre; öğretmenlerin hizmet içi eğitimde eksik kaldıkları, akıllı tahtayı kullanmadıkları, alt yapının eksik kaldığı gözlemlenmiştir (Ayvacı, vd., 2014). Yaşanan alt yapı problemi nedeniyle her okul ya da her öğrenci bu projeye daha ulaşmamıştır. Elektriği devamlı kesilen bir okul için akıllı tahtanın olması işlevsizdir (akcakocatv.com, Eylül 2017). Yine ısınma alt yapı, ulaşım gibi problemleri olan bir okulun öncelikli ihtiyaçları farklılaşır (Sakaryanın Sesi, 2022).

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre; bir kişinin fiziksel ihtiyaçları piramidin en alt basamağında yer alır ve gerçekleşmeden bir üst basamağa geilemeyeceğidir. Isınma sorunu yaşıyan bir öğrencinin ya da öğretmenin dikkatinin yoğunlaştığı yer doğal olarak farklılaşır. Tam gün eğitim veren bir okulda yemekhane bulunmaması, kendi imkanları ölçüsünde gıdaya ulaşması öğrencinin performansını motivasyonunu etkileyebilecek bir durumdur. Bu ve buna benzer ekonomik fiziksel problemler yaşıyan bir okulda eğitim gören bir öğrencinin içinde bulunduğu sosyal durum aynı değıldir. Koşulların doğurduğu sosyal adaletsizlik yaşanmaktadır. Dolayısıyla eğitimde sağlanan imkanlar ihtiyaçlara göre belirlenmeyince bir üst basamağa ulaşmak zorlaşır. İhtiyaçlara göre dağıtılmayan imkanlar bireyler için sosyal adaletsizlik makasının açılmasına neden olabilir. Sosyal adaletsizliğın yaşandığı birçok durumdan söz edilebilir. “[...]  ğrenci sayısı, sınıf boyutu, mek nsal organizasyon [...], donatı, gürültü, havalandırma, ısı-sıcaklık, ışık, renk ve temizlik gibi faktörlerin kalite düzeylerinin yüksek olması, öğrencinin başarısını, motivasyonunu, sosyal iletişimini, sağılığını, ailesi ve topluma karşı olan sorumluluk duygusunu, davranışlarını olumlu yönde etkiledikleri saptanmıştır” (Şensoy & Sağıs z,2015, s.87-104).

Var olan eğitim modeline ve müfredata göre sanat dersleri neredeyse yok denecek kadar azdır. Bu araştırmanın temel araştırma konusu olan görsel sanatlar dersi eğitimin bütün kademelerine 1 ders saati olarak okutulmaktadır. Birçok devlet okulunda öğretmenlerin kendi çabaları ile oluşturulmuş görsel sanatlar atölyeleri dışında zorunlu bir atölye bulunmaz. Özel okulda eğitim gören bir  ğrenci ile devlet okulunda eğitim gören bir öğrencinin sanat ve sanat derslerine ulaşma imkanları arasında büyük farklar görülür.

Yaşanan sorunlar sadece ekonomik değıl kültürel, sosyal ve toplumsaldır. Bell (2016) göre baskıcı toplumların uygulamalarının sonuçlarının ülkemizde de olduğu söylenbilir. Temel insani evrensel değıerler olan saygı, sevgi, özgürlük, mutluluk, eşitlik... Gibi değıerler bireyler için gereklidir. Dünyanın her yerinde bu değıerlere yönelik eğitim sistemleri oluşturulmaya çalışılır. Fakat toplumlar coğrafiya, ırk, tarih, kültür, dil, din gibi sosyal olgular ile birbirinden ayrılırlar. Bu durum beraberinde farklı eğitim ihtiyaçları doğurur. Türkiye de tek tip eğitim modeli her öğrencinin ihtiyaçlarının imkanlarının aynı olduğu kabulüyle yürütülmektedir. Tek tip öğrenme modeli tek müfredatla tek dilde yürütülmektedir.  rnekle, ethnologue adlı internet sitesine göre

Türkiye’de konuşulmakta olan 39 dil olduğu yazmaktadır(gazeteduvar,2019). Ülkemizde okula başlayan her öğrenci anadili ne olursa olsun Türkçe eğitim almaktadır. Anayasanın 42.maddesine göre “Türk vatandaşlarına Türkçe dışında bir eğitim verilemez ve okutulamaz” (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası,1982). Türkiye nüfusunu oluşturan halkalara bakıldığında Türkler, Kürtler, Zazalar, Araplar, Ermeniler, Rumlar, Yahudiler, Süryaniler, Nasturiler, Keldaniler, Yezidiler, Bahailer, Aleviler, Lazlar, Hemşinliler, Çerkesler, Gürcüler, Arnavutlar, Pomaklar, Gacallar şeklindedir. KONDA (Konut danışmanlık) Araştırma ve Danışmanlık’ın yaptığı “Biz Kimiz?” adlı toplumsal yapı araştırması; Türkiye’de konuşulmakta olan adillerinin oranı şu şekildedir: Türkçe yüzde 84,54, Kürtçe/Kurmanci yüzde 11,97, Zazaca yüzde 1,01, Arapça yüzde 1,38, Ermenice yüzde 0,07, Rumca yüzde 0,06, İbranice yüzde 0,01, Lazca yüzde 0,12, Çerkesçe yüzde 0,11, Kıptice yüzde 0,01.(Konut danışmanlık,2006). Yaşayan diller ve lehçeler içinde kurmanci dışında hiçbir seçmeli dil yer almamıştır. Anadili dışında bir eğitim dili ile eğitim alan öğrencinin düşünme, hayal etme, yorumlama becerilerini kendi dili üzerinden yaptığı ve öğrenme konusunda uyum sorunu yaşadığı çeşitli araştırmalarla ortaya konmuştur. Anadil, bireyin en yakın çevresinden, kendiliğinden öğrendiği dili ifade eder. Bu durum öğrenciler arasında yaşanan sosyal eşitsizliklerden biri olarak sayılabilir.

Sosyal adaleti eğitim penceresinden ele alan ve farklı değerlendiren düşünürler olmuştur. Anarşist bir bakış açısıyla değerlendiren Emma Goldman, Chomsky ve Michel Foucault gibi düşünürler okulların kendisinin kurum olarak kitleleri ehlileştirme projesi olduğunu savunmuştur. “Chomsky'nin analizine göre, zorunlu devlet okulları, çocukları çok erken yaşta bir beyin yıkama sistemine “ki İnsanları doğrudan etkileyen önemli konular hakkında önemli sorular sormaktan alıkoymak amacıyla bağımsız düşünceye karşı itaat lehine çalışır” (Akt.Gabbard,2009). Foucault (2020) Deliliğin tarihi kitabında devletin okulların modern hapisaneler olduğundan bahsetmiştir. Askeri bir nizam ile tek tip insan yetiştirildiğini savunarak, okullarda eğitimden daha çok disipline yer verildiğini söylemiştir. “Devlet destekli zorunlu okulların çocukların zihinlerini küçültür ve yaratıcılığını etkiler. Toplumsal hayattaki yerlerini almaya uygun hala getirmez” (Akt. Gabbard,2009).

Anarşist yaklaşımı benimseyen Gabbart (2009) göre okullardaki sosyal adalet uygulamalarının sosyal adaleti ilerletmek isteyen öğretmen eliyle başlatılması

gerektiğini söyler. Demokratik eğilimler ile yüzleşmek öğretmene ve öğrenciye daha çok yetki vermek etkili olabilir. Zorunlu müfredatın dışına çıkmak öğretmenin elindedir. Okullarda özerk bir yönetim kurulmasından bahsetmiştir. Bu çözüm önerisinin ne kadar uygulanabileceği tartışılır. Türkiye de bütün okullar MEB müfredatına bağlıdır ve denetlenmektedir. Devlet okullarında görev yapan her öğretmen bu müfredatı uygulamakla sorumludurlar. Bu durum günden güne özelleşen eğitim sistemi içindeki özel okullar için ne kadar geçerlidir? Özel okullar da müfredata bağlı ders programları oluştursa da kendi içinde farklı uygulamalar yaparlar. Ders sayılarının artırılması, zorunlu derslerin değişmesi gibi özerk uygulamalar içermektedir. “Dijital Eğitim, STEM + A Eğitimi, Bilişimsel Düşünme Eğitimi...” (bahçeşehir.k12.tr). Eğitim modeli genellikle veliyi “memnun etme” üzerine kurulmuştur. Eğitim içine serpiştirilmiş öncelikle para getirisi sağlayan her uygulama denenebilir. İlkokul, ortaokul ve lise düzeyinde eğitim veren bir özel okulda okuyan öğrencinin, ortaokuldan liseye geçerken bu okuldaki lise türü dışında bir liseye hazırlanması için genellikle teşvik edilmediği gözlemlenen bir durumdur. Bu durumun genel olarak Güzel Sanatlar Liseleri ya da Spor okulları için uygulandığını söylenebilir. Türkiye’de Güzel sanatlar liseleri sınavla öğrenci alır ve bu alanda yetenekli öğrenciler için devlet okulları iyi bir alternatiftir. Bu alanlarda yetenekli öğrenciler sınavlarda başarılı olup devlet okullarına gidebilir. Böyle bir durum özel okul için öğrenci yani para kaybı demektir. Liseye Geçiş Sınavında (LGS) yüksek puan alamayan öğrenciler, burslu okumuyorsa tekrardan bu okula gelebilir. Dolayısıyla öğretmenin herhangi bir yönlendirmede söz hakkı olduğu söylenemeyebilir. Özel okullarda işveren-işçi mantığı ile sürdürülen bir çalışma “etiği” olduğu gözlenmiştir. Asgari ücret ve bu ücretin altında çalışan birçok öğretmen bulunmaktadır (Cumhuriyet gazetesi,2022).

Ayers, Quinn ve Stovall ‘a (2009) göre sosyal adalet eğitimi üç bölümden oluşur.1.“Eşitlik” herkes için ulaşılabilir bir eşitlik. 2. “Aktivizm” Gençlerin önünü açacak pasif olmayan çözümler bulmak. 3 “Tarihi bilmek” ötekileştirilmiş bütün kesimlerin mücadele tarihini tüketim kültüründen uzak okuyabilme bilincinden bahsetmiştir. Sosyal adalet eğitiminin titiz yenilikçi ve özenli olması gerektiğini söylemiştir. Boyles, Carusi ve Attick (2009) göre herkesin ulaşabileceği eşit bir eğitim için Horace Mann eğitim bakanın uygulamak istediği bir modeldir. Bu model devlet kontrolünde olan bir okulda, farklı sosyal ve ekonomik çevrelere ait öğrencilerin birlikte öğrenim görmesini öngörmüştür. Mann farklı sosyal çevreler arasında iletişimin ve

anlamların geliŖeceęini ve srtŖmelerin azalacağını dŖnmŖtr. Mann'in sıradan okul fıkri dağıtıcı adaleti aęrıŖtıran bir okul olarak 150 yıl boyunca devam etmesine rağmen ŖaŖırtıcı bir sonuç olmamıŖtır. Kaynakların eŖit dağıtılmadığı ve Protestan kültürüne göre eğitilen öğrencilerin eğitildiği okul modeli sosyal adaletsizliği besleyen bir model olarak devam etmiŖtir. İlerleyen dönemlerde farklı eğitim modelleri benimsenmeye baŖlanmıŖtır.

John Dewey, okulların toplumdaki ayrı olmadığını ve sosyal konularda bilinçlendirme yaratacak bir müfredatın olduğunu savunmuŖtur. EŖitliki bir toplumun yaratılması için demokratik okulların varlığının kaçınılmaz olduğunu sylemiŖtir. Daha adil bir toplumun yaratılmasının n koŖulu adaletsizlikten en çok etkilenenlerin aktif olarak bu mücadeleye katılmasından geçtiğini savunmuŖtur (Akt: Boyles, Carusi ve Attick,2009).

Dağıtıcı adalet anlayıŖına göre, kaynakların eŖit olarak dağıtılması sosyal eŖitlięi sağlayabilir. Sosyalist anlayıŖa sahip olan bu eğitim anlayıŖının bu noktasında Ŗu soruları ele almak gerekebilir. EŖit ekonomik koŖullar eŖitlięi getirmiŖ midir? Siyahi bir ğrenci ile beyaz bir öğrenciye arasında sosyal eŖitlięin olduğu söylenebilir mi? Cinsel yönelimi farklı olan bir ğrenci aynı sosyal eŖitlięe sahip midir? Daha büyük bir çerçeveyle; Sovyetler Birliğinde sosyalizm bir yönetim biçimi iken sosyal eŖitsizlik bitmiŖ midir? Herkes aynı sosyal koŖullarda eğitim almıŖ mıdır? KuŖkusuz ğretmenlerin sosyal adaleti anlatma ve yaŖatma konusunda büyük sorumlulukları olmalıdır. Bu durumun sadece okulda ele alınması yeterli olur mu? Bütün soruların cevabını tabii tek bir yöntem veya çözümde aramak doğru olmayacaktır. Sosyal adalet eğitimin içine nasıl alınabilir üzerine yapılan her dŖnce ve çözüm arayıŖı yararlı olabilir.

1.2.2. Sanat Eğitiminde Sosyal Adalet

Sanat eğitiminde sosyal adalet nasıl sağlanabilir? sorusuna eğitimin etkileri üzerinden bir bakıŖ sunulabilir. Eğitimin toplum üzerindeki etkileri dŖnldęnde bütünün bir parçasına dokunmanın, sorunun somutlaŖtırılması açısından yararlı olabileceği söylenebilir.

Sanat temelli sosyal adalet alıŖmaları son zamanlarda formal ve in-formal olarak artmıŖtır. Sanat eğitimi alanında ise, son yirmi yılda, sosyal adalet için yaratıcı sanat etkinliklerini amaçlayan eğitim programlarında belirgin bir artıŖ

olmuştur. Duvar resimlerinden, oyunlara, fotoğraflara ve sözlü şiire kadar dünyanın dört bir yanındaki gençler, eşitsizlik ve adaletsizlik koşullarını sorgulayan, zorlayan ve etkilemeyi amaçlayan sanat eserleri yaratmışlardır (Dewhurst, 2011). Topluluklarda, sınıflarda, müzelerde ve alternatif öğrenme alanlarında, genç neslin yoğun olduğu ve çeşitli sosyal alanlarda eşitsizlik ve adaletsizlik karşı şiir, fotoğraf ve yaratıcı sanat hareketleri ile kendini göstermiştir. Sanat eğitiminde yeni bir alt alan olarak karşımıza çıkan sanat eğitiminde sosyal adalet, eşitsizlik, diğer adaletsizlikleri oluşturan faktörlere karşı yaratıcı sanat çalışmaları uğra-şan kişileri, tekrarlayıcı süreçleri içerir. Pedagojik yaklaşım olarak, sosyal adalet eğitimi değişen sosyal etkileşimleri ve yeni imgeleri yaratıcı sanat çalışmaları ile teşvik ederek eleştirel analize öğrencilerin ilgisini çekmeye çalışır. Sanat eğitiminde sosyal adalet yaratıcı ve eleştirel eğitime alternatifler sunar. Genç nesilleri sanat ile gerçek dünyaya karşılaştacakları riskle-re, sorumluluklara ve karmaşaya hazırlar. Sanat ve sosyal adaletin kesiştiği noktada bazı durumları anlamak daha kolaylaşır (Dewhurst, 2014; akt. Güler, 2020, s.329).

Sürdürülebilir kalkınma için eğitim projesine bakış olarak yapılan araştırmalar, Türkiye’de göç sebebiyle oluşan çarpık kentleşme, tarım arazilerinin inşaat alanına çevrilmesi, hava kirliliği, ormanlık alanların imara açılması gibi ciddi sorunların olduğunu ortaya koymuştur. Bu problemlerin aşılması ya da durdurulması, bilinçli toplum olmaktan geçmektedir. Eğitim programlarına girebilecek sürdürülebilir sanat projeleri sanat eğitiminde sosyal adaletin anlatılması ve yayılmasını sağlayabilir. Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (2009) raporunda “Çevresel farkındalık ve sürdürülebilirlik” kavramlarının 20 ülkenin sanat öğretim programının amaçlarına girdiği görülmektedir. [...] Avrupa ülkesinden 20’sinde “fiziki çevrenin değerini bilme”, “sanat malzemelerinin kaynağını anlama” ve “ekolojiyi koruma sorumluluğu” nun ...detaylandırıldığı tespit edilmiştir” (Mamur,2017, s.789). “Sosyal adalet öğretimi için önemli olan bir diğer pedagoji alanı ise sanat eğitimidir. Sosyal adalet sanatı ve sanat eğitimini bir araç olarak kullanır (Akt. Güler,2020, s.329).

Sürdürülebilir sanat eğitiminde sosyal adalet kavramı, dünya üzerinde çeşitli sanat akımları ve sanatçılar aracılığıyla anlatılmaya çalışmaktadır. Banksy, Lorenzo Quinn, Jeff Hong, Bettina Werner, Aurora Robson gibi sanatçılar, toplumsal ve ekolojik sorunlar, İklim değişikliği, plastik atıklar gibi birçok problemin yarattığı sosyal adaletsizlikleri eserlerinde anlatmaya çalışmışlardır (L'Officiel,2022). Sürdürülebilir

sosyal adalet temelli sanat konusunda aktivist olmak isteyen her sanatçının, çeşitli sorgulamalar yaparak başlaması gereklidir. Sanat eserinin eşitsizlik, adaletsizlik, ekolojik yıkım, dayanışma gibi kavramlara katkısının ne olacağını sorgulamak bir çeşit yol olabilir. Sanat eğitimde sosyal adalet ve sürdürülebilir sanat projeleri gibi yaklaşımlar bu sorunu tek başına çözebilecek bir yeterliliğe sahip değildir. Bütünün bir parçası olarak ele alınabilir. Sanat eğitiminde sosyal adaleti anlatabilecek başka sanat alanları da bulunmaktadır. Drama bu alanlardan biridir. Türkiye’de İhsan Metinnam tarafından yapılan bir araştırmanın sonuçları anlatım gücünün ne kadar güçlü olduğuna işaret etmektedir. Drama özel okullarda bir ders olarak uygulanmaktadır. Drama öğretmenin sosyal adalete duyarlı konuları işleyerek bir farkındalık sağlayabileceği düşünülebilir. Metinnam’ın araştırması bu konuda olumlu ve çelişen sonuçlara varmıştır.

1.3. Eleştirel Pedagoji

Eğitimde sosyal adaletin sağlanması, geleneksel yöntemlerin dışına çıkan eleştirel pedagoji yaklaşımı ile uygulanabilir. Bu yöntem, öğrenci öğretmen ilişkisini öğretmen-öğrenen şeklinde ziyade, simbiyotik bir ilişki içinde olan öğeler olarak tanımlanabilir. Eğitim her aşamasında bilginin sorgulanabilir olduğu, sonuç odaklı olmayan, sürece önem veren bir yaklaşımdır. Eleştirel pedagojinin ve eleştirel düşünmenin tarihsel kökeninde yatan anlayış Marksist teoriye dayanmaktadır. Eleştirel düşünmenin temelinde eşitlik, adalet, hak gibi kavramların sorgulanması yer almaktadır. Sistem, devlet eleştirisi ile başlayıp sosyolojik eleştiri yöntemleri ile devam eden bir yaklaşımla devam ettiği söylenebilir. Antonio Gramsci okulları, öğrencilerin kafasında sınıf kavramını şekillendiren bir ideolojik aygıt olarak ele almaktadır (İnal,2019).

Paulo Freire eleştirel pedagojinin kurucularından biri olarak kabul edilmektedir. Ezilenlerin Pedagojisi adlı kitabı, eleştirel düşüncenin klasiği olarak değerlendirilmektedir. Giroux (2010) göre, üniversiteler pedagojik derinliğe ve bilgiye sahip olan bir yer olmaktan çıkıp iş gücü yaratan kurumlar olmuştur. Sivil, politik ve ahlaki bir uygulama olarak eğitim yeri olmaktan çıkıp ekonomik güvence sağlayan bir yer olmaya başladıkça, pedagojinin derinliği azalmıştır. Pedagoji bir sınav öğretme sistemine dönüşmüştür. Eleştirel düşünmenin yok olduğu tek tip düşünme sisteminin yaygınlaştığı bir ortama dönüşmüştür. En büyük sorun eğitimin disipline edilirken sınav için nasıl öğretilceğidir.

Türkiye’de eleştirel eğitim ve eleştirel pedagojiyi sahiplenen birçok kesim bulunmaktadır. Kuzey Amerika’daki kadar derin temelleri olan bir akademik birikim sunulmasa da akademisyenler ve çeşitli sivil toplum kuruluşları bu konuya eğilmektedir. Türkiye’de eğitim sistemi son 20 yıl içinde birçok kez değişmiştir(euronews,2019). Bu beraberinde birçok eleştiriyi de getirmiştir. Türkiye’deki eğitim sistemini ve yapılan sınavlar Giroux’un bahsettiği sınav için eğitim modeline benzemektedir. Öğrenciler ortaokuldan itibaren bir üst kademedeki okula girmek için sınava tabi tutulmakta bu sınavlara göre eğitim almaktadır. Öğretmen adaylarının eleştirel pedagoji ile ilgili görüşlerini belirlemek için yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre Türkiye’de “Öğretmen adaylarının eleştirel pedagoji ilkelerine katılım düzeyi orta düzeydedir” (Yılmaz ve Altınkurt,2011, s.204).

1.4. Yapılandırmacı Öğrenme Kuramı

İçinde bulunduğumuz bilişim çağında bireyler için gerekli olan çok boyutlu zekâ kuramının öne çıkarılıp, ezberden uzak bilgi üretmeye dayalı yapılandırmacı bir eğitim modeli ihtiyacının olduğu görülmüştür (Akınoğlu,2005). Nitelikli eğitim modeli arayışı, uygulanan eğitim modellerinin olumsuz sonuçları üzerinden güçlenmiştir. Gelişmiş ülkelerdeki matematik, fen bilimleri gibi derslerin başarı oranları, gelişmekte olan ülkelere göre yüksektir. Bu durum üzerine yapılan araştırmalar ve incelenen eğitim modelleri, yapılandırmacı eğitim modelini öne çıkarmıştır. Yapılandırmacılık kısaca bilgiyi kişinin algısına, deneyimlerine göre bozulmadan şekillendirmesine izin vermek olarak tanımlanabilir. Yapılandırmacı kuramın öncülüğünü Piaget, Vygotsky ve Glaserfeld yapmıştır. 1990'larda Tayvan yapılandırmacı kuramla ilgili bir uygulama başlatılmıştır. Matematik öğretiminde kullanılan yapılandırmacı kuram öğretmenlerin kuramı nasıl uygulayacaklarını bilmediklerinden başarılı olamamıştır (Liu,2010). Uygulamanın başarısız sonuçlanmasına sebep olan yaklaşım öğretme tekniğidir. Klasik öğrenme tekniği ile yapılandırmacı öğrenme öğretim programı sonuçları üzerine yapılan bir araştırma bu tekniğin nasıl olması gerektiğini incelemiştir. Yurdakul (2008) göre katılımcılar uygulanan tekniklerin yapılandırmacı öğrenmeye ait olduklarını bilmemelerine rağmen, ulaşılan nitel sonuçlar kuramı tanımlamıştır.

Yapılandırmacılık kuramı öğrenenlerin kendi düşüncelerini ifade eder. Bireysel ve toplumsal sürecin kişi tarafından anlamlandırıldığı bir süreçtir. Bütün ülkelerde öğretmenlerin yapılandırmacı eğitime ilgi duymasının sebebi yeni öğrenmelerin diğer

öğrenmelerle bağlantısının kolay olmasıdır. Türkiye de bu modelin uygulanması henüz yeni sayılır (Arslan,2007).

1.5. İlgili Araştırmalar

1.5.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Polat (2007) eğitim politikalarında sosyal adalet doktora tezinde, öğretmenlerin ve idarecilerin görüşlerinin alındığı tezin amacı uygulanan eğitim politikalarının sonuçlarının eğitime nasıl yansıdığını göstermektir. Nitel bir araştırma olan bu tez 15 okulda 45 öğretmen ve idareci üzerinde uygulanmıştır. Çalışma yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Üç başlık altında sınıflandırılarak, bulguları ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre; okullara ayrılan ödenekler, personel sayısı ve maddesel yardımlar yetersiz olduğunda sosyal adaletsizliği arttırdığı görülmüştür. Öğretmenlerin kadrolu olmaması ve sürekli değişmesi eğitimin niteliğini düşürmektedir. Müfredatta yer alan, dinsel, cinsel, etnik ayrımcılık içeren öğelerin evrensel adalet ölçütlerine uymadığı ve sosyal adaletsizliği arttırdığı görülmüştür. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin kültürel etkinliklere katılamadığı ve velilerin eğitimde etkin öğe olamadığı izlenmiştir.

Gezer (2020) makalesinde, 59 sosyal bilgiler öğretmeni adayı ile yaptığı çalışmanın amacı; sosyal adalet inançlarını ölçmektir. Katılımcıların çoğunun sosyal adaletle olan inançları somut olaylarla ifade ettikleri görülmüştür. Sosyal adaleti vicdan ve ahlak ile ilişkilendirmişlerdir.

Güler (2020) eğitim bilimlerinde Teori ve araştırmaları II isimli kitabın, “Sanat eğitiminde sosyal adalet” bölümünde yer alan Güler'in hazırladığı araştırmanın konusu sanat eğitiminde sosyal adalettir. Sosyal adaletin tanımı üzerinde durulmuş ve sanat alanında sosyal adaletin nasıl işlendiği konusunda yapılan proje ve çalışmalardan bahsedilmiştir. Dünya üzerinde sanat eğitiminde kullanılan sosyal adalet uygulama örnekleri verilmiştir.

Güler (2021) makalesinde, sosyal adalet odaklı sanat temelli uygulamalar üzerinden, öğretmen adaylarının sosyal adalet algılarının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Sınıf öğretmenliği 2 sınıf öğrencilerinden 13 erkek 22 kadın ile yapılan araştırmanın bulgularında çıkan sonuçlar kadın hakları, kadına yönelik şiddet, çocuk

hakları, LGBT, hayvan hakları, dil ve din farklılıkları, gelir dengesizliği, ırkçılık, ayrımcılık gibi konular olmuştur.

Güler (2021) makalesinde, Resim-iş Eğitimi Bölümü 2. sınıf öğrencilerinin a/r/tografik uygulamalar yoluyla çevreleri hakkında sorgulamalar yapmalarını ve bazı görselleri eleştirel bir şekilde yorumlamalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Araştırmanın katılımcılarını 13 ikinci sınıf öğrencisi (6 kız, 7 erkek) oluşturmaktadır. Bu çalışmanın bulguları, öğrencilerin yaşadıkları çevre hakkında eleştirel sorgulamalar yapabildiklerini, günlük yaşamda yaşadıkları işitsel veya görsel deneyimler sayesinde sosyal konular hakkında farkındalık kazandıklarını ve bu farkındalığı sanatsal çalışmalarına yansıttıklarını göstermiştir.

1.5.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Westheimer& Kahne (2004), makalesinde, Amerika Birleşik Devletleri'nde demokrasiyi teşvik etmeyi amaçlayan 2 yıllık eğitim programları çalışmasının analizlerini sunar İyi bir vatandaş olmanın eğitimlerinin verildiği bu programların, insanların keyfi seçimlerinin değil, öğretilmiş siyasi seçimler yapılmasına yönelik olduğu üzerinde durur. Demokrasi öğretme çabasında olan bu programların siyasi sonuçlarının, kişisel üç argüman üzerinden nasıl olması gerektiğini detaylandırmaya çalışılmıştır.

Maguire & Lenihan (2010) makalesinde, lisans öğrencileri için hazırlanan sosyal adalet ders materyali ile sosyal adalet algısının ölçümü ve kişinin algılayış biçimi belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma hayatında karşılaşılabilecek sosyal adaletsizlik içeren durumların tespiti ve çözüm yolları için somut bir yol aranmıştır.

Kraehe &Brown (2011) makalesinde, sanat alanında yapılan çalışma “Sanat Temelli Araştırmalarla / İçinde Öğretmenlerin Sosyal Adalet Kapasitelerini Uyandırmak” araştırması öğretmenler yapılan nitel bir çalışmadır. Öğretmenlerin sosyal adalet algılarının ne düzeyde olduğu ve nasıl geliştirebileceği üzerine yapılan çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme ve makalelerden yararlanılmıştır. Öğretmen adaylarına yol gösterici yöntemler sunacak yöntemler üzerinde durulmuştur.

Stevens, (2015) makalesinde, marjinal ihtiyaçları olan öğrenci grupları için açılan sözleşmeli okullardaki sosyal adalet uygulamaları ile günümüz okullarındaki uygulamaların karşılaştırması üzerinden bir durum tespiti yapmaya çalışmıştır. Baskı ile

karşılaştan öğretmenlerin deneyimlerini sosyal adalet araçlarına nasıl dönüştürdüğü üzerinde durulmuştur.

Yoon, (2017) yüksek lisans tezinde, 12 sanat bölümü öğrencisi ve öğretmenin katılımcı olarak dahil edildiği, üniversite öğrencilerin sınıf için etkinliklerde, ödevlerde, cinsel, ırksal açıdan herhangi bir ayrımcılığa maruz kalıp kalmadıklarını ölçülmeye çalışılmıştır. Araştırmanın bulguları 3 tema üzerinden aranmıştır. Öğrenci direnişi, öğretmenin kendinden şüphe duyması, öğrencilerin belirsizliği üzerinden öğrencilere ve öğretmene sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların otobiyografisi, bir dönem boyunca yaptıkları eserleri, ödevleri, ses kayıtları, ödüller, anketler ve araştırmacının günlüğü araştırma verisi olarak kullanılmıştır.

Li (2020) makalesinde, görsel sanatlar öğretmenleri ile yaptığı sosyal adalet odaklı çalışma, ilkokul ve ortaokul öğrencilerinin sanat derslerinde adalet gibi kavramlara nasıl yaklaştığı bu kavramı nasıl tanımladıkları araştırılmıştır. Öğrencileri sosyal adaleti tartışmaya yönlendirmek ve günlük hayatlarında karşılarına çıkabilecek adalet sorunları ile yüzleştirmek amaçlanmıştır. Sanat eğitiminde sosyal adaletin eğitim planlamasının içinde yer alması için önerilerde bulunulmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada; görsel sanatlar dersinde ortaokul öğrencilerinin sosyal adalet algılarının ne olduğu ve bunu yaşamlarında nasıl deneyimledikleri, görsel sorgulamalar yoluyla ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu amaca göre belirlenen alt amaçlar şu şekildedir;

Görsel sanatlar dersinde ortaokul öğrencileri;

1. Sosyal adaleti nasıl tanımlamaktadırlar?
2. Yaşamlarında sosyal adaleti nasıl deneyimlemektedirler?
3. Sosyal adaleti sanat çalışmalarına nasıl yansıtmaktadırlar?
4. Görseller ile sosyal adaleti nasıl sorgulamışlardır?
5. Görsel sanatlar dersinde ortaokul öğrencilerinin ve görsel sanatlar öğretmenlerinin sosyal adalete ilişkin görüşleri nelerdir?

2.2. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmanın yapılan literatür taramasında sanat eğitiminde sosyal adalet ile ilgili görsel sanatlar öğrencilerinin algıları üzerine yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yapılan bu araştırmanın **Eğitim ve politika yapıcılarına katkısı**, eğitim ve öğretim programları hazırlanırken kapsayıcı bir nitelik taşımasının öneminin belirtilmesidir. Toplumun coğrafî, sosyolojik, ekonomik ve kültürel ihtiyaçlarının farklı olduğu ve tarihsel temelde bu ihtiyaçlara göre ayrı koşullar gerekebileceğinin hatırlatılması yönünden bir veri oluşturabilir. Sosyal adaletin sağlanamadığı toplumlarda aidiyet duygusunun gelişmediği ve bireylerin düzene uymada sıkıntı yaşadıkları gözlemlenen bir durumdur. Politika üreticilerinin, eğitim ve sağlık gibi üretimin dönüştüğü kurumlara yönelik doğru politikalar üretmesi ve sunması önemlidir. Dünya üzerindeki gelişmiş toplum ve devletlere bakıldığında, en başta eğitim

hizmetinin kurumsallaşıp süreklilik içinde ilerlediği görülmüştür. Eğitim uzun vadeli bir ülke yatırım planı olarak planlanmalı ve çözülmesi gereken öncelikli problem olmalıdır.

Yapılan bu araştırmanın araştırmacılara katkısı, görsel sanatlar öğrencilerinin, sosyal adalete bakış açıları ve sosyal adaleti nasıl tanımladıkları konusunda toplu bir veri sağlanmış olacaktır. Görsel sanatlar öğrencilerinin sosyal adaleti sanat çalışmalarına nasıl yansıttığını görmek yaşanan sosyal adaletsizliklerin görselleşmesi açısından önemlidir. Bir olguyu okumanın ve görmenin beyinde yarattığı kalıcılığın görsellik için daha yüksek olduğu bilinmektedir. Sanatın bu görsel yönü çalışmayı herkes tarafından anlaşılabilir ve izlenebilir hale getirmektedir. Görsel sanatlar öğrencilerinin okulda ve hayatlarında karşılaşılabilecekleri sosyal adaletsizliklerin örneklenmesi, bu adaletsizliklerin önlenmesi için bir alan başvuru kaynağı olacaktır.

Öğretmenlere katkısı; bu araştırma öğretmenlerin, öğrencilerin sosyal adalet konusuna bakış açılarını görme yeterliliklerini anlamada toplu bir kaynak olarak değerlendirilebilir. Soyut kavramları neye göre anlayıp yorumladıkları, akademik başarılarının, duygu ve düşüncelerini açıklamada etkisinin ne düzeyde olduğu noktasında veri sağlayabilir. Öğretmenlerin okulda yaptığı etkinliklerde, bir farkındalık oluşturma öğrencilere sosyal adaleti anlatmada yararlı olabileceği açısından hatırlama olabilir. Öğrencilerin, öğretmenlerin bir güç olarak gördükleri ve bunu rol model aldıkları bilinmektedir. Sosyal adaleti sağlamak için model olmaya çalışan her öğretmen, bu konunun içselleştirilmesi ve davranışa dönüşmesi noktasında bir katkıya sahip olabilir.

2.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma katılımcılar, uygulanan mekân, içinde bulunduğumuz olağanüstü pandemi koşulları, yöntem ve zaman açısından belli sınırlılıklara sahiptir.

- Araştırma, 2021-2022 öğretim yılı ikinci yarıyıl Gen Koleji görsel sanatlar dersine devam eden öğrenciler ve bu dersi yürütecek olan öğretmenden elde edilecek verilerle sınırlandırılmıştır.
- Araştırma verileri amaca uygun olarak kişisel bilgi formu, doküman İncelemeleri (Katılımcıların fotoğrafları, sanatsal çalışmalar, kompozisyon

metinler, ders dokümanları), foto-ses ve yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla elde edilmiştir.

- Araştırmanın uygulama aşamasında katılımcılardan toplanacak veriler 2021-2022 öğretim yılında Nisan ve haziran ayları arasındaki 10 haftalık sürede elde edilmiştir.
- Araştırma, Türkiye’de, Gen koleji ortaokulunda,6 ve 7. Sınıfa devam eden 12 görsel sanatlar öğrencisinin sosyal adalet algıları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu çalışmanın katılımcıları, diğer ülkelerdeki ya da Türkiye’de bulunan ortaokul öğrencilerini temsil etmemektedir.

2.4.Araştırmanın Yöntemi

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırma katılımcıları, veri toplama araçları, veri analizi, araştırmanın geçerlik ve güvenirliği, araştırmanın süreci, araştırmacı rolü, araştırma ortamı, bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

2.4.1. Araştırma Modeli

Görsel sanatlar öğrencilerinin sosyal adalet algılarının ne olduğu ve bunu yaşamlarında nasıl deneyimlediklerini görsel sorgulamalar yoluyla ortaya çıkarmayı amaçlayan bu araştırma sanat temelli nitel araştırma yaklaşımlarından görsel fenomenoloji ile desenlenmiştir.

2.4.2. Nitel Yöntem:

Nitel araştırmaya katılanların sosyal dünyalarının ele alınması ile yoruma dayalı ve derinlemesine sonuçlar çıkabilir. [...] Veri toplama yönteminde araştırmayı yapanlarla araştırmaya katılanlar arasında yakın ilişki-etkileşimin olması [...] İncelenen konu üzerinde yapılmakta olan analiz sürecinde beliren durum ve fikirlere açıktır. Nitel araştırmalarda detaylı betimleme ve açıklamalar yapabildiğinden kültürel incelemeleri uygundur Nitel araştırmadan elde edilecek sonuçlar “sosyal anlamların” yorumlanmasına odaklanabilmektedir (Erişti,2020:300-301).

“Bir problemin çözümüne ilişkin gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerini kullanan nitel araştırma, daha önceden bilinen veya fark edilmemiş problemlerin algılanmasına, probleme ilişkin doğal olguların gerçekçi bir şekilde ele alınmasına yönelik öznel-yorumlayıcı bir süreci ifade etmektedir” (Seale, 1999, akt.Baltacı,2019).

2.4.3. Sanat Temelli Nitel Yöntem (Arts Based Research-Sanata Dayalı Araştırma):

“Thomas Barone ve Elliot Eisner’a göre sanat temelli eğitim araştırmaları (ABER)insana ait davranışların sanatsal bağlamda anlaşılmasına çalışılmasıdır” (Barone&Eisner 2006, s.95, akt. Erişti,2020:191). “Sanat temelli araştırma (ABR)genel olarak sanat temelli eğitim araştırma anlayışı ile aynıdır fakat sanat temelli araştırmada amaç eğitsel sorunları etkilemek ya da çözümlmek değildir. (...) ABER uygulama odaklı bir araştırma yaklaşımıdır” (Candy,2006; Sullivan,2005, akt; Erişti,2020:191). “Sanat temelli araştırma; süreç, formlar ve akademik bilim içindeki yaratıcı uygulamaların yaklaşımlarını birleştirmiştir. Bu nedenle, sanat temelli araştırmalar, disiplinler arası şekillerde sosyal bilimler araştırmalarını biçimlendirmek ve bilgilendirmek için yaratıcı sanatlardan yararlanmıştır” (Santoni Rugiu, 1974, s. 216; Sinner ve diğerleri, 2006, s.1226, akt; Keser ve Narin,2017:195).

2.4.4.Fenomenoloji:

“Olgubilim, öncelikli olarak olgunun altında yatan ortak anlamları keşfetmek için bireyler tarafından deneyimlenmiş dünyayı tanımlamaya ve yaşanmış deneyimlerin özünü açıklamaya çalışmaktadır” (Baker, Wuest ve Stern, 1992; Rose, Beeby ve Parker, 1995, akt; Kocabıyık,2015:55).

Olgubilim (fenomenoloji) desenini kullanan çalışmaların amacı, insanların belli bir olgu (fenomen) ya da gerçeğin belirli bir yönünü tecrübe etme, yorumlama, anlama ya da kavramsallaştırmada kullandıkları farklı yolları tanımlamaktadır. Bu yolla belirli bir olgu üzerinde anlayışlar ortaya çıkarılır ve bu anlayışlar kavramsal kategorilere göre sınıflandırılır (Çepni,2010, s.104,akt;Zeren,2014:192).

2.4.5.Görsel Fenomenoloji:

Bireylerin bir olaya ya da olguya ilişkin oluşturduğu anlamların görsel bir bakış açısı ile yapılandırılmasına dayalı bir yöntemdir. Bir olayı ya da olguyu bireylerin nasıl deneyimledikleri ve nasıl yorumladıkları görsel fenomenolojinin odak alanıdır ve süreçte etken olan görsel sorgulamadır. Bireylerin özel bir durum ya da olguya ilişkin algıları, bakış açıları ya da anlayışlarının görsel içerikler ve yansımalar ile

sorgulanması kimi zaman bireysel deneyimleri dolaysız anlatmanın etkili yollarından biridir (Kenney,2009, akt; Erişti,2020:165).

Araştırmacı tarafından toplanan bulgular, yorumlanırken öğrencilerin akademik durumları, ailesinin eğitim seviyesi, sosyo-ekonomik durumları, öğrencinin soyut kavramları açıklamadaki bilgi ve becerisi, akran ilişkileri ve başka konulardaki görüşleri dikkate alınarak yapılmıştır. Katılımcıların soyut kavramlar ile görsel kavramları nasıl ilişkilendirildiği, düşüncelerindeki argümanları neye göre yorumladığı bulunmaya çalışılmıştır. Katılımcıların, foto-ses aşamasındaki görsel sorgulamaları, beyin fırtınası ve kavram haritası tekniği ile oluşturulan temaları yorumlamaları sağlanmıştır. Katılımcıların içinde bulundukları yaş itibarıyla ergenlik çağıının özellikleri de göz önünde bulundurularak, katılımcıya göre bir yorumlama yapılmıştır. Bu bağlamda araştırmada fenomen olarak “sosyal adalet” ele alınmış ve bu fenomen üzerinden görsel sorgulamalar yoluyla anlayışlar ortaya çıkarılmıştır.

2.4.6. Araştırma Katılımcıları

Bu araştırmanın katılımcılarını amaçlı örneklem yöntemi ile seçilen Diyarbakır Gen kolejinde öğrenim gören 6. ve 7. Sınıf öğrencilerinden seçilmiş 12 öğrenciden oluşmaktadır. Kartopu örnekleme yöntemi ile seçilen 4 görsel sanatlar öğretmeni de adalet hakkındaki fikirlerini içeren bir yazı ile katılmışlardır. Araştırmaya katılan öğrenciler sosyo-ekonomik açıdan iyi sayılabilecek bir durumdadırlar. Kişisel bilgi formlarına bakıldığında, özel okulda öğrenim gören öğrencilerin aile yapıları genel olarak eğitim seviyesi ve farkındalığı yüksek bireylerden oluşmaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesinin en büyük şehirlerinden birinde doğup büyüyen öğrenciler; eğitim, sağlık, ulaşım, kültürel aktivite gibi hayati unsurlara rahat erişebildiği bir ortamda bu araştırmaya katılmışlardır. Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ile detaylı bilgi alınmış ve bulgular yorumlanırken bu formdaki veriler göz önünde bulundurulmuştur.

Araştırmaya katılan öğretmenler gönüllük esasına göre Türkiye’nin 7 bölgesinden seçilmek üzere planlama yapılmış 4 bölgeden gönüllü katılımcı seçilmiştir. Bu bölgeler Doğu Anadolu bölgesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi, İç Anadolu Bölgesi, Akdeniz bölgesidir. Bu öğretmenlerin hepsi devlete bağlı bir okulda görsel sanatlar öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Araştırmanın veri toplama araçlarına göre sosyal adalet ile ilgili bir yazı yazmışlardır.

2.4.7. Amaçlı Örneklem

Amaçlı, örneklem yönteminde, örneklem dahil edilecek birimleri, araştırmacı önceki bilgi, deneyim ve gözlemlerinden hareketle araştırmacının amacına uygun olarak kendi yargısıyla belirler. Araştırmacı kendi yargı ve değerlendirmeleriyle hareket ettiği için evren hakkında fikir sahibi olmalıdır. Örneğin, hiperaktif çocuklar konusunda çalışan bir araştırmacı, bu çocuklar içerisinde kendi yargısına bağlı olarak geneli inandığı ve tipik hiperaktivite özelliklerini gösterenleri örneklem olarak alabilir (Ural, 2011: 45).

2.4.8. Kartopu Örneklem

“Bu yöntemde çalışmanın konusu ile ilgili olarak referans bir kişi seçilmekte ve bu kişi aracılığı ile diğer kişilere ulaşılmaktadır. Süreç zorunlu tekrarlayıcıdır. Katılımcılar araştırmacıları yönlendirir ve örneklem büyür. Bu sebeple “kartopu etkisi” olarak ifade edilmektedir” (Yağar, Dökme,2018:5).

2.4.9.Araştırmacının Rolü

Bu araştırmayı yapan araştırmacı, Türkiye’nin 3 ayrı bölgesinde resim öğretmeni olarak 14 yıldır görev yapmıştır. Araştırmacı 60 saatlik Adnan Menderes Üniversitesi onaylı çocuk resimleri analizi eğitimi almıştır. Çocuk resimlerinin projektif incelemesi üzerine bir araştırma yapmıştır. Öğretmenlik yaşamına başlamadan önce çeşitli sivil toplum örgütlerinde gönüllü çalışmalar yapmıştır. Liseden sonra (TEGV)Türkiye Eğitim Gönüllüleri vakfı Diyarbakır/Ergani şubesinde, eğitime ulaşımında dezavantajlı çocuklara yönelik yaratıcı drama derslerinde gönüllü görev almıştır. Üniversite sürecinde (ÇAÇA)Çocuklar Aynı Çatı Altında (Diyarbakır) derneğinde, risk altındaki çocuklara yönelik resim atölyelerinde görev almıştır. Öğretmenlik yaşamı boyunca, sosyal sorumluluk çalışmalarında bulunmuştur. Sivil toplum örgütlerinde aktif rol almış ve kadına yönelik ayrımcılık ve şiddet ile ilgili eğitimler almıştır. Toplumsal cinsiyet eğitimcisi olarak öğretmenlere yönelik eğitim çalışmalarında sunum yapmıştır. Görev yaptığı bütün okullarda öğrencilerin görsel sanatlar dersine katılımını ve farkındalığını arttırmak için fiziki ortam hazırlamaya çalışmıştır.

Sosyal adalete dair, görsel fenomenoloji yöntemi ile desenlenen bu araştırma, bireylerin deneyimlerinin, hayata bakış açılarının var olan özel durumlarının sorgulamaya dayalı, görsel ve sesli yöntemlerle açığa çıkaran bir süreç olarak tasarlanmıştır. Bu sürecin objektif bir şekilde yürümesi için araştırmacı, araştırmayı

yaptığı fiziksel ortamın dışarıdan etkilenmelere maruz kalmayacak şekilde düzenlemiştir. Araştırmada felsefik sorgulama tekniği ile yönlendirmeden, neden nasıl sorularıyla katılımcıların gerçek düşüncelerinin ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Öğrencilerle iletişimin etkili ve önemli olduğu bu süreçte öğrencinin çalışmaya motive olmasını sağlayacak etkinlikler planlanmış, araştırmada katılımcı olarak bulunmanın önemi anlatılmıştır. Bu araştırmayı yapan araştırmacının, araştırma sürecindeki rolünü daha rahat anlatabilmesi için birinci tekil şahıs dilini kullanacaktır. Bundan dolayı bu bölüm ben diliyle yazılacaktır.

Bu araştırmanın konusu seçerken seminer de yaptığım araştırmanın devam araştırmasını yaparım diye planlamıştım. Seminer araştırmam Şematik dönem çocuk resimlerinde duygu durumlarının projektif açıdan incelenmesiydi. Yaşanan pandemi sürecine denk gelmesinden kaynaklı verileri toplarken birçok sıkıntı yaşamıştım. Verileri toplarken kullanılan maske ve fiziki ortama düzenlemeleri verileri etkileyen birinci faktörler arasındaydı... Çocuklar okula adapte olamamış, ve birçok dersten geri kalmış durumdaydılar. Bu yüzden öğretmenler kısıtlı sürelerde veri toplamama izin vermişlerdi. Görsel sanatlar gibi uygulama dersleri bir süre işlenmeden eğitim devam edilmmişti. Öğrencilerin duygu ve düşüncelerini en rahat ifade ettikleri derslerin uygulama dersleri olmasından kaynaklı bu araştırmanın devamını tezimde tekrardan yaparım diye düşünmüştüm. Verileri topladığım okul bir özel okuldu. Pandemi sürecinde okulların kapalı olduğu dönemde bile online derslerin devamlı yürütüldüğü, ekonomik imkanları iyi öğrencilerin eğitime ulaşımında sıkıntı yaşamadığı bir süreçti. Telefon, tablet, bilgisayar, internet gibi online ders araçlarına sorunsuz ulaşmış bir katılımcı grubuyla çalışmıştım. Araştırma sonuçlarının karşılaştırmalı ve birbirini destekleyen bir yapıda olması için aynı öğrenciler ile çalışmam gerekiyordu. Fakat yaşanan pandemi sürecinde bir çok öğrenci başka okullara nakil almış ve şartlar değişmişti. Bütün bu pandemi süreçlerini yaşarken, bir taraftan kendim de dahil ekonomik problemlere maruz kalmıştım. Dünyanın her yerinde sağlık, barınma, beslenme gibi ihtiyaçlara ulaşamayan büyük bir kitle vardı Sadece haberlerden seyrettiğimiz ama dokunmadığımız, yardım edemediğimiz veya yardım alamadığımız bu süreç çeşitli psikolojik süreçler yaratmıştı. İnsanlar açlık sınırının altında hayatına devam etmeye çalışırken çocuklarına nasıl eğitim imkânı sağlayacaklardı. Eğitim alırken herkes eşit şartlarda ulaşamayacaktı. Türkiye’de eğitim de özelleşme diye sorun vardı. Devlet okullarının ödenekleri yetersizdi. Peki eğitim nasıl devam edecekti? Bütün

bu sorular ve sorunlarla birlikte tezimi yazmam gerekliliği de karşımda duruyordu. Konu seçmem gerekliydi ve danışmam hocamla yaptığımız sohbetlerde kişisel olarak dert edindiğim çoğu konunun eşitlik, adalet, şiddet gibi güncel sorunlar olduğundan bahsetmiştim. Bu sorunlar çok büyük ve genel durumların bir parçasıydı. Bir tez konusu haline getirmek ve kendi alanımda yapılması için daraltmaya ihtiyaç vardı. Adalet kavramı üzerinden yola çıkarak bunun üzerine yapılmış tezlere bakarken eğitim alanında birçok araştırmanın yapıldığını gördüm. Yerli ve yabancı tezler vardı. Eğitim konusu çok geniş bir alandı ve yapılan araştırmalarda daralmıştı. Adalet kavramının da bir başka kavram ilişkilenebilirliydi. Sosyal adalet kavramına baktığımda birçok alanda tez yapıldığını gördüm. Sadece resim alanında bir tez yoktu. Bu üzerine danışman hocamla yaptığımız sohbetlerde bu konu üzerinden bir daraltmaya gidip görsel sanatlar öğrencilerinin sosyal adalet algılarının nasıl olduğu konusunda bir araştırma yapmaya karar verdim. Özel okulda çalışmam konu seçimimi etkiledi. Çünkü öğrencilerimizin sosyo-ekonomik durumları çok iyiydi ve eğitime ulaşamayan çocuklara hakkında ne düşündüklerini merak ediyordum. Böylece çalışmayı planlamaya başladım.

2.4.10. Araştırmanın Uygulama Süreci

Bu araştırmaya başlamadan önce katılımcıların ailelerine ulaştırması için Kişisel bilgi formu (Ek. 1), Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu (Ek.2), Bilgilendirilmiş Gönüllü Veli Olur Formu (Ek3), dağıtılmıştır. Katılımcı öğrencilere uygulanmak üzere hazırlanan kavram soruları doküman inceleme aşamasının ilk verileri oluşturur. Bu sorular MEB Öğretim programları izleme ve değerlendirme bölümünde, öğretim programlarında çocukları bekleyen amaçlardan, insan hakları ve demokratik duyarlılık yeterlilikleri ve değerler eğitimi içerikleri göz önünde bulundurularak seçilmiştir.

Ekonomik toplumsal, kültürel ve cinsel farklılıkları ayrışma ve çatışma nedeni saymak yerine tanıma, tanışma, kaynaşma ve dayanışma gerekçesi barış toplumunun temelidir. Toplumun dezavantajlı kesimlerine ve bireylerine karşı duyarlı olmak, farklı özellikleri olan bireyleri anlamaya çalışmak, ayrımcılığın çeşitli biçimlerini sorgulayarak ayrımcılıktan sakınmak, erdemli ve saygı insanın vazgeçilmez özellikleridir” (MEB, Müfredat).

45+45 dk olacak şekilde süre verilerek sosyal adalete ilişkin adalet, dayanışma ve hoşgörü hakkında görüşleri istenmiştir. Çalışma görsel sanatlar atölyesinde

yapılmıştır. Öğrencilerin arasında birer boş tabure bırakılarak ayrı ayrı oturtulmuştur. Bu aşama iki grup olacak şekilde iki ayrı günde yapılmıştır. Öğrencilerin ders programı yoğunluğuna göre grupların sayısı değişmiştir. **İkinci aşama** adalet kavramı ile ilgili sanatsal çalışmanın yapıldığı 45+45 dk şeklinde uygulanan aşamadır. Öğrencilerden adalet ilgili bir resim yapmaları istenmiştir. Çalışma görsel sanatlar atölyesinde yapılmıştır. Bu aşama iki grup olacak şekilde iki ayrı günde yapılmıştır. Öğrencilerin ders programı yoğunluğuna göre grupların sayısı değişmiştir. **Üçüncü aşama** süre ve ortam şartları değerlendirilerek kavram haritası ve foto-ses tekniği birleştirilerek veri elde edilmiştir. Bu aşamada öğrencilerden adalet ile ilgili iki görsel getirmeleri istenmiş ve bu görseller hakkındaki görüşleri 45+ 45 dk şeklinde kayıt altına alınmıştır. Çalışma görsel sanatlar atölyesinde yapılmıştır. Bu aşama iki grup olacak şekilde iki ayrı günde yapılmıştır. Öğrencilerin ders programı yoğunluğuna göre grupların sayısı değişmiştir. Son olarak uygulanan **dördüncü aşamada** yarı yapılandırılmış görüşme formu ile öğrencilerin araştırma hakkındaki görüşleri 45 dk süre verilerek alınmıştır. Çalışma görsel sanatlar atölyesinde yapılmıştır. Bu aşama iki grup olacak şekilde iki ayrı günde yapılmıştır. Öğrencilerin ders programı yoğunluğuna göre grupların sayısı değişmiştir. Çalışmanın verilerinin toplanma süresi okul programları baz alınarak yapıldığı için 8 haftada tamamlanabilmiştir.

2.4.11. Araştırmanın Uygulama Ortamı

Araştırmanın yapıldığı okul Diyarbakır'ın merkezi bir yerinde yer alan büyük bir özel okuldur. 1500 öğrenci kapasitesi olan 900 öğrencili okulun fiziki konumu birbirine bağlı 3 ayrı bölümden oluşur. İlkokul, ortaokul ve fen lisesi öğrencilerinin öğrenim gördüğü okulun her ders için ayrı atölyesi bulunmaktadır. Görsel sanatlar, bilişim, zeka oyunları, seramik, müzik, drama gibi derler için oluşturulmuş özel atölyeler vardır. Kışın ve yazın kullanılmak üzere iki havuzu bulunmaktadır. Beyaz bayrak sahibi nadir okullar arsındadır. Yabancı dil eğitiminin yapıldığı ve uluslararası dil sınavının yapıldığı okullardan biridir. Coğrafyadan kaynaklı öğrenciler arasında 3 dil bilen öğrenciler bulunmaktadır. (Türkçe, İngilizce, Kürtçe'nin (Kurmanci, Zazaki)) Akademik ve sosyal başarı profili ile öne çıkan okullardan biridir. Öğrencilerin neredeyse tamamına yakın büyük bir kısmı sosyo-ekonomik düzeyi yüksek ailelerin çocuklarından oluşmaktadır. Zengin -fakir ayrımının çocuklar üzerinde etkisinin keskin bir şekilde hissedildiği bir okuldur.

2.4.12. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu, dokümanlar, yarı-yapılandırılmış görüşme ve foto-ses tekniği kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Bu forma araştırmacı tarafından öğrencilerin doldurması için hazırlanmıştır. Kişisel bilgi formu (Ek1), BGOF (Ek2), BOGVF (Ek3) ile birlikte eve gönderilmiş ve 1 hafta içinde teslim alınmıştır. Formda aile bilgileri şimdiye kadar nerede yaşadığı ve gelir durumunu içeren veriler bulunmaktadır. Bu formda ki bilgiler öğrencilerin bütün çalışmalarındaki veriler ile birlikte değerlendirilmek üzere kullanılmıştır.

Doküman İncelemeleri (Katılımcıların fotoğrafları, sanatsal çalışmalar, kompozisyon metinler, ders dokümanları)

Bu bölümde araştırmanın verilerini; araştırmanın **birinci** bölümü olan öğrencilerin adalet ile ilgili görüşlerini içeren kompozisyon ve **ikinci** aşama olan adalet ilgili bir resmin yapıldığı sanatsal çalışma oluşturmaktadır. Bu veriler üzerinde yapılan detaylı çözümleme yorumlamalar bulguların ana çerçevesini oluşturmaktadır. Kompozisyon verileri ortak temalarda çözümlenerek tablolaştırılmış ve yorumlanmıştır. Adalet teması üzerinden yapılan sosyal adalet sanatsal aşama verileri; ortak temalar üzerinden çözümlenerek tablolaştırılmış ve yorumlanmıştır. Sanatsal çalışmalar yorumlarken resim analizi yönteminden yararlanmak ve çocukların içinde bulunduğu dönemin özelliklerini dikkate almak resimlerin objektif değerlendirilmesi açısından yararlı olacaktır.

[...] yazılı doküman ve belgelerin analizi nitel araştırmada gerek kendi başına gerekse görüşme ve gözlemle elde edilen bilgilere destek amacıyla kullanılan bir bilgi toplama yöntemidir. Nitel araştırmada toplanan bilgiler de çeşitlilik gösterir. Toplanan bilgiler gözlem notları, görüşme kayıtları, dokümanlar, resimler ve diğer grafik sunumlar (çizimler, tablolar gibi) şeklinde olabilir. Yukarıda sözü edilen yöntemlerle toplanan çeşitli türdeki bilgilerin kodlanması, analizi ve yorumlanması ise sistematik bir yaklaşımı gerektirir (Coffey ve Atkinson,1996; Wolcott, akt; Yıldırım,1999,s. 10).

Yarı yapılandırılmış görüşme

Bu bölümde araştırmanın verilerini; araştırmanın **dördüncü** aşaması olan ve amaçlar dikkate alınarak hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme soruları Ek4 oluşturmaktadır. Görüşme soruları araştırma sürecinin nasıl geçtiğini cevaplayan sorular olduğundan bulguların son aşaması olarak yorumlanmıştır.

Görüşme, araştırmaya katılan bireylerin belli bir konuda duygu ve anlatma etkinliği olarak tanımlanmaktadır. Görüşmenin temel amacı bireyin iç dünyasına girerek onun bakış açısını anlamaya çalışmaktır. Görüşme yoluyla araştırılan konu hakkında bireyin deneyimleri, tutumları, düşünceleri, niyetleri, yorumları zihinsel algıları ve tepkileri gibi gözlenemeyen bilgilere ulaşılması umut edilir. Yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve odak grup görüşmesi şeklinde farklı görüşme teknikleri vardır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 120; Sönmez ve G. Alacapınar, 2011: akt; Karataş,2015, s. 71).

Yarı-yapılandırılmış görüşme soruları öğretmenler ile 20 dakika, 1 kez yapılmıştır. Görüşmelere zoom üzerinden kayıt altına alınıp yorumlanmıştır. Öğrencilerle ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler 20 dakika 1 kez olmak üzere ,12 ayrı görüşme yapılmıştır.

Foto-ses

Bu bölümde araştırmanın verilerini; araştırmanın üçüncü aşaması olan adaletle ait iki görselin anlatıldığı veriler oluşturmaktadır. Öğrencilerden adalet kavramına ilişkin iki görsel istenmiştir. Bu görselleri neden seçtiklerini anlatmaları istenmiştir. Bu görseller iki ayrı gün 45+45 dk olacak şekilde planlama yapılarak yorumlanmıştır. Katılımcılar kendi görsellerini ve diğer katılımcıların görsellerini yorumlamışlardır. Görsel sorgulamalar kavram haritası oluşturarak, beyin fırtınası yöntemi ile kayıt altına alınmış, ortak temalar tablolştırılmış ve yorumlanmıştır.

Katılım temelli yaklaşımları ortaya koyan araştırmaların sayısı artmaktadır. Bu yöntemlerden biri de “Fotoses” photovoice) yöntemidir. Fotoses, katılımcıların deneyimlerini ve bakış açılarını kazanırken, aynı zamanda sosyal eylem ve sosyal değişim için kritik bilinç arttırmayı kolaylaştıran, katılımcı bir nitel araştırma yöntemini temsil eder (Wendel ve diğerleri, 2019). Fotoses süreci, bireyleri kameralarla donatmayı ve böylece dünyalarını sembolik olarak temsil eden fotoğraflar çekmelerini içerir. Görüntüler, kaygıları vurgulayan, mücadeleleri ileten ya da topluluğun belirli bir görüşünü gösteren hikayeler

anlatmak (Janes ve diğerkleri, 2015). Çok sayıda araştırmacı, fotoses olarak adlandırılan yöntemden yola çıkarak spor (D'Alonzo ve, 2010; Robinson ve diğerkleri, 2019), sağıık (Jurkowski, 2008), eğıitim (Pierce ve Longo, 2019), engelli (Benedict, 2019; Povee ve diğerkleri., 2014) ve pazarlama (Chopel ve diğerkleri, 2019) gibi pek çok alanda nitel temelli araştırmalar yürütmüştür (akt; Aran, Yılmaz, Tokay, Arın ve Yetim,2020, s. 150).

2.4.13. Verilerin Analizi

Görsel fenomenoloji çalışmalarıının amacı görsel sorgulamalar yoluyla bireyin bir olguyu anlamlandırma sürecinin yapılmaya çalışılmasıdır. Bu amaçla verilerin toplanması ve objektifliğı önemlidir. Bu araştırmanın verileri içerik analizi ile çözümlenmiştir.

İçerik analizi, metin içinde tanımlanan belirli karakterlerden sistematik ve tarafsız sonuçlar çıkarmak için kullanılan bir araştırma tekniğıdir (Stone ve ark. 1966, s.213). İçerik analizi veriden onun içeriğıne ilişkin tekrarlanabilir ve geçerli sonuçlar çıkarmak üzere kullanılan bir araştırma tekniğıdir (Krippendorff 1980, s. 25). İçerik analizi, metinden çıkarılan geçerli yorumların bir dizi işlem sonucu ortaya konulduğı bir araştırma tekniğıdir. Bu yorumlar, mesajın göndereni, mesajın kendisi ve mesajın alıcısı (Weber:1989:5, akt; Koçak, Arın,2006, s. 22).

Araştırmacı gözlemi, kişisel bilgiler, aile bilgisi, dokümanlar, ses kayıtları, görseller, sanatsal çalışmalar ve yarı yapılandırılmış görüşme ile toplanan veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. İçerik analizi ile verilerin, bilimsel doğruluğunu sağlamak için temalar kodlanmıştır. İçerik analizi yöntemi ile temaları ortaklaştırılan ve tablolaştırılan verilerde, bulgular arasında örtüşen ve tekrar edilen bölümler ayrıştırılarak geçerli sonuçlar çıkarılmaya çalışılmıştır. Veriler belli bir sıra ve düzende temalaştırılmıştır.

İçerik analizi, araştırmayı detaylandıran, iletişim odaklı bir çözümlemedir (Downe-Wambold,2009). Araştırma metodolojisi detaylandırılır, prosedürleri açıklanır, uygulanmasına ilişkin bazı örnekler verilir ve kullanımıyla ilgili tartışmalı konular tartışılır. Tamamen nitel tasarımlardan farklı olarak, içerik analizinin bir amaç olarak dış geçerliliğı vardır. İnsan iletişimine odaklanması nedeniyle içerik analizi, hemşirelerin ve diğerk yardımcı profesyonellerin uygulama ve eğıitimini içeren araştırmalar için pratik uygulanabilirlik, umut ve uygunluk sunar.

2.4.14. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Nicel araştırmalarda geçerlilik ve güvenirlilik sayısal ifadelerle sağlanırken, nitel araştırmalarda bu mümkün olmamaktadır. Nitel bir araştırmanın inandırıcılığını ve güvenirliliğini arttırmak için veri toplama araçlarının birden fazla olması kullanılabilecek bir yöntemdir. Bulgular arası verilerin örtüşmesi, örneklem büyüklüğü ve alınan önlemler güvenirliliği arttıracakı düşünülmektedir. Nitel araştırmalarda tartışılan sonuçlar bir geneli kapsamaz. “Sonuçların inandırıcılığı, bilimsel araştırmanın en önemli ölçütlerinden biri olarak kabul edilir. Geçerlik ve güvenirlilik bu açıdan araştırmalarda en yaygın kullanılan iki ölçüttür. Nitel araştırmalarda geçerlik-güvenirlilik nicel çalışmalardan farklı olarak ele alınır” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, akt; Başkale,2016, s. 23-38).

Geçerlik, belirli bir evrene veya örnekleme uygulanan bir test ya da ölçme aracından elde edilen ölçümlerin kullanımlarının ve önerilen yorumlarının uygunluğunun ve yeterliğinin, kuram ve kanıt ile desteklenme derecesidir. Bunun yanı sıra, güvenirlilik, belirli bir evrene veya örnekleme uygulanan bir test ya da ölçme aracından elde edilen ölçümlerin tutarlılığı veya tekrarlanabilirliğidir (Bademci,2019, s. 373-385).

Araştırmada inandırıcılığı (credibility) sağlamak için araştırmacı, katılımcılar ile belirli aralıklarla bir araya gelerek yorumlanan konunun, katılımcılarda yarattığı etki üzerine konuşmalar yapılmıştır. Araştırma bulgularının tutarlı şekilde toplanabilmesi için zaman aralıklarına ve katılımcı sayısına dikkat edilmiştir. Araştırmada çeşitlilik, kişisel bilgi, gözlemci notları, görüş yazıları, sanatsal çalışma, görseller üzerinden kavram haritası, foto-ses, yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla sağlanmıştır. Katılımcılar yaşları itibari ile ergenlik çağının özelliklerini taşıdığından, başka görüşlerden etkilenme oranları göz önünde bulundurularak, araştırma bulgularında akıllarına gelen ilk düşüncenin değiştirilmeden yazılı kalması sağlanmıştır. Araştırmada aktarılabilirliği (transferability) için kronolojik bir sıra ile sunulmuştur. Araştırmacının rolü, katılımcıların nasıl ve neden seçildiği, verilerin toplanması ve çözümlenmesi ayrıntılı olarak sunulmuştur. Güvenilir (dependability) veriler sunmak ve elde etmek için araştırmacı yaptığı kodlamaları ve temaları bir araştırmacının kontrolüne sunmuştur. Onaylanabilirlik (confirmability) için araştırmanın her aşaması, kendi içinde bulguların açıklığını netleştirecek bir sıra ve bütünlükte verilmiştir. Araştırmada

dokümanlarının incelenmesinde ve paylaşılmasında gerekli izinler ders öğretim üyesinden ve katılımcıdan alınmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmacı tarafından elde edilen bilgilerin yorumlanması ve alt problemlerin çözümlenmesi hedeflenmiştir. Görsel sanatlar öğrencileri sosyal adalet kavramının tanımını doğrudan yapmakta zorlandıkları için, sosyal adaletin içinde bulunan 3 kavram anahtar kelime olarak seçilmiştir. Adalet, dayanışma, hoşgörü kavramlarının tanımlamaları tablo haline getirilerek yorumlanmıştır. Bu kavramlar seçilirken MEB müfredatı referans alınmıştır. Milli Eğitim Bakanlığının 2003 yılında hazırlamaya başladığı değerler eğitimi, 2011 eğitim öğretim yılı başında değerler eğitime yönelik etkinlikler ile ilgili bir genelge ile başlatılmıştır. “Bireyi, aileyi, yaşadığımız toplumu ve dünyayı tehdit eden risk ve sorunların çözümünde toplumsal yaşantımızın temel yapısını oluşturan milli, manevi, sosyal, ahlaki ve kültürel değerlerimizden olan dayanışma, yardımlaşma, hoşgörü, misafirperverlik, vatanseverlik, doğruluk, iyilik, temizlik, çalışkanlık, dürüstlük, sevgi, saygı, duyarlı olma, adil olma, paylaşımcı olma gibi kazanımlarımız en önemli referans kaynağımızdır” (M.E.B., Genelge,2010/53). Ders kitaplarına konulan bu proje öğrencilerin değer yargılarını öğrenmesi, geliştirmesi yönünde atılmış olumlu bir adım olarak değerlendirilebilir. “Sosyal adalet nedir?” “Sanat eğitimde öğrencilerin sosyal adalet algıları nasıldır?” sorularına yanıt arayacak olan bu araştırmada, değerler eğitimin de yer kavramlar referans alınarak bu kavramların tanımları, sosyal adalet ile bağlantıları araştırılmıştır. Araştırmada “Sosyal Adalet Algısı”, “Sanatsal Süreçte Sosyal Adaletin Yansıması”, “Görsel Pedagojik Süreçte Sorgulama” ve “Görüşler” olmak üzere dört ana temaya ulaşılmıştır.

3.1. Araştırmanın “Sosyal Adalet Algısı” Temasına İlişkin Bulgu ve Yorumlar

3.1.1.Araştırmanın Birinci ve İkinci Alt Sorusuna Yönelik Bulgular:

Bu bulguda, araştırmanın “Sosyal adalet algısı” temasına göre 1.Görsel sanatlar öğrencileri sosyal adaleti nasıl tanımlamaktadırlar? Ve 2.Görsel sanatlar öğrencileri yaşamlarında sosyal adaleti nasıl deneyimlemektedirler? sorularına cevap aranmıştır.

Şekil 3. 1: Sosyal Adalet Algısı Temasına İlişkin Bulgular

Sosyal Adalet Algısı	Sosyal Adalet Algısı	Sosyal Adalet Algısı
•Adalet •Eşitliktir. •Eşitlik değildir. •Yasaların doğru uygulanmasıdır. •Ayrımcılık yapılmamasıdır. • Vicdanlı olmaktır. •Topluma göre değişir •Herkes aynı hakların verilmesidir.	•Dayanışma •Birlik beraberliktir. •Bayramlar dayanışma sağlar(dinsel, ulusal) •İhtiyaç sahiplerine ekonomik yardımdır. •Toplumsal ihtiyaçtır. •Adalet varsa dayanışma hoşgörüsü vardır.	•Hoşgörü •Komşuluktur. •Öğretilmesi gereken bir değerdir. •Toplumsal bir ihtiyaçtır. •Adalet ile bağlantılıdır. •Saygıdır. •Ailede başlar. •Farklılıkları kabul etmektir.

Tablo 3. 1: Görsel Sanatlar Öğrencilerinin Adalet Kavramının Tanımına İlişkin Görüşleri

	Eşitlik r	Eşitlik değildir	Yasaların doğru uygulanma sıdır	Ayrımcılık Yapılmama sıdır	Vicdanlı olmaktır.	Topluma göre değişir	Herkese aynı hakların verilmesi dir
Ö1	✓	✓	✓	✓		✓	✓
Ö2					✓		
Ö3			✓				
Ö4		✓	✓			✓	
Ö5	✓		✓	✓			
Ö6				✓			✓
Ö7			✓				
Ö8	✓		✓			✓	✓
Ö9		✓	✓				✓
Ö10	✓			✓			✓
Ö11			✓				
Ö12			✓	✓			

Öğrencilerin **adalet**e dair tanımlamalarında ön plana çıkan ifadeler olmuştur. (Bkz. Tablo 2.5.1.2). Bu ifadelerden; “*yasaların doğru uygulanmasıdır*” 12 katılımcı içinde 9 kız öğrenci Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11, Ö12 tarafından ortak görüş olarak yazılmıştır. 3 kız öğrenciden Ö9 kişisel deneyimleri üzerinden bir ihtiyaç olarak tanımlamıştır. Ö4 “*toplumun ihtiyacı*” şeklinde bir açıklama yapmıştır. Ö5 ise “*adalet sisteminden*” bahsetmiştir. **Öğrencilerin ifadelerine bakıldığında**;6 kız öğrenci Ö1, Ö3, Ö7, Ö8, Ö11, Ö12 yasaların doğru öğrenci uygulanması görüşlerini “kadına yönelik şiddet” ve “cezasızlık” üzerinden anlatmışlardır. Araştırmaya katılan kız öğrencilerin adalet kavramına bakışlarında öncelik olarak cinsiyetleri belirleyici olmuştur.2 erkek öğrenci kadına yönelik şiddet ile ilgili görüş belirtmemiştir. Öğrencilerin medyanın etkisini taşıdıkları gözlemlenmiştir. Kadına yönelik haberlerin görünür olması adalet algısını etkilemiş ve adalet sistemine olan güveni zedelemiştir. Adalet sisteminin doğru

uygulanmaması toplumun ihtiyacını karşılamamakta ve adalet bir ihtiyaç olarak görülmektedir.

“**Ayrımcılık yapılmamasıdır**” ifadesi 3 kız 3 Ö1, Ö5, Ö12 2 erkek Ö10, Ö6 tarafından yazılmıştır. Ö1 adaleti “*din, dil mezhep ayrımcılığı*” üzerinden tanımlamıştır. Ö5 ve Ö12 **adalet sisteminin** tarafsızlığı üzerinden tanımlamıştır. Ö6 “*din, dil mezhep ayrımcılığının olmaması*”, Ö10 ise bireysel bir ihtiyaç üzerinden ifade etmiştir. **Öğrencilerin ifadelerine bakıldığında**, adalet tanımında evrensel değerleri öne çıkaran ifadeler yer alır. Din, dil, ırk üzerinden bir ayrımcılığın adaletsiz bir yaklaşım olduğu her toplumda kabul görmüştür. Öğrencilerin medyadan etkilendikleri ve güncel olan haberleri takip ettikleri gözlemlenmiştir.

“**Eşitliktir**” ifadesi 3 kız Ö1, Ö5, Ö8 1 erkek Ö10 öğrenci tarafından yazılmıştır. Ö1 eşitliğin kişiye ve topluma göre değiştiğini ifade etmiştir. Ö5 ve Ö8 adalet sisteminin adaleti sağlarken uyguladığı yöntemle göre eşitliği ifade etmiştir. **Öğrencilerin ifadelerine bakıldığında**; kız öğrencilerinde Ö8 adalet algısının kadına yönelik şiddetin cezalandırılmaması üzerinden adalet sisteminin eşit davranmadığını ifade etmiştir. Bunun gibi örneklerin öğrencilerin adalet sisteminin eşit davranmadığı üzerinde yoğunlaştığı görülmüştür. Ö8 ile yapılan sohbette bu haksızlıkları engellemek için avukat olmak istediğini söylemiştir. Bu da bize öğrencilerin meslek seçimlerinde şahit oldukları durumlardan etkilendiklerini gösterir. Ö5’in yazısına bakıldığında yine adalet sisteminin suçlulara karşı eşit davranmadığı algısı göze çarpmaktadır. Birine ceza verilirken “*kötü şeyler*” yapıp suçu başkalarına atanların ceza almadığı bir adaletsiz sistemden bahsetmektedir. Öğrencilerin gördükleri haberler ve hayatlarında tanık oldukları olaylarda edindiği kişisel tecrübelerin adalet algılarını etkilediği söylenebilir.

“**Topluma göre değişir**” ifadesi 4 kız öğrenci Ö1, Ö4, Ö7, Ö8 tarafından yazılmıştır. Ö1 kendi toplumsal yapısı ve başka toplumlar üzerinden örnekendirerek açıklamıştır. Ö4, Ö7, Ö8 adaleti toplumsal yapının bir parçası olarak ifade etmiştir. **Öğrencilerin ifadelerine bakıldığında**, Ö1’in adaleti yorumlarken birçok örnekle açıklamıştır. Adalet sisteminin toplumlarda olması gerektiğini ve her toplumda farklı şekillerde öne çıktığını anlatmıştır. “*Hırsızlık, kadına şiddet, tecavüz, asgari, ücret, mülteci, ırkçılık, mezhep ayrımcılığı*” kavramlarını kullanan Ö1’in güncel sorunlara karşı bir duyarlılığın olduğu söylenebilir. Akademik başarısı yüksek olan Ö1 diğer öğrencilere göre daha uzun ve ayrıntılı yazmıştır. Ö1’in anne babası öğretmen

ekonomik durumları orta seviyededir. Karakter olarak dışa dönük duygularını iyi ifade eden bir öğrencidir. Zekâ, aile, çevre, sosyal ortam gibi uyarıcıların öğrencilerin gelişiminde etkili olduğu bilinmektedir. Ö1 soyut kavramları algılamada ve açıklamada diğer öğrencilere göre daha kapsayıcı, ayrıntılı yazmıştır. Ö1 ile yapılan sohbette aile ortamında sık sık güncel konuların konuşulduğu ve Ö1'in bu ortamdan olumlu etkilendiği söylenebilir.

“Eşitlik değildir” ifadesi 3 kız öğrenci Ö1, Ö4, Ö9 tarafından yazılmıştır. Ö1, Ö4 kişisel ve toplumsal yapılar aynı olmadığı üzerinden eşitlik olmadığını tarif ederken, Ö9 kişisel deneyimlerden yola çıkarak eşitlik olmadığını yazmıştır. **Öğrencilerin ifadelerine bakıldığında**, Ö1, Ö4 ve Ö9 *“herkes aynı olmadığı”* için adaletin her zaman eşitlik olmadığını söylemiştir. Adalet tanımını yaparken kesin bir tanım olmadığından bahsetmiştik. Ö1, Ö4 ve Ö9'un bu yorumu literatür ile örtüşmektedir. Ö1, Ö4 ve Ö9'un aile ortamlarına baktığımızda benzer yönler bulunmaktadır. Ebeveynlerin hepsi eğitilmiş bireylerdir ve ekonomik durumları ortanın bir üstü sayılabilir. Veliler ile yapılan çeşitli sohbetlerde toplumsal olaylara ve durumlara duyarlı öğrencilerini de bu yönde eğitmeye çalışan insanlar olarak görülmektedir. Öğrenciler çeşitli etkinliklerde yer alırken kendi isteklerine göre yer alırlar. Yaşadıkları herhangi bir durumla ilgili evde tartışma karara bağlama ortamı bulabilmektedirler. Var olan bu demokratik tutumların öğrencilerin yazılarına da yansımıştır. Ergenlik çağında bu yaş grubu, olumlu olumsuz yaşadıkları her durumu anlatma olanağı sunulduğunda saklamadıkları gözlemlendiğinden aile yapılarının soyut gelişimlerini olumlu etkilediği söylenebilir.

“Vicdanlı olmaktır” ifadesi 1 kız öğrenci Ö2 tarafından adaletin bir değer olarak bireyde sağlanabileceğini ifade etmiştir. **Öğrencinin ifadelerine bakıldığında**, adaletin işlenen suçla aynı cezayı vererek sağlanmayacağını savunmuştur. Ö1'in aile yapısı eğitilmiş bireylerden oluşur ve ekonomik olarak ortanın üstü olduğu söylenebilir. Ö1 ile yapılan sohbetlerde annesinin doktor olduğu ve çeşitli olaylarda evde bir tartışma ortamının olduğu anlaşılmaktadır. Sağlık çalışanlarının uğradığı şiddet sık karşılaştığımız bir durum haline gelmiştir. Ö1'in böyle bir sohbetle karşılaşması olasıdır. Bu olumlu adalet yaklaşımın tam tersi bir durumla *“öldürene karşı ölüm”* yaklaşımı ülkemizde yaşanan şiddet vakalarında bazı kesimler tarafından istenmektedir. Bu tarz haberlerin medyada görünür olması soyut düşünme yeteneği yeni oluşmaya başlamış bireyler için tehlikeli olabilir. Ya da şiddet görmüş kişinin yakınlarının

duygusal tepkilerine sebep olabilir. Bu haberler yapılırken evrensel insan hakları çerçevesinden bir “sansüre” uğraması şekillenen adalet algı açısından önemlidir.

“**Herkese aynı hakların verilmesidir**” ifadesi 3 kız öğrenci Ö1, Ö8, Ö9 2 erkek Ö6, Ö10 tarafından yazılmıştır. Ö1, Ö9 fikir özgürlüğü üzerinden herkese aynı hakların verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ö8, Ö10 hakların verilmesini **sosyal bir hak** olarak tanımlamıştır. Ö6 adaleti din, dil, ırk ayrımcılığı üzerinden tanımlamıştır. **Öğrencilerin ifadelerine bakıldığında**, Ö1 “*ülkemizde fikir özgürlüğünün olmadığını ve kısıtlandığını, Amerika’da ve batılı devletlerde olduğunu, mültecilere devletin yardımıyla bulunduğunu, bize asgari ücret bile verilmediğini*” yazmıştır. Bu ifadelere bakıldığında bir içinde bulunduğu ülkenin adalet sistemini eleştiren Ö1’in herkese aynı hakları verilmediğini düşündüğü söylenebilir. “*Toplumsal fikirlerinin değiştirip iyileştirsek, devlette devam edecek*” söylemi ile devletin toplumun fikirlerinden şekillendiğini düşündüğü söylenebilir. Ö8’in adalet tanımında yer alan “*bir kadın cinayeti işlendiğinde, bizim vatandaşlarımız müdahale etmek yerine kameraya çekiyor...iki gün hapse giriyorlar, çıktıklarında yine öldürüyorlar. Aynı şeyi birde erkekler yaşasaydı*” ifadelerinde devletin adalet sisteminin erkeleri cezalandırmadığını ve adaletsiz davrandığını düşünmüştür. “*Kadın hakları sözleşmesine neden imza atmıyorsun*” şeklinde devlete seslenen Ö8’in uluslararası imzalan bu sözleşmenin adaleti sağlamada önemli olduğunu dile getirmeye çalışmıştır.

Tablo 3. 2: Görsel Sanatlar Öğrencilerinin Dayanışma Kavramının Tanımına İlişkin Görüşleri

	Birlik beraberliktir	Bayramlar dayanışma sağlar (dinsel, ulusal)	İhtiyaç sahiplerine ekonomik yardımdır	Toplumsal ihtiyaçtır	Adalet hoşgörü varsa dayanışma vardır
Ö1	✓	✓	✓	✓	
Ö2				✓	
Ö3	✓			✓	✓
Ö4	✓		✓	✓	
Ö5	✓	✓			
Ö6	✓	✓			
Ö7				✓	
Ö8	✓			✓	
Ö9	✓			✓	✓
Ö10	✓				
Ö11	✓	✓	✓		
Ö12	✓		✓	✓	

Görsel sanatlar öğrencilerin **dayanışmaya** dair tanımlarında ön plana çıkan ifadeler şu şekildedir. (Bkz. Tablo 2.5.1.3)

Bu ifadelerden “**birlik beraberliktir**” 12 katılımcı içinde 8 kız öğrenci Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö8, Ö9, Ö11, Ö12, 2 erkek Ö6, Ö10 olmak üzere toplamda 10 öğrenci tarafından ortak görüş olarak yazılmıştır. Ö1 toplumun birlik beraberliğini sağlayan örneklerden bahsetmiştir. Ö3 toplumun birliğinden bahsetmiştir. Ö4, Ö5, Ö6 atasözlerini kullanarak toplumsal bir birlikten bahsetmişlerdir. Ö8 devlet eliyle olması gereken halkın birlik beraberliği üzerinden bir dayanışma tanımlamıştır. Sosyal medyanın ekonomik dayanışma üzerindeki etkisinden söz etmiştir. Ö9 “*adalet olması için dayanışmanın olması gerektiğini*” belirtmiştir. Kişisel deneyimleri ile dayanışma kavramını anlatmıştır. Ö10 dayanışmayı akran ilişkileri üzerinden tanımlamıştır. Ö11 “*toplumun beraber hareket etmesi ile dayanışmanın sağlandığını*” yazmıştır. Ö12

devlet tarafından sağlanması gereken halkın birlik beraberliğidir şeklinde bir açıklama yapmıştır. “*Savaşan devletlerin dayanışma halinde olmadığını*” belirtmiştir.

“**Bayramlar dayanışma sağlar (dinsel, ulusal)**” ifadesi 3 kız öğrenci Ö1, Ö5, Ö11 1 erkek Ö6 öğrenci tarafından yazılmıştır. Ö5 ve Ö11 ramazan ayındaki ekonomik yardımların dayanışmanın örneği olduğunu yazmıştır. Ö6 bayramların dayanışmayı sağladığını yazmıştır. Ö1 ulusal ve dini bayramların dayanışma örneği olduğunu belirtmiştir.

“**İhtiyaç sahiplerine ekonomik yardımdır**” ifadesi 4 kız öğrenci Ö1, Ö4, Ö11, Ö12 tarafından yazılmıştır. Ö1 Ekonomik yardımı dayanışma olarak ön plana çıkarmıştır ve Türkiye’de olmadığını yazmıştır. Ö4 dayanışmayı ekonomik dayanışma üzerinden tanımlayarak Türkiye’de olmadığını düşündüğünü yazmıştır. Ö11 önceliğin ihtiyaç sahipleri olursa dayanışma olacağını belirtmiştir. Ö12 Ekonomik yardım olmadan dayanışmanın olmayacağını ve Türkiye’de olmadığını yazmıştır.

“**Toplumsal ihtiyaçtır**” ifadesi Ö1, Ö3, Ö4, Ö7, Ö8, Ö9, Ö12 7 kız öğrenci tarafından yazılmıştır. Ö1 ekonomik yardımlar üzerinden yapılan dayanışma örneklerinin toplumun ihtiyacı olduğunu ve Türkiye’de göremediğini yazmıştır. Ö2 dayanışmayı yoksulluk ve farklı cinsel yönelimler üzerinden anlatmıştır. Bu farklılıkları kabul edip dayanışma gerekliliğini vurgulamıştır. Ö3 bilinçli olan insanların toplumun dayanışma ihtiyacını sağladığını huzurun böyle olabileceğini belirtmiştir. Kadın dayanışmasının toplumun en büyük ihtiyacı olduğunu yazmıştır. Ö4 birbirine yardım etmeyen bir toplumda dayanışma olmayacağını ve Türkiye’de olmadığını yazmıştır. Ö7 mutlu huzurlu olunan bir ortamın dayanışmayı sağladığını yazmıştır. Ö8 toplum huzurunun birliğin dayanışmadan geleceğini ama Türkiye’de bu ortamın olmadığını yazmıştır. Ö9 bireyleri birbirine bağlayan dayanışma unsurlarının toplumun ihtiyacı olduğunu ifade etmiştir. Ö12 toplumu birbirine bağlayan yardımlaşma kültürünün olması gerektiği ama Türkiye’de olmadığını belirtmiştir.

“**Adalet hoşgörü varsa dayanışma vardır**” ifadesi 2 kız öğrenci Ö3, Ö9 1 erkek öğrenci Ö10 öğrenci tarafından yazılmıştır. Ö3 adaletli olan insanın dayanışmaya saygı duyacağını belirtmiştir. Ö9 dayanışmayı adaletin yerine gelmesine bağlamıştır.

Öğrencilerin ifadelerine bakıldığında, Ö1 “*dayanışmayı sağlayan bayramlarımız ve kurtuluş savaşı çünkü bunlarda güçlü birlik ve beraberlik var. Osmanlı dönemindeki sadaka taşları buna iyi bir örnek...Ukrayna ve Rusya savaşın da*

Ukrayna güzel bir dayanışma örneği gösteriyor. Sefer olup ülkelerini savunuyorlar. Onlara yardım gönüllüler de var ve kimse onları zorlamadı bu güzel bir dayanışma örneği. Dayanışma olmazsa toplum olmaz". Ö1' dayanışma algısında tarih bilincinin ön planda olduğu söylenebilir. Adalet kavramında olduğu gibi dayanışma kavramında da derinliği olan açıklamalar yaptığı gözlemlenmiştir. Ö1 sözel hafızası iyi ve diğer öğrencilere göre daha çok kitap okuyan bir öğrencidir. Farkındalık düzeyinin yüksek olması yaptığı yorumları da etkilemiştir. Bayramlardaki birlik beraberlik örneğinin verilmesi kültürel değerlerin dayanışma algısı üzerindeki etkisini gösterir. Dayanışmayı toplumun bir gerekliliği olarak görmektedir. Ö3 dayanışma ile ilgili "Bana dayanışma denince birlik geliyor aklıma. En azından neyin ne olduğunu birlikte dayanışma içinde olan insanlar var ülkede. Dayanışmada bence çok önemli insanın dayanışma olduğu bildiği bir ortamda bulunması huzur ve güven ve mutluluk verir şahsen benim için böyle benim en çok kadın dayanışması hoşuma gidiyor kadın kadını daha iyi anlıyor ve son olarak adaletin hoşgörülü ve dayanışmanın birbiriyle ilişki olduğunu düşünüyorum adaletli olan insan hem hoşgörülü hem de dayanışmaya saygı duyan insandır aynı şekilde hoşgörü ve dayanışma içinde geçerli". Yazdıklarına bakıldığında dayanışma algısında toplumsal cinsiyet kavramının önemli olduğu gözlenmiştir. Ö3 ile yapılan sohbetlerde ebeveynlerden annenin, kadına yönelik şiddet gibi toplumsal olaylarda farkındalık düzeyinin yüksek olduğu gözlenmiştir. Medyada yer alan haberlerin güncel sohbet konusu yapılması dayanışma algısının şekillenmesinde rol aldığı söylenebilir. Bu yüzden aklına ilk gelen birlik örneğini kadın dayanışması üzerinden vermiştir. Türkiye dair olumlu bir algı içindedir adalet hoşgörü ve dayanışmanın beraber olduğu ortamlar olduğunu düşünmektedir. Ö4'ün dayanışma ifadelerinde "Dayanışma bir toplumun el ele vermesidir. Bir düşünün herkesin birbirine yardım ettiği bir dünya, ama şu anki dünya dayanışmadan uzak bir dünya, mesela Türkiye, Türkiye'de bir dayanışma neredeyse hiç dayanışmanın "d" si bile geçmez. Mesela bir aile grubu ev almak istiyor ve bir bölümünün birisi diğer bölümlerinde diğerleri" inançsızlık ön plana çıkmaktadır. Dayanışmayı toplumun bir ihtiyacı olarak görmektedir. Ekonomik dayanışma ile insanların barınma ihtiyacında birbirlerine yardım ettiği bir toplum yapısı hayal etmektedir. Ö4 ile yapılan sohbetlerde, ebeveynleri öğretmen olan Ö4'ün ailesinin güncel ve toplumsal konularda takipçi ve duyarlı olduğuna dair bir gözlem araştırmacı tarafından not edilmiştir. Bu durumun Ö4'ün bakış açısını oluşturan etkenlerden biri olduğu söylenebilir.

Ö5'in "Mesela insanlar ramazanda birbirlerine hediye etmek ve yemek veriyorlar en çok ramazanda dayanışma oluyor bu çok güzel" dayanışma vurgusunda milli kültür ve değerler aklına gelen ilk şey olmuştur. Ö8'in dayanışma vurgusu da adalet vurgusunda olduğu gibi dayanışmanın devlet eliyle sağlanması gerektiğidir. "Devletin birbirine bağlı olması vatandaşına yardım etmesidir. Benim umduğum vatandaşın birbirine selam vermesi ama Türkiye'de vatandaşımız birbirine bakınca hemen kavga hemen cinayet ne kadar da kötü bir toplumun içindeyiz değil mi hepimiz. Haberlerde görüyoruz her gün bir olay bir olay ben annemi de babama Eskiden dayanışma nasıldı babam kızım harikaydı Böyle şeyler çok azdı der Aslında biz en şanssız nesiliz sonra Sokak röportajlarında Yaşlı insanlar gelip küfür etsin ekonomiye harika desin daha yazacağım tonlarca şey var ama bu kâğıda sığmaz" Dayanışmayı toplumun bir ihtiyacı olarak görürken, toplumda kalmadığına dair bir inançsızlık da gözlemlenmiştir. Bu yüzdem anne babasının deneyimlerini paylaşmış ve sitemini dile getirmiştir. Her kavramda medyanın etkilerinden bahseden Ö8 araştırma ve gözlem yeteneği yüksek bir öğrencidir. Ö9; "...dayanışma hakkında bir sürü atasözü de vardır. Örneğin bir elin nesi var iki elin sesi var gibi. Dayanışma zordur...Fakat ya dayanışmada yoksa?" tıpkı bir önceki örnekteki gibi. Dayanışma satrançta da vardır. Bir gün annemle satranç oynarken fark etmiştim. Annem tüm taşları oynatarak şahımı yenmişti kaybetmiştim Annem bana şöyle dedi; eğer sadece veziri oynatarak kazanmaya çalışırsan çoktan kaybetmiş olursun bende ama anne en güçlü taş vezir demiştim o da evet Vezir güçlü bir taş olabilir istediği yöne istediği kadar gidebilir fakat at gibi L şeklinde gidemez dedi bana çok mantıklı gelmişti Ayrıca haklıydı da sadece veziri oynatırsan diğer taşlara yabancılaşırsın. Üstelik vezirimi yeseler diğer taşlarla oynayamazdım. Çünkü vezir gidince sanki iki kolumu bağlamışlar gibi hissedirim. Fakat hala bir ağzım ve ayağım var. Bunları kullanmayı unutursam tabi vazgeçerim". Ö9 akademik başarısı yüksek bir öğrencidir. Ebeveynleri eğitilmiş bireylerdir. Ö9 ile yapılan sohbetlerde annesinin aktif siyasette yer aldığı ve toplumsal olaylarda aktif rol aldığı gözlenmiştir. Evdeki sohbetlerde adalet, dayanışma, hoşgörü gibi kavramların sık kullanıldığı Ö9'un yazılarına da yansımıştır. Duygusal zekâsı yüksek olan Ö9'un kavramları uzun uzun kendi deneyimleri açıklamıştır. Yazı dilinde sorgulama tekniğini sık kullanan Ö9 aynı zaman da 3'ten fazla dil konuşabilmektedir. Konuştuğu diğer dillerin gramer yapısına göre bir dil kullandığı gözlemlenmiştir Sözel zekasının da yüksek olduğu anlaşılan Ö9 başka bir okuldan geldiği için uyum sorunları

yaşamaktadır. Bu araştırmaya denk gelen dönemde akranları ile olan uyum sorunlarını da yazılarına yansıtmıştır. *“Bazı insanlar dayanışmayı sadece kendisi için fedakârlık yapacak insanlar ile yapar. Bence dayanışma sevdiğini sevmediğini herkesle yapılacak bir şeydir fakat bazı insanlar dayanışmayı iki tarafında çıkarları olmadan yapılamayacağını düşünür. Bence dayanışma kalpten gelmelidir insanlar iyi insanları bazen dayanışma ile vurur kendini kötü durumdaymış gibi gösterir adaletin yerine gelmesi için dayanışma gerekir”*. Dayanışmanın karşılıksız yapılması gereken bir toplumsal ihtiyaç olduğu vurgusunu yapmıştır. **Ö11**, *“Dayanışma birlik beraberliktir. Örnek Ramazan'da ihtiyaç sahiplerine koli yani erzak veririz. Bu da onlara yardım etmiş oluruz bu da onlara iyilik yapmış oluruz ama bundan önce sırf bir ihtiyaç sahiplerine yardım etmek için başkalarıyla birlik olur koli hazırlarız. Bu da birlik beraberlik ve dayanışma olur.”* akademik olarak başarısız sayılabilecek bir öğrenci olan Ö11'in soyut kavramları açıklama ve yazma becerisinin düşük olduğu gözlemlenmektedir. Duygularını rahat ifade edemeyen içe dönük bir yapıya sahiptir. Dayanışmayı açıklarken birlik beraberlik vurgusunu milli ve dini değerler üzerinden yapması, ailesinde bu kavramların sık kullanıldığını gösterir. Dayanışma algısını ihtiyaç sahipleri ve ekonomik dayanışma üzerinden şekillendiren Ö11 kültürel değerlerden “yoksullara yardım” değerini benimsediğini gösterir. **Ö12**, *“Dayanışma bir devletin birbirine bağlı olması demektir...Ben dayanışma kültürünü daha yaygın olmasını düşünüyorum... yardımlaşma...Önemli olan bence iyi veya kötü günde birbirimize yaptığımız destek ve dayanışmadır. Ben kendimce dünyadaki devletler arasında dayanışma olduğunu düşünmüyorum. Çünkü dayanışma olsaydı devletler birbiriyle savaşmaz da bu yüzden devlet arasında olduğunu düşünmüyorum.... Ben Türkiye'de olduğunu düşünmüyorum olsaydı dışarıda yatan insanları öyle dışarıda bırakmazdık. Peki sizce dayanışma bizim içimizde var mı ? Bence herkesin içinde dayanışma ve yardımlaşma hissi vardır. Fakat mesele onu dışa vurabilmektir”*. Ö12 dışa dönük ve duygularını rahat ifade eden bir öğrencidir. Akademik başarısı olarak orta sayılabilecek düzeydedir. Dayanışma algısını anlatırken devletin ve halkın birbirine bağlı olması gerektiğini vurgulamış ve dayanışma içinde olan devletlerin savaşmayacağından bahsetmiştir. Demokratik bir tutumu devletlerin ve halkın dayanışmasında önemli gördüğü söylenebilir. Türkiye’de dayanışma olmadığını düşünmesinin nedeni olarak kültürel değerlere uymayan bir davranışı belirtmesidir. Türkiye’ye dair dayanışma algısı milli değerler üzerinden şekillenmiştir. Bu ifadelerde

yine medyanın etkisinin olduğu söylenebilir. Ö12'nin ailesi eğitimli bireyler değildir. Ö12 ile yapılan sohbetlerde babasının ticaret yaptığı ve sosyal siyasal gelişmelerden doğrudan etkilenen bir iş yaptığı gözlenmiştir. Dolayısıyla aile ortamında güncel gelişmeleri takip etme ve sohbet konusu olma olasılığı yüksektir. Ö12'nin meslek seçimi konusunda da aileden etkilendiği görülmektedir. Gözlemcinin gözlemlediği “Para kazanmak için bu ülkede ticaret yapmak gerekir.” şeklindeki yorumu bunun göstergesi olabilir. **Ö6**, “Dayanışma demek birlik beraberlik demek bir deyimle özetlersek. Birlikten kuvvet doğar gibi sözcüklerle açıklayabiliriz. Dayanışmayı bayramlarda birlik beraberlik yani dayanışmayı sık sık görebiliriz”. Akademik başarı olarak orta sayılabilecek bir düzeydedir. Soyut kavramları açıklama düzeyi zayıf bir öğrencidir. Dayanışma algısında milli ve dini değerlerden etkilendiği görülmektedir. **Ö10**, “Dayanışma birliği beraberliği bütünleyendir. Dayanışma ikiye ayrılır. Hem iyi yanları vardır hem de kötü yanları vardır. İyi yanları bir insan yere düştüğünde diğer bir insanı kaldırması iyi bir şey birisine araba çarparsa ve ona birisi yardım etmesi iyi bir şey bunlar birliği ve beraberliği kazandırır ve bunun kötü yanları da var arkadaşlar içinde bir beraberlik olursa diğer arkadaşlara kötü bir davranış olur.” Ö10 dışa dönük ve duygularını rahat ifade eden bir yapıya sahiptir. Akademik başarı olarak orta düzeydedir. Soyut kavramları açıklarken sıkıldığı ve eksik yaptığı gözlemlenmiştir. Toplumun birliğinde, dayanışmayı bir parçası olarak görür. Dayanışma algısını daha çok kişisel deneyimleri ile anlatması akran ilişkilerini daha çok ön plana çıkardığını gösterir. Ergenlik çağında olan erkek öğrencilerin genel olarak spor aktiviteleri ile yoğun bir ilişki içinde olduğu gözlemlenen bir davranıştır. Bu aktivite sırasında en sık yaşanan problem diğerlerini dışlama eğilimidir. Ö10 okul kulüplerinde aktif olarak yer alan bir öğrencidir. Dolayısıyla bu durumlarla karşılaşma olasılığı yüksektir. Dayanışmayı açıklarken iyi çocuk olma eğiliminin bu durumlarla ilgisi olabilir.

Tablo 3. 3: Görsel Sanatlar Öğrencilerinin Hoşgörü Kavramının Tanımına İlişkin Görüşleri

	Komşuluktur	Öğretilmesi gereken bir değerdir	Toplumsal bir ihtiyaçtır	Adalet ile bağlan tılıdır	Saygıdır	Ailede başlar	Farlılıkları kabul etmektir
Ö1	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Ö2					✓		✓
Ö3			✓		✓		✓
Ö4							
Ö5							✓
Ö6					✓		✓
Ö7						✓	
Ö8						✓	✓
Ö9			✓				✓
Ö10							
Ö11							✓
Ö12			✓				

Görsel sanatlar öğrencilerinin **hoşgörüye** dair tanımlarında ön plana çıkan ifadeler şu şekildedir. (Bk. Tablo 2.5.1.4.) “**Farlılıkları kabul etmektir**” 6 kız Ö2, Ö3, Ö5, Ö8, Ö9, Ö11 1 erkek Ö6 tarafından yazılmıştır. Ö2 hoşgörüü kültürel cinsel değerlerin değişmeyeceği bu yüzden kabul etmek gerektiğini yazmıştır. Ö3 hoşgörüü düşünce özgürlüğü ile açıklamış, dinsel ve giyim kuşam farklılıklarını yargılamamak gerektiğini belirtmiştir. Ö5, Ö6 hoşgörüü düşünce özgürlüğü ile açıklamıştır. Ö8 hoşgörüü farklılıklara duyulmayan hoşnutsuzluğun sebep olduğu bir savaş ile açıklamıştır. Ö9 bireysel farklılıklar üzerinden din, dil, ırk ...farklılıkların kabul

edilmesini bireysel deneyimleri ile açıklamıştır. Ö11 düşünce özgürlüğü üzerinden farklılıkların kabul edilmesi gerektiğini yazmıştır.

“Saygıdır” ifadesi 3 kız Ö1, Ö2, Ö3, 1 erkek Ö6 öğrenci tarafından yazılmıştır. Ö1 saygılı insanların hoşgörülü olabileceğini belirtmiştir. Ö2 hoşgörülü olmanın fikirlere saygılı olmaktan geçtiğini yazmıştır. Ö3 farklı giyinen düşünen insanlara duyulmayan saygının hoşgörü olmadığını yazmıştır. Ö6 hoşgörünün farklı fikirlere saygı duymak olduğunu yazmıştır.

“Toplumsal bir ihtiyaçtır” ifadesi 4 kız öğrenci Ö1, Ö3, Ö9, Ö12 tarafından yazılmıştır. Ö1 kişisel deneyimlerine göre hoşgörünün hayatımızda olması gerektiğini yazmıştır. Ö3 hoşgörünün toplum yapımızda ve ülkemizde olmadığını yazmıştır. Ö9 kişisel deneyimleri üzerinden toplumda olan hoşgörüsüz örnekleri yazmıştır. Ö12 hoşgörünün herkeste olduğunu ama yeterli olmadığını kullanılmadığını yazmıştır.

“Ailede başlar” ifadesi 2 kız öğrenci Ö1, Ö7, tarafından yazılmıştır. Ö1 çocukların aileleri çok vakit geçirdiği için hoşgörünün ailede olması ve öğretilmesi gerektiğini yazmıştır. Ö7 kişisel deneyimleri üzerinden ailesini örneklemiştir.

“Adalet ile bağlantılıdır” ifadesi 1 kız öğrenci Ö1 tarafından yazılmıştır. Ö1 hoşgörülü olmayan insanların saygılı olamayacağını bu yüzden de adaletli davranamayacağını yazmıştır.

“Öğretilmesi gereken bir değerdir” ifadesi 1 kız öğrenci Ö1 tarafından yazılmıştır. Ö1 hoşgörünün dayanışma ve adalete göre ülkemizde az da olsa olduğunu ve okullarda ders olarak öğretilmesi gerektiğini belirtmiştir.

“Komşuluktur” ifadesi 1 kız öğrenci Ö1 tarafından yazılmıştır. Ö1 komşuluğun önemli bir değer olduğunu ve hoşgörünün komşuluktaki yerini yazmıştır.

Öğrencilerin ifadelerine bakıldığında, Ö1, “Hoşgörü de diğer değerler gibi önemlidir. Komşuluk çok önemli bir hoşgörü örneğidir. Çünkü eğer komşularımızda karşı hoşgörülü olmazsak onlar da bize karşı hoşgörülü olmaz. Diğerlerinin aksine bence ülkemizde hoşgörü hala var. Bana kalırsa hoşgörünün okullarda öğretilmesi lazım. Çünkü hoşgörüsüz insanlar kaba ve saygısız olurlar. Saygı olmazsa adalet olmaz bu yüzden bence hoşgörü en temel değerlerinden biridir. Hoşgörü aynı zamanda ailede de öğretilmelidir. Çünkü çocuklar aileleriyle çok vakit geçirirler. Aileler çocuklarına karşı hoşgörülü olmazsa çocuk arkadaşlarını bu konuda etkiler. Hoşgörülü bireyler

aynı zamanda iyi bir toplum için de gereklidir. Hoşgörülü bireyler aynı zamanda saygılı olur. Çünkü aslında günlük hayatta buna dair birçok şey yaşıyoruz. Hoşgörülü olmak aynı zamanda insanların size karşı hoşgörülü ve sevgi dolu yaklaşır”. Ö1 akademik düzeyi yüksek bir öğrencidir. Anne babası öğretmen olan Ö1 duygularını rahat ifade eden dışadönük bir bireydir. Soyut kavramları açıklamada ve kavramlar arası bağlantıları başarılı bir şekilde yapabilen bir öğrencidir. Ö1 ile yapılan sohbetlerde aile ortamında birçok konunun konuşulduğu ve tartışıldığı anlaşılmaktadır. Eğitimin ailede başladığını okulda devam etmesi gerektiğini savunan pedagojik bir yaklaşım aile ortamının bu konularda duyarlı olduğunu gösterir. Hoşgörüyü açıklarken komşuluk kavramını ilk olarak yazması kişisel deneyimlerine dayalı olabilir. Ergenlik çağındaki bireylerde genellikle, toplum değerleri önemsenmez ya da zayıf kalır. Ö1 değerlerin okullarda öğretilerek eğitimin ne kadar önemli olduğunu vurgulayan bir bilince sahiptir. Sorunlara çözüm odaklı yaklaşım bireyler geleceğe dönük yorumlar yaparlar. Hoşgörünün toplumun bir ihtiyacı olduğunu ve okullarda ders olarak okutulmasını düşünmesi bunun göstergesidir. Kişisel deneyimlerini örnekleyerek, akran ilişkilerinde saygıya önem verdiğini gösterir. Okul içerisindeki tavır ve davranışları düşünceleri ile örtüşen bir yapıya sahiptir.

Ö2“Hoşgörü bir arkadaşımızın fikrini beğenmesek te onaylamasak ta veya hoş bulmasak ta saygı duymaktır. Biz onun fikrine saygı duymayıp kavga etsek bu tam olarak zaman kaybı olur. Çünkü İnsanlar kendilerine benimsedikleri fikrinden vazgeçirmek zordur hele ki bu yönelim veya din ile alakalı ise” Ö2 dışa dönük duygularını rahat ifade eden bir öğrencidir. Akademik olarak orta üstü sayılabilecek bir düzeydedir. Anne babası eğitimli bireylerdir. Ö2 ile yapılan sohbetlerde anne babasının toplumsal olaylara duyarlı bireyler olduğu anlaşılmaktadır. Ö2’nin hoşgörü yorumu ile ilgili özellikle vurgu yaptığı saygı tutumu aile ortamında ki sohbetlerden etkilenmiş olabileceğini gösterir. Ö2 aynı zamanda toplumsal cinsiyet kavramını bilmese bile bu konuda duyarlı bir yapıya sahiptir. Toplumda genel olarak insanlar cinsel yönelim için tercih kelimesini kullanırken Ö2 yönelim kelimesini kullanmıştır. Bu kavramın doğru kullanımını bilmesi bu konularda araştırma yaptığını ya da yaşamında deneyimlediğini gösterir. Yine din konusunun bireysel bir tercih olduğu ve saygı duyulması gerektiği algısı aile ortamında yapılan sohbetlerin etkisinden kaynaklı olabilir. Ö3, “Bana hoşgörü deyince de benim düşüncemin aksine düşünenleri düşüncesini yargılamadan dinleyip düşüncesini desteklemek geliyor. Maalesef bu bizim devlet yapısında ve toplum

yapısında yok. Bizim yönetim şeklimiz de hoşgörüde diye bir şey yok aslında bizim toplumumuz cahil bunu her ne kadar çekilecek çekinerek söylesem de dini inanış konusunda inanan inanmayanı, inanmayan da inananı kınıyor. Hoşgörülü olmamaya açık giyinip yersizce terbiyesizce uyarılara uğrayan insanlara özellikle kadınlara duyulmayan saygı geliyor aklıma. Ülkemizde hoşgörü de yok ama buna rağmen hoşgörü başlıklı yazı yazıyorum”. Ö3 dışa dönük duygularını rahat ifade eden bir öğrencidir. Akademik olarak orta üstü sayılabilecek bir düzeydedir. Anne babası eğitilmiş bireylerdir. Ö3 ile yapılan sohbetlerde anne babasının toplumsal olaylara duyarlı bireyler olduğu anlaşılmaktadır. Ö3’ün hoşgörü yorumu ile ilgili özellikle vurgu yaptığı saygı tutumu aile ortamında ki sohbetlerden etkilenmiş olabileceğini gösterir. Devlete karşı olumsuz tutumunda adalet sistemindeki aksaklıkların olduğunu söylemek mümkündür. Ülkemizde kadına yönelik şiddet “Kısa şortlu, mini etekli” haber başlıkları ile sunulmaktadır. Maalesef ki yaşanan bu şiddet olaylarında şiddeti uygulayan kişilere yeterli cezalar verilmemektedir. Bunun görünür olması bu konuya duyarlı bireylerinde takibini kolaylaştırmaktadır. İnsanlara duyulacak hoşgörünün cinsiyet ya da kıyafet ile ilgili olmaması gerektiğini, insani bir değer olduğunu düşünmektedir. **Ö5**, “Hoşgörü bir şeyden rahatsız olsa direkt açıklama yapabilme ve kimsenin de buna kızıp bağırıp çağırmama. Yani özgürsün kim ne derse desin özgür bir şekilde açıklamalısın. Yabancılık çekmemelisin. Hoşgörülü olmak güzel şeydir. Bence herkes hoşgörülü olmalı düşüncelerini açıkça ifade edebilmeli. Hoşgörülü olun”. Ö5 içe dönük duygularını rahat ifade edemeyen, akademik başarısı zayıf bir öğrencidir. Bundan dolayı ifadesi yazılarında hatası ve anlatım bozukluğu vardır. Yazdığı ifadeler bakıldığında insanların farklılıklara karşı saygı duyması gerektiğini düşünmektedir. Ö5’in yazısı aynı zamanda bir sevecenlik içermektedir. Hoşgörü olmazsa İnsanların birbirine karşı yabancılık çekeceğini ve özgür bir ortamda olmayacağını düşünmektedir. Davranışların ve tutumların hoşgörü ile bağlantılı olduğunu düşünmektedir. Bu yüzden insanlara hoşgörülü olmayı tavsiye ediyor olabilir. **Ö6**, “Hoşgörü fikri farklı olsa bile herkesin kararına ve düşüncesine saygı göstermektir. Farklı düşünceli, çıkarları bir olmasa bile birbirlerinin kararlarına saygı göstermek hoşgürüdür” Ö6 duygularını rahat ifade edebilen, akademik seviyesi orta seviyede bir öğrencidir. Ailesi eğitilmiş bireylerdir. Fikirlerle saygı duymayı önemseyen demokratik bir tutuma sahip olduğu söylenebilir.

Ö7, “Hoşgörü işte bu bildiğin bir şey insanları mutlu etmek onları mutlu olduğu bir şey galiba. Ama anneme karşı hoşgörülü çok yüksek, aslında kardeşim hariç herkese

hoş görün var bu kadar”. Ö7 akademik başarısı orta düzeyde bir öğrencidir. Duygu ve düşüncelerini zorlanmadan açıklayabilmektedir. Ergenlik çağındaki bireyler genel olarak anne babalarının kendilerine anlamadığını, hoş görmediğini ve sevmediklerini düşünürler. Ö7 bu genel halin dışında annesine karşı büyük bir hoşgörü beslemektedir. Annesi ile olan iletişiminin iyi olduğu söylenebilir fakat kardeşine karşı hoşgörüsüz olması kardeş kıskançlığını hala yoğun bir şekilde yaşadığını gösterir.

Ö8, *“Rusya Ukrayna Savaşı’nı biliyorsunuzdur. Rusya’nın yaptığı bu kıskançlık yüzünden Ukrayna’ya savaş açtı şimdi de o çocukların durumunu düşünebiliyor musunuz? Yazık değil mi? Bir şarkı grubu var IC3PEAK Rusya’da yaşıyorlar. Şarkılarında Rusya’nın önceden savaş açacağını söylüyor ve daha milyonlarca şey neyse sizce Rusya’nın yaptığı şey hoşgörü mü? Örneğin Sokak röportajlarında yaşlı veya genç gidip boş yere laf atması sizce hoşgörü mü? Biz aslında bu yaşamımızda neler görmedik ki. Mesela benim en büyük yeteneğim Türkiye’de yaşamak. Komik geldi değil mi? Ama ciddiylim. Bu kâğıda da bir şeyler yazsam kağıtlara sığmaz”.* Ö8 akademik başarısı yüksek bir öğrencidir. Duygu ve düşüncelerini rahat ifade edebilen dışa dönük bir yapıya sahiptir. Anne babası eğitilmiş bireylerdir. Sosyal medyayı sık takip ettiği görülmektedir. Güncel olaylara duyarlı davranan ve bunu kendi yaşamında sorgulayan biridir. Ö8 ile yapılan sohbetlerde bu sorgulayan yönünün, meslek seçimini etkilediği gözlemlenmiştir. Avukat olmak isteyen Ö8’in, Türkiye’nin sosyal ortamına dair olumsuz bir algısı vardır. Geleneksel bazı değerleri bağlı olduğu ifadelerindeki yaşlılara saygı açıklamasından anlaşılabılır. Medyada yer alan haberlerin ev ortamında sık sık konuşulduğu ve savaş açan devletlerin hoşgörüsüz bir yapıya sahip olduğunu düşünmektedir.

Ö9, *“Hoşgörü Türkiye’de yaşayan biri olarak bu kavramın pek anlatabilecek miyim bilmiyorum. Şimdiki sistemde hoşgörüye karşı hoşgörü var. Kimse İçimden geldi diye iyilik yapmaz Artık her şey karşılıklı, siz hiç bu aralar canı istedi diye sizi gezmeye çıkaran veya sevdiğiniz bir şeyi alan birini gördünüz mü? Hoşgörünün olması için önce saygı gerekir. Aşağılayıcı farklılıkları yargılayan insanlar çok fazla kimse aynı olmak zorunda değil ayrıca günden güne değişen moda anlayışına uymak mümkün değil. Eskiden çiller kusur olarak gösterilirken şimdi herkes çil yapmak için yüzüne saç spreyi sıkıyor. Sistem hiçbir zaman yerinde durmayacak hep değişecek fakat doğru değil ten renginin dinin, ırkın, gözlüğün, çilin, ojenin süsün dilin kötüsü olamaz. Biri siyah tenli*

ise güzeldir, beyaz tenli ise güzeldir. Biz hep güzeliz aslında. Sadece çok yargılayıcı bir toplumda yaşıyoruz ten böyle olmaz böyle olur diye bir şey yok. Kimse böyle doğmak istemedi bu insanların elinde olan bir şey değil, doğmadan önce kimse önümüze melek gibi bir şey koyup neye benzemek istiyorsun demedi. Bu yüzden siyah tenli olana değil de siyah tenli olmadığı için siyah tenli olana laf eden hoşgörüsüzdür. Ben bunun tipini beğenmedim diyen insanları dışlayan birçok insan var. Adalet olmazsa bizi dayanışma kurtarır fakat ya dayanışmada yoksa elinizde olan tek şans hoşgörü kalır. Fakat onun da çok olduğunu sanmıyorum. Sosyal anksiyete hastaları artmaya başlıyor. Zorbalık yüzünden hepsi. Öncelikle önce bir aynaya dönüp bakın. Gözlüklü olabilirsiniz ama ya gözleriniz çok güzelse? İşte Zorbalar hoşgörü kavramından aciz insanlar. Negatif yönünüz ile vururlar sizi. Her konuda mükemmel olacağız diye bir şey yok fakat elbet herkesin mükemmel olduğu bir şey vardır. Örneğin gözlük takıyorum fakat yemyeşil gözlerim var veya voleybol oynayamıyorum fakat çok iyi dans ederim. Kekemeyim ama kimse benim gibi krep yapamaz. Bazen bunu yapın aynaya dönüp iyi yönlerinizi yüzünüze söyleyin. Kime ne? Onlar zaten sizin özgüveninizi yıkmak için varlar. Bazı insanlar size hoşgörülü davranmayabilir. En azından siz kendinize karşı hoşgörülü olun. Kendinizi sevin ve kendinizi sevmeniz engel olan hoşgörüsüz insanlarla aranızda asla yıkılmayacak bir duvar örün. Olabildiğince onlardan uzak durun. Onlara göre tek doğru sistem ve popülerliktir”. Ö9 akademik başarısı yüksek duygu ve düşüncelerini rahat ifade edebilen bir öğrencidir. Eğitim dilinin Kürtçenin Kurmanci lehçesinde olduğu bir okuldan özel okula nakil gelmiştir. Türkçe dışında 3 dil daha konuşabilmektedir. Yazısındaki gramer hataları ve karşısında biri varmış gibi bir konuşma dili, konuştuğu diğer dillerin gramer yapısından kaynaklı olabilir. Ö9 ile yapılan sohbetlerde Türkçeyi çok sonradan öğrendiği anlaşılmıştır. Ö9 okulda uyum problemleri yaşamaktadır. Yazdığı hoşgörü yazısının geneline bakıldığında birçok yerde akranları ile yaşadığı kendi problemlerini yazmıştır. Yeşil gözlü ve gözlüklü olan Ö9’un ergenlik çağını yoğun yaşadığı söylenebilir. Bu çağın özellikleri arasında yer alan dış görünüş ve giyim gibi unsurlardan sıkça bahsetmiştir. Anne ve babası eğitilmiş bireyler olan Ö9’un annesi aktif siyaset içerisinde yer alan biridir. Yazısında sık sık sistem eleştirisi yapması ev ortamında bu konuları gündemde olduğunu gösterir. Modanın popüler bir kültür olduğunu düşünmesi, insanların dış görünüşünden, farklı düşüncelerden bahsetmesi, ırkçılık ve din gibi kavramları dile getirmesi evdeki siyaset ortamından yoğun olarak etkilendiğini gösterir. Toplumun genelinde “zenci” söylemi

yaygınken, siyahi kavramını kullanması, evde farklılıklara karşı bir hoşgörü dilinin kullanıldığını gösterir. Yazdığı olumsuzluklara rağmen kendisine karşı olumlu bir ruh hali içerisinde. Benlik algısı yüksek ve zayıf yönlerini görebilen bir birey olduğu söylenebilir. Bireyin kendine karşı olumlu düşünmesinin önemli olduğunu birçok yerde belirtmiştir. Ö9 ile yapılan sohbetlerde annesinin mesleğinden kaynaklı birçok problem yaşadığı gözlemlenmiştir. Bu problemlere şahit olması Türkiye'deki hoşgörü ortamına karşı bir önyargı oluşturmuş olabilir. Okuldaki olumsuz kişisel deneyimleri ile de hoşgörüye dair algısının şekillendiği söylenebilir. Çözüm olarak iletişimi kesmeyi ve hoşgörüsüz insanlarla konuşmamayı önermesi çok duygusal dönemler geçirdiğini gösterir. Sosyal anksiyete kavramını biliyor olması, yaşadığı problemlerle ilgili bir araştırma yaptığını gösterir.

Ö11, *“Hoşgörü bana göre çok güzel. Mesela biri bana bir şey söylüyor ama ben istemediğim halde ben karşımdaki kişiyi kırmamak için onun dediği şeyi kabul ederim ve bu hoşgörü olur hem karşınızdaki kişiyi kırmamış onun gönlünü hoş etmiş oluruz.”* Ö11 akademik başarısı düşük bir öğrencidir. Duygu ve düşüncelerini rahat ifade edemeyen ve soyut kavramları açıklamakta zorlanan bir bireydir. Çevresindeki akranlarından kolay etkilenen bilen bir yapıya sahiptir. Bu yüzden hoşgörüü açıklarken kişisel deneyimlerine göre bir açıklama yapmıştır. Hoşgörü ile ilgili olumlu bir algıya sahiptir.

Ö12, *“Ben hoşgörü iki kelime ile tanımlarım sevgi ve nazikçe. Öncelikle neden sevgi ve nazikçe dedim. Çünkü sen birine sevgi gösterirsen ve onunla nazikçe konuşursan hem o mutlu olur hem de sen hoşgörülü davranmış olursun. Gelelim dünyadaki hoşgörüü değerlendiririm. Bence yok çünkü olsaydı insanlar birbirine savaş açmazdı. Şimdi Türkiye'deki hoşgörüü değerlendiririm. Bence az da olsa var ama asla yeterli değil. Çünkü yeterli olsaydı insanlar birbirini dışarıda bırakmazdı. Bir de içimizdeki hoşgörü var emin olun ki herkesin içinde hoşgörü var ama insanlar onu gerçekten kullanmıyorlar. Benim tek bir sözüm var o da hoşgörüü kazanalım kaybetmeyelim.”* Ö12 akademik başarısı orta düzeyde bir öğrencidir. Duygu ve düşüncelerini ayrıntılı bir şekilde açıklamakta zorlanmaktadır. Ev ortamında güncel haberlerin takip edildiği savaş yorumundan anlaşılmaktadır. Savaşın kötü bir şey olduğunu ve demokratik bir tutumun olması gerektiğini düşünmektedir. Akran ilişkilerinde hoşgörünün olması için sevginin ve nezaket 'in önemini vurgulaması

değerleri benimsediğini gösterir. Türkiye'deki hoşgörü ortamına karşı bir umut beslemektedir. Türkiye'deki hoşgörü ortamını yeterli bulunmamasının sebebi medyadan gördüğü haberlerin etkisinden kaynaklı olabilir.

3.2. Araştırmanın “Sanatsal Süreçte Sosyal Adaletin Yansıması” Temasına İlişkin Bulgu ve Yorumlar

3.2.1. Araştırmanın Üçüncü Alt Sorusuna Yönelik Bulgular

Bu bulguda araştırmanın “Sanatsal Süreçte Sosyal Adaletin Yansıması” temasına göre 3. Görsel sanatlar öğrencileri sosyal adaleti sanat çalışmalarına nasıl yansıtmaktadırlar? sorusuna cevap aranmıştır. Araştırmanın üçüncü alt sorusuna yönelik planlamada sanatsal çalışma aşaması için öğrencilerden adalet ile ilgili resim yapmaları istenmiştir. Resimlerin adaleti temsil temaları 5 başlık altında tablolştırılmıştır. (Bk. Tablo 2.6.1.2)

Şekil 3. 2: Sanatsal Süreçte Sosyal Adaletin Yansıması Temasına İlişkin Bulgular

Sanatsal Süreçte Sosyal Adaletin Yansıması
•Çalışma konuları •Medyanın etkisinin yansıması •Kültürel,Genetik farklılıkların yansıması •Kişisel deneyimlerin yansıması

Tablo 3. 4: Görsel Sanatlar Öğrencilerinin Adaletle İlişkin Sanatsal Çalışma Temaları

	Adalet sistemi	Medyanın etkisi	Kültürel, Genetik farklılıklar	Adalet algısı	Kişisel deneyimlere göre adalet
Ö1		✓	✓		
Ö2		✓	✓		
Ö3	✓				
Ö4				✓	
Ö5	✓				
Ö6		✓	✓		
Ö7				✓	
Ö8	✓				
Ö9					✓
Ö10		✓	✓		
Ö11					✓
Ö 12				✓	

“Kültürel, genetik farklılıklar ve medyanın etkisi” göz önünde bulundurarak resim yapan öğrenciler 2 kız Ö1, Ö2 2 erkek Ö6, Ö10 olmuştur.

Ö1 resminde Amerika’daki ırkçılıktan bahsederek bunu değişebileceğini ifade etmiştir. Yerde şiddet gören bir siyahi çocuk resmedilmiş ve etrafında toplanmış onarı izleyen büyük bir insan kitlesi vardır. Şiddet gören çocuk ağlamaktadır. İnsanların kıyafetleri renkli resmin araka planı isme gri boyanmıştır. Konuşma balonlarının içinde “O siyah öldürün onu, vurmaya devam et” yazmaktadır. **Öğrencinin resmine ve yorumlarına bakıldığında**, “Bu resmi çizme sebebim Amerika'daki aşırı ırkçılık. Bunu istersek eğer durdurabiliriz sadece eski kafalılıktan çıkıp yeni bir şeyler denemeliyiz”.

Şeklinde resmini açıklayan Ö1 çalışmayı sadece çizmekle kalmamış aynı zamanda boyamıştır. Estetik bir yön katmaya çalışan Ö1 yaptığı her şeyi özenli yapmaya çalışan bir öğrencidir. Şiddeti uygulayan kişinin yüzünün gülümseyen bir yüz şeklinde çizmiş olması yaptığı şeyden keyif aldığını göstermek çalışması olabilir. Topluluktaki insanların hiçbirinin yüzlerindeki organlar çizilmemiştir. Seyreden insanlara bir değersizlik algısı yüklemek istemiş olabilir. Figürlerin hiçbirinin cinsiyeti belirtilmemiştir. Bu içinde bulunduğu dönemin özellikleri ile uyumsuz. “*Bu dönemde çocuk bedensel ve psikolojik gelişim açısından kritik bir dönemdedir. Dönemin en önemli özelliği realizmin gözle görülür şekilde artmasıdır. Kız, erkek; genç, yaşlı çizimleri; cinsiyet ayrımı, taban ve ufuk çizgileri netleşir. Renk uyumu, estetik kaygı kendini gösterir*” (Halmatov,2015:24).

Ö1’in adalet yazısında da resimli örtüşen bir açıklama vardır. Sanatsal çalışması ile adalet ile ilgili görüşlerinin örtüştüğü söylenebilir. Medyada gördüğü haberlerden etkilendiğini söylemek mümkündür. Bu çalışma verilerinin toplandığı dönemde Amerika’da bütün dünyanın da duymuş olduğu bir siyahi vaka olayı yaşanmıştır. Yaşanan bu durumdan etkilenip sanatsal çalışmasını yaparken Adalet kavramı için bu olayı çizmiş olabilir.

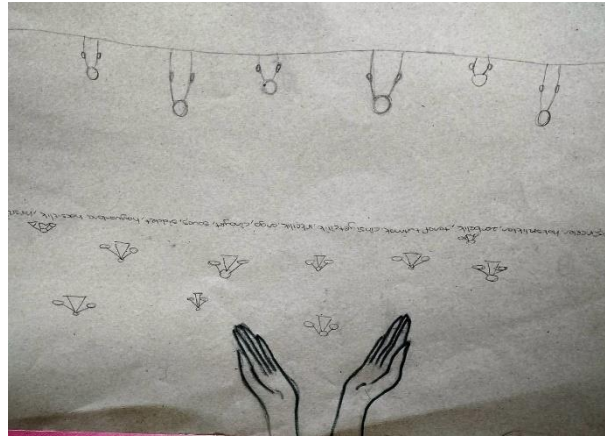
Resim 3. 1: Ö1 Adalet Resmi

Ö2 resmin de adaleti engelleyen olumsuz tutumları “*cinsiyetçilik, hayvanlara haksızlık, ırkçılık, argo, cinayet, savaş, şiddet, hırsızlık, düşünceler, haksızlık, zorbalık, taraf tutmak*” resmin orta kısmına yazmıştır. “*Adalet bizim elimizde olmasına rağmen doğru düzgün kullanmıyoruz. Bu resminde adaleti engelleyen şeylerin bizi nasıl etkilediğini göstermek istedim*”. Düz bir çizgi üzerinde duran boyları birbirinden farklı, kolları bedenine bitişik duran insanlar, adaleti engelleyen ifadeler ile hepsi aynı boyda

kolları açık duran insanlar arasında durmaktadır. Açık şekilde büyük bir el çizilmiştir. **Öğrencinin resmine ve yorumlarına bakıldığında**, Ö2 Akademik olarak başarılı bir öğrencidir. Duygu ve düşüncelerini rahat ifade edebilen sosyal bir yapıya sahiptir. Akranları arasında popüler bir öğrencidir. Resminde bahsettiği kavramlar bu yaş grubundaki öğrencilerin sık kullandığı kavramlar değildir. Ö2'nin bu konularda duyarlı olduğu, araştırma yaptığı ve takip ettiği anlaşılmaktadır. Resmi için yaptığı yorum baz alarak bir değerlendirme yapılırsa, resminde çizdiği eller insanlığı temsil etmektedir. Adaleti sağlamanın çok yakında ve elimizde olduğunu söylemektedir. Elin içinden aşağıya doğru kolları açık şekilde çizilmiş insana benzeyen figürler adaleti sağlamak isteyenler olabilir. Resmin ortasına yazdığı olumsuz ifadelerin altına ise birbirinden uzak elleri bağlı hiçbir şey yapmıyormuş gibi duran insanlar çizmiştir. Resim analizindeki kriterlere göre ellerin açık olarak çizilmesi iletişime ve çözüme açık olarak yorumlanırken ellerin kapalı olarak çizilmesi bu durumun tam tersidir. “Kol ve eller iletişim odaklı değerlendirilebilmektedir. Elleri ve kolları doksan derece ile yana doğru açık olan insan figürleri iletişim eksikliğinin temsidir iletişimin ve ilişkinin güçlendirilmesini anlatmaktadır.”(Tezelli,2019:73). Ö2 adaleti sağlamak isteyen insanlar ile hiçbir şey yapmak istemeyen insanlar arasında, bu kavramların sıkışıp kaldığını çözümün adaleti sağlamak isteyenlerin ellerine verilmesi gerektiğini anlatmaya çalışmış olabilir.

Resim 3. 2: Ö2 Adalet Resmi

Ö6 resmini anlatırken, “*din, dil, ırk, sakat çirkin ayrımı yapmadan herkese eşit davranmalıyız. Küçükler, siyah tenliler, çirkinler ve sakatlar cezaevine girerken, düzgün, sağlam ve beyaz tenliler yollarına devam ediyor. Günümüzde siyah tenliler dışlanıyor çünkü insanlar onları bizden görmüyor.*” şeklinde ifade etmiştir. Resimde

Çizilen figürlerde siyahi ve sakat olanlar kürsüye benzer bir şeyin üzerinden durmuş turuncu bir kıyafet giyen erkek bir figür tarafından cezaevine gönderilmek üzere o tarafa yönlendirilmektedir. Cezaevinin içinde duran iki figür vardır. Biri elinde bir tepsi tutmakta diğeri ise silah tutmaktadır. Diğer figürler ise cezaevinin tersi yönde yolda yürümeye devam etmektedir. **Öğrencinin resmine ve yorumlarına bakıldığında**, Ö6 akademik başarısı orta düzeyde bir öğrencidir. Duygu ve düşüncelerini rahat ifade edebilen dışa dönük bir yapıya sahiptir. Adalet ile ilgili çizdiği resimde bir cezaevi çizmesi adalet sistemine olan algısını gösterebilir. Toplumun bir kesim insanları ötekileştirdiğini düşünmektedir. Bu yaklaşımı doğru bulunmamakta, adalet sisteminin de bu olumsuz yaklaşıma göre kararlar verdiğini düşünmektedir. Araştırmanın yapıldığı zamanlarda dünya medyasında da yer alan siyahi vaka olayının öğrenci tarafından takip edildiği yaptığı resimde gözlemlenmektedir. Resminde çizdiği figürlerden sadece kürsünün üzerinde duran erkek figürün saçlarının olması organlarının gerçeğe yakın çizilmesi ve renklendirilmesi dikkat çekicidir. Diğer figürler ise çöp adam şeklinde çizilmiştir. Kürsünün üzerinde duran figürün adaleti temsil ettiği düşünülürse, diğerlerinden büyük çizilmesi, adaletin en güçlü şey olduğunu göstermeye çalıştığı söylenebilir.

Resim 3. 3: Ö6 Adalet Resmi

Ö10 resim yorumuna, *“adalet sağlamak için düşmanlık değil kardeşlik lazım. Birisine yardım etmek bizi kurtarır. Türkiye’de kadına tecavüz, çocuk ezmek, insanları öldürmek, işte bunlar olursa hiçbir zaman adalet olmaz.”* yazmıştır. Resim iki bölümde çizilmiştir. Birinci bölümde yerde yatan biri ve ona şiddet uygulayan bir figür resmedilmiştir. İkinci bölümde de yerde yatan bir figür ve ayakta duran bir figür resmedilmiştir. Ayaktaki figür yerde yatana temas etmemektedir. **Öğrencinin resmine**

ve yorumlarına bakıldığında, Ö10 akademik açıdan ortamın üstü sayılabilecek bir düzeydedir. Duygu ve düşüncelerini rahat ifade edebilen sosyal bir yapıya sahiptir. Adaleti toplumsal bir durum olarak görüyor olabilir. Dünya üzerindeki şiddet olaylarına bakıldığında ve Türkiye özelinde değerlendirildiğinde, şiddete maruz kalan en büyük kesim kadınlar çocuklar ve hayvanlardır. Bu durumun medyada sık sık tekrarlanması, şiddet vakalarının görünür kılmaktadır. Ö10'nun bu haberleri takip ettiği anlaşılmaktadır.

Resim 3. 4: Ö10 Adalet Resmi

“**Adalet sistemi**” göz önünde bulundurarak resim yapan öğrenciler 3 kız öğrenci Ö3, Ö5, Ö8 olmuştur.

Ö3 resminde “*Terazide olduğu gibi suçlar çok büyük ve ağır ama cezalar çok hafif. Bu yüzden işlemekten kimse çekinmiyor ülkemizde*”. Resimde bir terazi çizilmiş, bir tarafında cezaevinde olan bir erkek figürü diğer tarafta ise kadın bir figüre silah doğrultan bir erkek figür yer almaktadır. Silah olan taraf terazinin ağır basan tarafıdır. **Öğrencinin resmine ve yorumlarına bakıldığında**, Ö3 Türkiye Adalet sistemini eleştiren bir resim yapmıştır. Kadına yönelik şiddetin ağır bir suç olduğunu ama cezaların yeterince verilmediğini düşünmektedir. Kadına yönelik şiddet vakalarında, çoğu zaman iyi hal indirimi alan ya da Beraat eden cinayet haberlerini sık sık görmekteyiz. Bu gibi durumların Ö3’ün adalete ve Adalet sistemine olan güvenini sarstığı söylenebilir. Bir terazi çizerek, adalet ve cezayı dengelemenin öneminden bahsetmektedir.

Resim 3. 5: Ö3 Adalet Resmi

Ö5 “Bu resmi Türkiye’de yok denecek kadar az adalet var. O yüzden Türkiye’de adalet olsun artık ama insanoğlu artık adaletli olmaya çalışsın. Bence adaletli olun”. Ö5 akademik açıdan zayıf duygu ve düşüncelerini rahat ifade edemeyen bir öğrencidir. Yazısındaki yazım ve anlam hataları bundan kaynaklıdır. **Öğrencinin resmine ve yorumlarına bakıldığında,** resminde Türkiye’de adaletin olmadığını ve olması için insanların çaba sarf etmesi gerektiğini yazmıştır. Resminde bir Türk bayrağı, teraziye benzer bir şeyin üzerinde yer alan içinde adalet yazan 3 top yer almaktadır. Büyük harflerle adaletli olun yazısı da eklenmiştir. Ö5 yazısında Türkiye’de adaletin olmadığını yazmıştır. Çizdiği Türkiye bayrağının Türkiye’yi, içinde 3 top bulunan, adalet yazılı Teraziye benzer şeyin adalet sistemini temsil ettiği düşünülürse adaletle karşı olumsuz bir bakış açısına sahiptir.

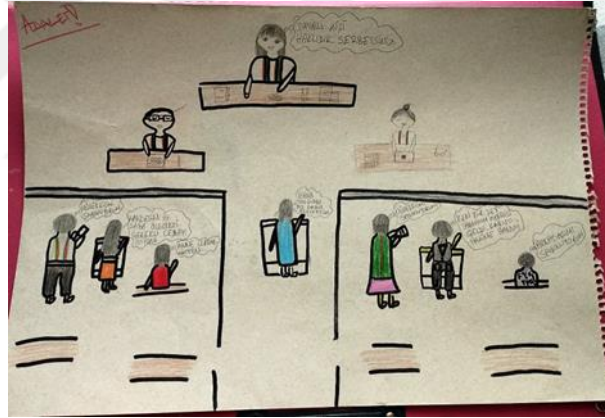
Resim 3. 6: Ö5 Adalet Resmi

Ö8 resminde mahkeme salonunda kadına yönelik işlenen bir şiddet olayını resmetmiştir. “Türkiye’de yapmadım deyip serbest kalanları anlatıyor resmim.” Ö8 akademik açıdan iyi, duygu ve düşüncelerini rahat ifade edebilen sosyal bir öğrencidir. Medyada sık sık gördüğümüz cinayet haberlerinden etkilenmiş olduğu

gözlemlenmektedir. Avukat olmak isteyen Ö8'in resminde çizdiği mahkeme ortamı, adalet sistemini olan olumsuz algısını göstermektedir. Ülkemizde yaşanan kadın cinayetlerinde, beraat haksız tahrik indirimi gibi olumsuz durumların olduğu bilinmektedir. Resmin sağ tarafında suçlu olarak çizdiği erkeğin yanında ona destek olan arkadaşı yine bir erkektir. Mağdur olarak çizilen kadının yanında ona destek olarak annesi çizilmiştir. Medyada gördüğümüz kadın cinayetlerinde, adaletin sağlanmasını isteyen büyük çoğunlukla aileler ve anneler yer almaktadır. Bu görüntülerden etkilenip çizdiği söylenebilir. Suçluyu savunan avukat kadın, “mağdur” olan kadının avukatı ise erkektir. Hakim'in kadın olması dikkat çekicidir. Kadınların güçlü, eğitilmiş ve başarılı olmalarını istiyor olabilir. Bu istekle uyuşmayan şey ise bu vasıflara sahip kadınların, aynı zamanda yanlış kararları veren ve suçluları savunanlar olmasıdır. Toplumsal cinsiyet kimliklerine dair belirsizlikler görülmektedir. Adalet resmine dair bu konuyu seçmesinde meslek seçimi ve sorgulayan bir birey olmasından kaynaklı olabilir.

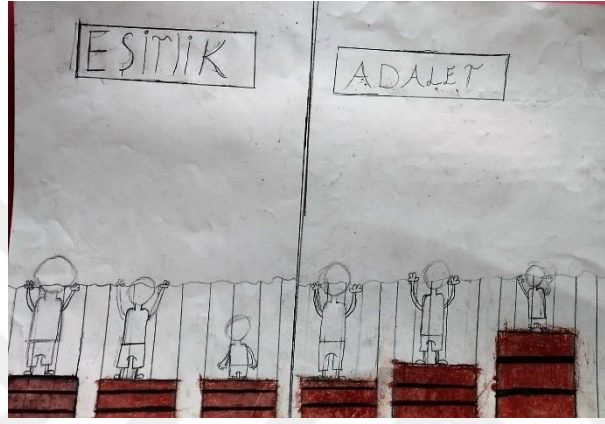
Resim 3. 7: Ö8 Adalet Resmi

“Adalet algısı” ile yapılmış resimler 3 kız öğrenci Ö4, Ö7, Ö12 tarafından yapılmıştır. Ö4’ün resmi iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yükseklikleri birbirinin aynı olan 3 tane kürsü ve üzerlerinde 3 çocuk bulunmaktadır. Çocukların arkaları dönüktür ve bir çitin önünde yer almaktadırlar. Boyu kısa olan iki çocuk seyredilen yeri görememektedirler. Resmin üzerinde eşitlik yazmaktadır. Resmin ikinci bölümünde yükseklikleri birbirinden farklı olan 3 tane kürsü ve üzerlerinde 3 çocuk bulunmaktadır. Çocukların arkaları dönüktür ve bir çitin önünde yer almaktadırlar. 3 çocukta seyredilen yeri görmektedir. Resmin üzerinde adalet yazmaktadır. Öğrencinin resmine ve yorumlarına bakıldığında, akademik açıdan ortalama bir öğrencidir. Duygu ve düşüncelerini rahat ifade edebilen dışa dönük sosyal bir öğrencidir. Anne babası eğitimci insanlardır. Ö4 ile yapılan sohbetlerde ev ortamında demokratik bir aile

ortamının yaşatılmaya çalışıldığı anlaşılmıştır. Ö4'ün bu ortamdan etkilenerek düşüncelerinin şekillendiği söylenebilir. Adalet ile ilgili çizdiği resimde eşitlik ve adaletin aynı anlama gelmediğini ve her durumda aynı olmadığını anlatmaya çalışmıştır. Kişinin ihtiyacına göre imkanlar sağlamanın Adalet getireceğini düşünmektedir. Resimde çizdiği aynı boydaki kasalar farklı boylardaki insanlara verilmiştir. Bu durumu eşitlik olarak tarif etmiştir. Bu durumun adaleti sağlamadığını düşünmektedir.

Resim 3. 8: Ö4 Adalet Resmi

Ö7'in resmi iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yükseklikleri birbirinin aynı olan 3 tane kürsü ve üzerlerinde 3 çocuk bulunmaktadır. Çocukların arkaları dönüktür ve bir çitin önünde yer almaktadırlar. Boyu kısa olan iki çocuk seyredilen yeri görememektedirler. Bu bölümün üzerinde terazinin eşitlik yazmaktadır ve üste çizilen terazinin ağır gelen tarafıdır. Resmin ikinci bölümünde yükseklikleri birbirinden farklı olan 3 tane kürsü ve üzerlerinde 3 çocuk bulunmaktadır. Çocukların arkaları dönüktür ve bir çitin önünde yer almaktadırlar. 3 çocukta seyredilen yeri görmektedir. Bu iki bölümün üstüne çizilmiş bir terazi resminin üzerinde yerde adalet yazmaktadır ve terazinin hafif kalan kısmıdır. Resmin üst kısmına çizilmiş terazinin üstünde adalet>eşitlik, terazinin gövdesinde de bir soru işareti yer almaktadır. **Öğrencinin resmine ve yorumlarına bakıldığında**, akademik açıdan ortalama bir öğrencidir. Duygu ve düşüncelerini rahat ifade edebilen dışa dönük sosyal bir öğrencidir. Resimde çizdiği farklı yükseklikteki kasalar, boyları farklı insanlara verilmiştir. Bu durumda adaletin sağlandığını düşünmektedir. Çizdiği bu resimde eşitlik ve adaletin aynı anlama gelmediğini ve her durumda aynı olmadığını anlatmaya çalışmıştır. Farklı boyda olan kişilere, sağlanan imkanların farklı olmasını adalet olarak yorumlamıştır. Farklı boylarda olan kişilere verilen kürsülerin boylarının aynı olmasını ise eşitlik olarak yorumlamıştır. Adaletin eşitlikten daha önemli olduğunu düşünmektedir. Çizdiği

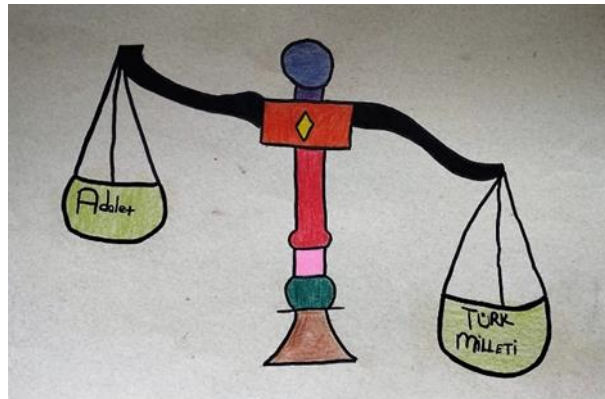
terazi'nin ortasına bir soru işareti bırakmıştır. Adaletin eşitlikten büyük olup olmadığına dair bir belirsizlik olduğunu düşünüyor olabilir.

Resim 3. 9: Ö7 Adalet Resmi

Ö12'nin resmin de bir terazi çizmiştir. Terazinin bir tarafında adalet yazısı vardır ve adalet yukarıda hafif kalan yerdedir. Diğer tarafında ise Türk milleti yazılıdır ve terazinin ağır basan yerindedir. **Öğrencinin resmine ve yorumlarına bakıldığında,** Ö12 akademik açıdan orta sayılabilecek bir düzeydedir. Çizdiği resimde terazinin sağ tarafına Türk milleti yazmasının sebebi günlük hayatta şahit olduğu ya da haberlerde gördüğü olaylara dair bir algıdan kaynaklanabilir. Terazinin diğer tarafına adalet yazması halkın adaleti sağlamada önemli bir rol oynayabileceğini düşünmesinden kaynaklı olabilir. Bir terazi resmi çizmesi adalet ile adaletsizlik arasında bir dengesizlik olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Resim 3. 10: Ö12 Adalet Resmi

“Kişisel deneyimlere göre adalet” resimleri 2 kız öğrenci Ö9 ve Ö11 tarafından yapılmıştır. **Ö9** resminde resmi kıyafet giyen ve zafer işareti yapan bir kadın figürü yapmıştır. Resminin yorumunda *“Resmi giyinenlerin dokunulmazlığı vardır ve*

yargılanmazlar, düşüncelerini rahat bir şekilde dile getirirler” şeklinde yazmıştır. **Öğrencinin resmine ve yorumlarına bakıldığında**, Ö9 akademik başarısı yüksek bir öğrencidir. Ebeveynleri eğitilmiş bireylerdir. Ö9 ile yapılan sohbetlerde annesinin aktif siyasette yer aldığı ve toplumsal olaylarda aktif rol aldığı gözlenmiştir. Ö9 ile yapılan sohbetlerde annesinin siyasi ceza davalarının olduğu anlaşılmıştır. Çizdiği resimde annesini resmettiği anlaşılmaktadır. Dokunulmazlık kelimesini bu yüzden yazmış ve bu durumu adaletsiz olduğunu ifade etmeye çalışmış olabilir. Zafer işareti yapması adaletsiz olduğunu düşündüğü bir duruma karşı gösterilen tutum olarak yorumlanabilir. Zafer işareti dünyanın birçok yerinde düşünce özgürlüğü anlamına gelmektedir. Düşüncelere ceza vermenin adaletsiz olduğunu düşünüyor olabilir. Figürün yüzündeki hiçbir organ çizilmemiştir. Bu yaş grubunda yer alan çocukların bütün organları çizmesi beklenir. Ö9 ergenlik çağındaki bir birey olduğundan dış görünüme çok önem vermektedir. Yüzdeki organları çizmemesi, güzel yapamama kaygısından kaynaklı olabilir.

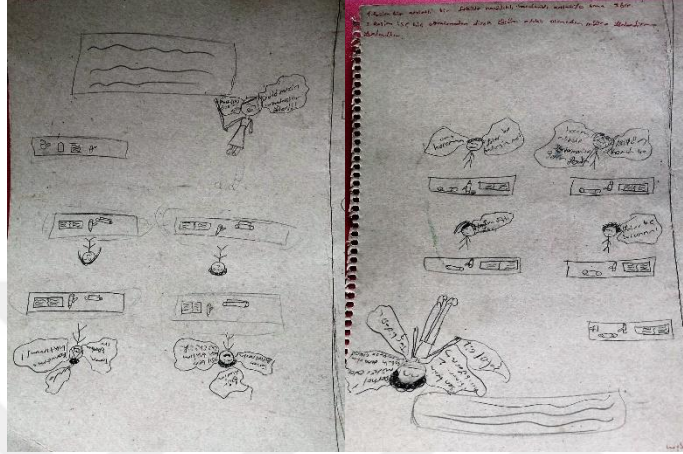
Resim 3. 11: Ö9 Adalet Algısı

Ö11 resminde iki ayrı resimde sınıf içinde iki öğrencinin davranışlarının çözüm yolunu iki farklı biçimde çizerek adaleti tanımlamıştır. Birinde müdüre gönderilen iki öğrenci diğer resimde ise kendi aralarında konuşup çözülen bir resim vardır. “Resim bir adaletli bir şekilde karşılıklı barışmayı anlatıyor bana göre. Resim iki ise hiç uğraşmadan direkt çözüm odaklı olmadan müdüre yönlendirme yapılmıştır”. **Öğrencinin resmine ve yorumlarına bakıldığında**, Ö11 akademik başarısı düşük duygu ve düşüncelerini rahat ifade edemeyen bir öğrencidir. Soyut kavramları açıklamakta çoğu zaman zorlanmaktadır. Kişisel deneyimleri adalet algısının oluşturmaktadır. Bu yaş grubunda olan öğrencilerin okulda yaşadıkları durumlardan fazla etkilenmesi ve bu durumu kişiselleştirmesi bilinmektedir. Ö11 sınıfta yaşadığı bir

problemde adaleti ve adaletsizliği sağlayan kişiyi öğretmeni olarak görmektedir. Resim yorumunda yazdığı “hiç uğraşmadan çözüm odaklı olmadan müdüre yönlendirme” ifadesi ile adaleti sağlamanın kolay olmadığı ve bunun için çaba sarf etmek gerektiği, şeklinde yorumlanabilir.

Resim 3. 12: Ö11 Adalet Algısı

3.3. Araştırmanın “Görsel Pedagogik Süreçte Sorgulama” Temasına İlişkin Bulgu ve Yorumlar

3.3. 1. Araştırmanın Dördüncü Alt Sorusuna Yönelik Bulgular;

Bu bulguda, araştırmanın “görsel pedagogik süreçte sorgulama” temasına göre, görsel sanatlar öğrencileri görseller ile sosyal adaleti nasıl sorgulamışlardır? sorusuna cevap aranmıştır. Araştırmanın bu aşamasında öğrencilerden adalet ile, ilgili iki görsel istenmiş ve bu görselle ilgili görüşleri sesli olarak kaydedilmiştir. Beyin fırtınası yapılarak, kendi resimleri ve diğer resimler üzerinde fikir yürütmeleri istenmiştir. Ortaya çıkan kavram haritası, ortak temalarla kodlanmıştır. Araştırma 11 öğrenci ile atölye ortamında, 45+45 dk olacak şekilde yürütülmüştür. Ö10 bu çalışmaya dahil olamamıştır. Görseller içinde seçilen temaların dağılımı şu şekildedir. Çocuk işçiliği Ö1, adalet sistemi Ö1, Ö7, Ö9, Ö12, kadın erkek eşitsizliği Ö2, Ö3, Ö8, ekonomik eşitsizlik Ö5, Ö11, Ö 12, fırsat eşitliği Ö4, Ö6, Ö7 tarafından seçilmiş görsellerdir. (Bkz. Tablo 2.7.1.1)

Şekil 3. 3: Görsel Pedagojik Süreçte Sorgulama Temasına İlişkin Bulgular

Görsel Pedagojik Süreçte Sorgulama
•Görsel Sorgulama ve Görsel Seçimi •Çocuk işçiliği •Adalet sistemi •Kadın-erkek eşitsizliği •Ekonomik eşitsizlik •Fırsat eşitliği •Görsel eleştirel süreç •Adaletsizlik •Eşitsizlik •Cezasızlık •Yasaların doğru uygulanmaması •Demokratik bir yönetimin olmaması •Görseli Anlamlandırma •Adaletle olan inaçsızlık •Kadınların ezilmesi •Çocuklara yapılan haksızlık •Düşünce özgürlüğü •Eşitliğe olan inaçsızlık •Sınıf ayrımı

Tablo 3. 5: Görsel Pedagojik Süreçte Sorgulama

	Çocuk işçiliği	Adalet sistemi	Kadın erkek eşitsizliği	Ekonomik eşitsizlik	Fırsat eşitliği
Ö1	✓	✓			
Ö2			✓		
Ö3			✓		
Ö4					✓
Ö5				✓	
Ö6					✓
Ö7		✓			✓
Ö8			✓		
Ö9		✓			
Ö10					
Ö11				✓	
Ö12		✓		✓	

Ö1 “adalet sistemi ve çocuk işçiliği” üzerinden adalet kavramını anlatmak için seçtiği görsellere şu yorumu yapmıştır; Resim 3.13: *“Adaletli görünen ama adaletli değil. Belli ki haksız, haksız olmasına rağmen haklı olan kişiye adaletsizlik yapılıyor. Çünkü oradan rüşvet veriyor. Rüşvetle adaleti satın alıyorlar Bunu zenginler çok yapıyor. Rüşvet veren zenginler adaletsiz. Fakir de rüşvet verirse o da adaletsiz. Yasalar adaletli olmalıdır. Ülkemizde hakimlere rüşvet veriliyor. Hükümet hakimlere rüşvet veriyor. Çünkü kendi partisine oy verenlere daha çok hak veriliyor. Ülkemizde adaletsiz bir ortam olduğunu düşünüyorum insanların seçmek istediği insanları seçemediklerinin düşünüyorum. Seçme ve seçilme hakkı yok. Oylarının değiştirildiğini*

düşünüyorum. Çocuk hakları, ekonomi, kadın hakları ile ilgili çok fazla adaletsizlik oluyor. Suçlara ceza verilmemesi. Farklı ülkelerde yaşayanlar arasında da adaletsizlik yaşıyor. Amerika'dan buraya gelip bir markete girdiğimiz girdiğinde her şeyi alabilirken biz alamıyoruz paramız değersiz”.

Resim 3.14: “Burada çocuk haklarından bahsediyor. Adalet deyince aklıma çocuk hakları geliyor. Çünkü çocuklara dışarda adaletli davranmıyorlar. Terazinin bir tarafında çocukların özgürlük haklarını almışlar diğer tarafında da oynayabiliyorlar. Mesela kölelik, çocuk satma falan. Çocukları orada zorla tutuyorlar çocukları böyle zorla tutmamalılar. Çocuklar küçük ve masumlar. Orada bir adaletsizlik var. Bazı çocuklar rahat yasabilirken, bazıları çalışıyorlar. İnternette görüyorum araştırma yapmıştım. Adaletsizlik bu onlar kötü bir yaşama sahip”.

Resim 3. 13: Öl Adalet

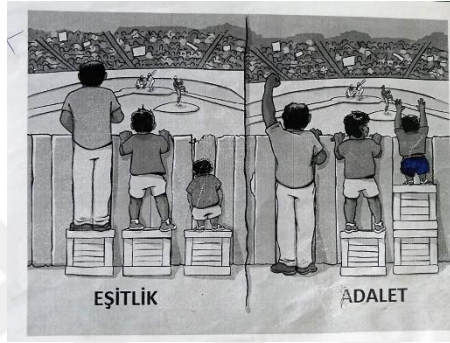
Resim 3. 14: Öl Adalet

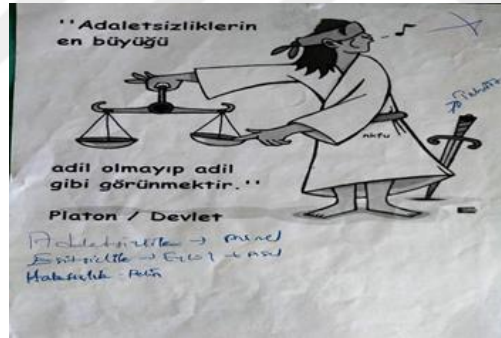
Ö7 “adalet sistemi ve fırsat eşitliği” üzerinden adalet kavramını anlatmak için seçtiği görsellere şu yorumu yapmıştır; Resim 3.15: “Adalet küçük eşitsizlik. Burada sizi fiziksel şekilde yargılıyorlar. Adalette hepsini fiziksel boyuna göre. Eşitlikte hiç kimsenin ne yaptığı ne gördüğü umurlarında değil. Ama adalette ise daha iyilik yönlü daha hoşgörü yönlü kavram var.

Resim 3.16: Bu olayla gerçek hayatta karşı karşıya kalıyorum. Dışlanma korkusu başkalarını dışlama korkusu. Aşırı fazlaşıyor. Bir kavga çıktığında kişi haksız bile olsa diğerleri onu sevdiği için haklı buluyorlar. Resimde terazi eşitlenmemiş. Kendiliğinde olmamış, müdahale edilmiş. Teraziyi tutan kadın figüründe adalet değil adaletsizlik birilerine yapılan haksızlık var çünkü teraziye müdahale edilmiş Türkiye’de de adalet diye bir şey yok adaletsizlik var. Bu görseli gördüğümde aklıma bu geldi. Kadının ağzından çıkan müzikle bir adaletsizliği saklamaya çalışıyor”

Resim 3. 15: Ö7 Adalet

Resim 3. 16: Ö7 Adalet

Ö9 “adalet sistemi” üzerinden adalet kavramını anlatmak için seçtiği görselde şu yorumu yapmıştır;

“Yasalar dışında bir bireyin kendi adaletini, kendini savunmasını gösteren bir resim. Benim bakış açım göre yasaların kime doğru kime yanlış olduğu ve bunun sebepleri. Bazen yasalar bir insana yanlış gelebilir ve o zaman kendi haklarını savunursun. Kanunlar bazen doğru olmayabilir. Herkesi kapsamayabilir. Yasalar toplumsal olmalı. Bakış açısına göre değişir. Bir birey olarak kitapların içinde olmayan, kendi adaletini anlatmaya çalışmıştır

Resim 3. 17: Ö9 Adalet

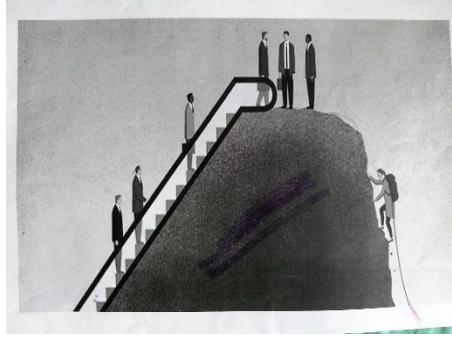
Ö12 “Adalet sistemi, Ekonomik eşitsizlik” üzerinden adalet kavramını anlatmak için seçtiği görselde şu yorumu yapmıştır ; “Çünkü adalet sistemi aynı bu şekilde.Öncelikle burada Türkiye'nin adalet sistemini görüyorum.Adalet sistemi çok yanlış ilerliyor. Sadece bir kişiye uyuyoruz.Bir kişi bizden daha üstün oluyor.Her şeyin bir kişinin elinde olduğunu ,herhangi bir kişinin elinde olduğunu görüyorum .Resimde şöyle bir adam var şapkalı görüyorsunuz Taht eve sigarası var.Diğerleri ise normal. Burada şunu görüyoruz varlıklı insanlar her zaman diğerlerinden üstündür”.

Resim 3. 18: Ö12 Adalet

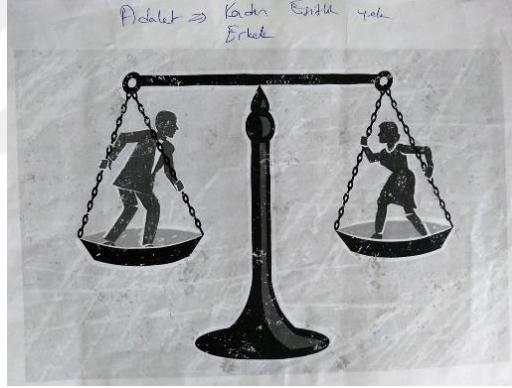
Ö2 “Kadın erkek eşitsizliği” üzerinden adalet kavramını anlatmak için seçtiği görsel

Resim 3. 19: Ö2 Adalet

Ö3 “kadın erkek eşitsizliği” adalet kavramını anlatmak için seçtiği görselde şu yorumu yapmıştır; “Kadınla erkek burada eşit. İkisinde eşit. Kadın ve erkeğin eşit olması gerekli. Bu ülkede en çok olmayan o, eşitlik yok. Kadınlar hep eziliyor.”

Resim 3. 20: Ö3 Adalet

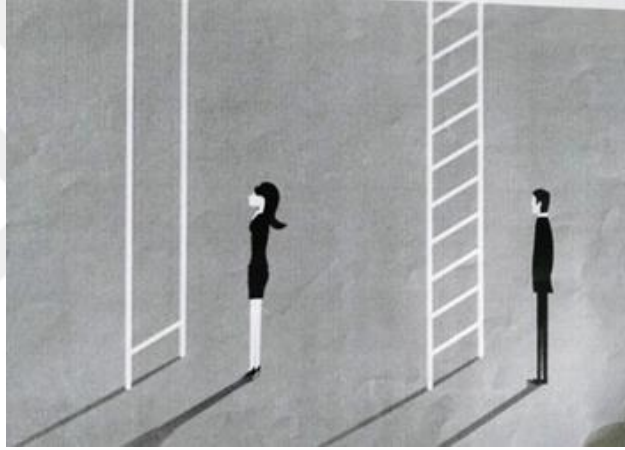

Ö8; “kadın erkek eşitsizliği” üzerinden seçtiği görsellerde adaleti şu şekilde ifade etmiştir; Resim 3.21: “Bu resimde kadın-erkek eşitsizliğini gösteriyor kadına bir basamak konulurken erkeğe eşit koyuluyor O yüzden bir eşitsizlik vardır. Erkekler kolay yoldan bir şeyi kazanırken kadınlara zor olan sunuluyor”.

Resim 3. 21: Ö8 Adalet

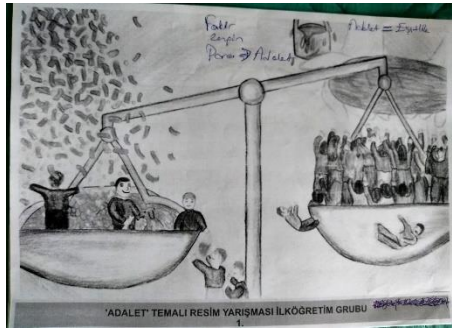

Resim 3. 22: Ö8 Adalet

Ö5 ,“Ekonomik eşitsizlik”üzerinden seçtiği görsellerde adaleti şu şekilde ifade etmiştir ;“Burada fakir var burada da çok paralı var Üstten paralar dökülüyor alttan paraları çocuklar tutmaya çalışıyor.Burda eşitlik yok. Adalet ile eşitlik aynı”.

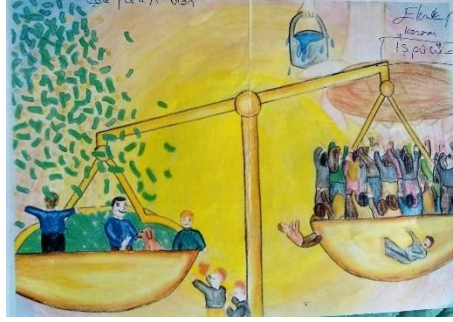
Resim 3. 23: Ö5 Adalet

Ö11, “Ekonomik eşitsizlik”üzerinden seçtiği görsellerde adaleti şu şekilde ifade etmiştir; “Burada ekmek parası kazanan insanlar var. Burada da çok parası olup

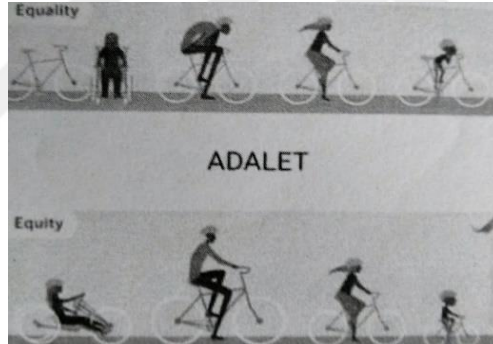
da. Ekmek parası,kendi hakkı ile kendi parasını kazanan demek. Burda çok fazla para kazandığı için gözleri büyümüş”.

Resim 3. 24: Ö11 Adalet

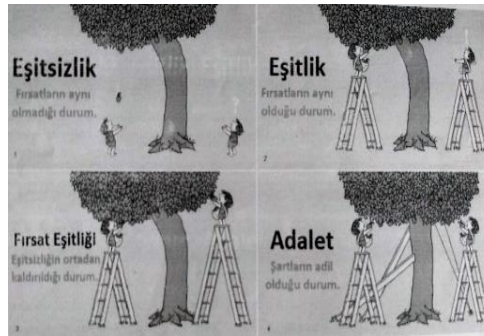
Ö4, “fırsat eşitliği” üzerinden seçtiği görsellerde adaleti şu şekilde ifade etmiştir; “Burada adalet var. Eşitlikte Herkese aynı şeyi veriyorlar. Adalette ise herkesin kendi vücut şekline göre veriyorlar.Mesela orada engelli olan var. Mesela eşitlikte süremiyor. Normal bir tane bisiklet var orada”.

Resim 3. 25: Ö4 Adalet

Resim Resim 3.26

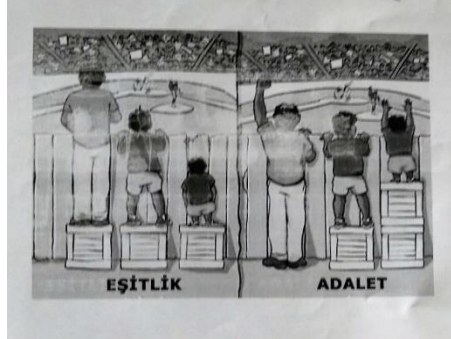
Resim 3. 26: Ö4 Adalet

Ö6, “fırsat eşitliği” üzerinden seçtiği görsellerde adaleti şu şekilde ifade etmiştir; “Burada eşitlik ve adalet aynı değil. Eşitlik yaşa başa bakmadan herkese aynı

şeyin verilmesi,adalet ise yaşına başına uygun aletler verilmesi. Eşitlik sağlanmış ama adalet sağlanmamış. Diğer tarafta eşitlik sağlanmamış ama adalet sağlanmış”.

Resim 3. 27: Ö6 Adalet

Öğrencilerin ifadelerine ve yorumlarına bakıldığında ;

Kavram haritası olarak planlanan çalışmada öğrencilerin kendi resimlerinin dışında diğer resimler üzerinde de yorum yapması istenmiştir. Gözlemlenen şeylerden ilki öğrencilerin sesli kayıt olmasından kaynaklı bu çalışmada kendilerini ifade etmekten, gerçek görüşlerini söylemekten çekinmelidir. Araştırmacı bu kayıtların gizli kalacağını herhangi bir yerde yayınlanmayacağını belirtmiştir. Genel olarak öğrencilerin adalet algıları ;eşitsizlik ,kadın erkek eşitsizliği, adalet sistemine olan güvensizlik, yasaları olan güvensizlik,ülkeyi yönetenlere dair güvensizlik ,ekonomik eşitsizlik temaları üzerinden şekillenmiştir. Araştırmaya katılan bütün öğrenciler de içinde bulundukları ülkeye ve toplum yapısına karşı bir güvensizlik gözlemlenmiştir. Bazı öğrenciler kişisel deneyimlerine göre anlatırken, bazıları ise medyada gördüğü haberlere göre yorumlamışlardır. Araştırmaya katılan 11 öğrenciden 10 tanesi “ *bu ülkede adalet yok*” cümlesini kullanmıştır. Yapılan beyin fırtınasında yasaların kapsayıcı olmadığını ve adaletli olmadığını ifade eden öğrenciler olmuştur. Bunun nedeni sorulduğunda her gün çıkan haberlerde, ceza almayan insanların olduğunu etraflarında bu gibi örneklerin çok yaşandığını söylemişlerdir. Araştırmaya katılan 10 kız öğrenciden 7'si bu ülkede en fazla “*kadınlara karşı adaletsizlik*” yapıldığını söylemiştir. Araştırmaya katılan erkek öğrencinin bu görüşü belirtmemesi dikkat çekicidir. Katılımcıların ortak görüşü, çocuklara, kadınlara, insanlara haksızlık yapıldığı ve adaletsizlik yapıldığı yönündedir. Bu araştırma sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin katılımı ile yapılmasına rağmen, öğrencilerde para ile ilgili olumsuz bir algı gözlemlenmiştir. Çok parası olan insanların, adaletsizliği en fazla yapan insanlar olduklarını söylemişlerdir. Öğrencilerden biri “*ekmek parası kazanmanın adaletli*

olduğunu” söylemiştir. Bunu açıklayan başka bir öğrenci *“emekle kazanılan paranın adaletli”* olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların anne-babalarının genel olarak eğitim seviyelerinin yüksek olduğu ve toplumsal olaylara duyarlı insanlar olduğu bilinmektedir. Adaletin para ile sağlanamayacağı yönünde görüş belirtmeleri aileden aldıkları eğitim ile bağlantılı olabilir. Öğrencilerin 9’u ülkeyi yönetenlere karşı bir güvensizlik ve adaletsizlikten bahsetmektedir. Bunun nedeni sorulduğunda insan haklarının adalet olduğundan ama ülkemizde olmadığını söylemişlerdir. Ülkeyi yönetenlerin insanların seçme ve seçilme hakkına saygı duymadığını, adalet sisteminin suçluları cezalandırmadığını bunun sebebinin de ülkeyi yönetenler olduğunu söylemişlerdir. Araştırmaya katılan 11 öğrenciden 9’u ülkenin çok yanlış yönetildiğini ve büyük haksızlıklar yapıldığını bunun adaletsizlik olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin, ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve siyasal ortamdan etkilendiği söylenebilir. Araştırmanın yapıldığı bölgenin siyasal ortamının öğrencilerin görüşlerini etkilediği söylenebilir. Bu haberlere ve konuşmalara burada yaşayan insanların karşılaşma olasılığı daha sıktır. Özellikle seçme ve seçilme hakkının belirtilmesi belediyelere atanan kayyumlarla seçilenlerin değiştirilmesinden kaynaklı olabilir. Ekonomik eşitsizliğin adaletsizlik yarattığını, diğer ülkelerden gelen insanların rahat yaşayabiliyorken, buradaki insanların alışveriş yapma da ve yaşama da zorluk çektiğini söylemişlerdir. Dünya üzerindeki ekonomik kriz düşünüldüğünde, enflasyon rakamları yükselmiş ve alım gücü düşmüştür. Burada dikkat çekici olan şey öğrencilerin bu ekonomik durumu takip etmesi farkında olması ve yanlış bulmasıdır. Öğrencilerin genel olarak ekonomiyi, haberleri, siyasal ortamı takip ettikleri ve etkilendikleri gözlemlenmiştir. Katılımcılardan ikisi *“yaşamak için yurt dışına giderim ,ölmek için burada kalırım”* ifadesini kullanmıştır. Bunun nedeni sorulduğunda ülkenin yaşanamayacak bir hale geldiğini söylemişlerdir. Bu adaletsiz ortamın değişmesi için gitmek yerine, bir şeyler yapmak isteyip istemeyecekler sorulduğunda, ülkeyi yönetenler değişirse değişebilir şeklinde yorum yapmışlardır. Katılımcılardan biri ülkenin *“jeopolitik konumunun iyi olduğunu, geçim kaynaklarının fazla olduğunu ama iyi yönetilmediği için bu durumda olduğunu”* söylemiştir. Diğer katılımcılar da bu yoruma katıldıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin bu yorumu, adalet sağlanmasına dair umutlarını koruduklarını gösterir. Üzerinde en çok tartışılan konulardan biri eşitlik ve adaletin bağlantılı olmasıdır. Kadın erkek eşitliğinin resim seçimlerinde daha çok bir meslekte başarılı olma üzerinden seçildiği gözlemlenmiştir. Yapılan yorumlarda “

kadınların önüne birçok engelin koyulduğunu, kadınları eziyet edildiğini” söylemişlerdir.Öğrencilerin kadın-erkek eşitsizliğini duyarlılığının yüksek olduğu ve bu konunun hayatlarının bir parçası gibi algıladıkları gözlemlenmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun anneleri çalışan annelerdir. Katılımcıların kadın erkek eşitsizliği konusundaki düşüncelerini yaşamlarında deneyimliyor olabilirler.Bir katılımcı “adalet ve eşitliğin aynı anda sağlanması gerektiğini birbiriyle bağlantılı olduğunu” söylemiştir. Katılımcıların dördü eşitlik ile adaletin aynı olmadığını düşünmektedir. Seçtikleri resimlerde herkesin ihtiyaçlarına göre değerlendirilmesi ile adaletin sağlanabileceğini belirtmişlerdir. Herkese eşit olarak verilen bir aracın adaleti sağlamayacağını ancak kişinin ihtiyacına göre verilebilecek bir aracın adaleti sağlayabileceğini düşünmektedirler. Katılımcılara aldıkları eğitimin adaletli olup olmadığı sorulduğunda, tartışma yoğunlaşmıştır. “Herkese aynı eğitimin verildiği ihtiyaçlara göre eğitim verilmediği”ortak görüş olarak ortaya çıkmıştır. “Öğretmenlerin bu konuda adaletli davranarak özel eğitimler vererek bu adaletsizliği” kısmen de olsa düşünebileceği belirtilmiştir. Öğretmenleri adaleti sağlayabilecek bir güç olarak görüyor olabilirler.Bu eğitim sistemi içerisinde öğretmenlerin bunu nasıl yapılabileceğini nasıl yapabileceğini biraz daha açıklanması istendiğinde bir öğrenci “beden eğitimi derslerinde öğrenciler alınıp diğer dersler ile ilgili eğitim verilebilir” şeklinde görüş belirtmiştir. Bu algının sebebi genellikle okullarda, uygulama derslerinden öğrencilerin alınıp ana derslerle ilgili etüt derslerine alınmasından kaynaklı olabilir. Katılımcılardan biri “herkesin hazırlığını göre sınav yapılmadığı için adaletin sağlanmadığını” söylemiştir.

3.4. Araştırmanın “Görüşler” Temasına İlişkin Bulgu Ve Yorumlar

3.4.1 Araştırmanın Beşinci Alt Sorusuna Yönelik Bulgular;

Bu bulguda, araştırmanın “Görüşler” temasına göre, görsel sanatlar dersinde ortaokul öğrencilerinin ve görsel sanatlar öğretmenlerinin sosyal adalete ilişkin görüşleri nelerdir? Sorusuna cevap aranmıştır. Araştırmanın bu aşamasında,araştırma konusu olan sosyal adaleti, yarı yapılandırılmış görüşme sorularıyla değerlendirmeleri istenmiştir. Öğrencilere 45 dakika süre verilmiş ve atölye ortamında yapılmıştır. Soruları cevaplamayan öğrenciler yazılmamıştır. Bu görüşme sorularında örtüşen bazı kavramlar olmuştur. Bu kavramlar temalaştırılarak tablo haline getirilmiştir. Dört öğretmenden alınan sosyal adaletle ilgili görüşler de kategorileştirilmiştir .

Öğrenci Görüşleri :

Şekil 3. 4: Öğrenci Görüşleri Ortak Kategoriler

Öğrencilerin ifadelerine bakıldığında; Ö1, Ö2, Ö3, Ö8, Ö9 yapılan çalışmada düşüncesini en fazla açıklayan öğrenciler olmuştur. Eşit haklar, sosyal adalet tanımında en fazla yazılan tanım olmuştur. Ö1 “*Bazı insanların haklarını kullanabilme açısından ve ayrım olmaksızın aynı koşullara sahip olmaları*” şeklinde ifade ederken Ö3 “*Topluluk içinde haksızlığın yapılmaması*” olarak tanımlamıştır. Öğrencilerin birçoğu din, dil, ırk, cinsiyet, ayrımı yapılmadan herkesin aynı haklara sahip olması gerektiğini

savunmuştur. Ö1 “İnsanlara karşı daha eşit davranmayı örneğin din değil ırk ve mezhep ayrımcılığı gibi şeylerin yanlış olduğu ve herkesin haklarının eşit derecede kullanabileceğini eşit olduklarını”. Ö9 “Sosyal adalet bir bireyin değil bir topluluğun adaletidir.” tanımını bu şekilde yapmıştır. Sosyal adaletin toplumsal bir mesele olduğunu ve tek başına bir kişinin çözebileceği bir durum olmadığını düşünmektedir. Ö9 “Sosyal Adalet bir topluluğun geçinme şeklidir ve anlatılarak değil yaşanarak öğrenilir. Sosyal adaletin yerine oturması sadece bir insanla olacak bir şey değil ama insanların davranışlarıyla etkilemek ve sosyal adaletin yerine gelmesi için çaba verilir.” sosyal adalet ile ilgili yapılan diğer etkinliklerde de kadın temasına vurgu yapan Ö9 kadınların bu ülkede en çok haksızlığa uğrayan kesim olduğunu düşünmektedir. “Hep haksızlığa uğrayan kadınlar her resimde adaletsizliğin yanında kadına karşı farklı bir adaletsizlik olduğunu düşünüyorum.” Ö2 cinsel yönelimi farklı olan arkadaşının yaşantısından bahsederek, buna saygı duyulmadığını ve haklarının elinden aldığını alndığını yazmıştır. Sosyal adalet tanımını bunun üzerinden yazmıştır. “Lgbt bireyli arkadaşım var ve ailesi buna izin vermiyor saygı duymuyor bile. Onu özel okuldan devlete verdiler odasını kardeşine verdiler. Bunu yapmamaları gerekiyor ve saygı duyulmalı onun hep arkasında olmaları gerekiyor.” kadın-erkek eşitsizliğine birçok kız öğrenci değinirken, cinsel yönelim konusundan sadece Ö2 bahsetmiştir. Anne babası doktor olan Ö2’nin bu konuda duyarlılığının olması aile ortamında birçok şeyin konuşulabilir olduğunu gösterir. Toplumun her kesiminin eşit haklara sahip olursa sosyal adaletini sağlanabileceği görüşü bütün öğrencilerin ortak görüşüdür. Toplumun bir ihtiyacı olarak yorumlanan sosyal adaleti herkesin öğrenmesi ders olarak alması uygulaması gerektiğini savunmuşlardır. Ö1 “programda olması gerektiğini düşünüyorum ikisi farklı alanlar sosyal adalet bana kalırsa haftada bir ders hepsinden bağımsız bir şekilde uygulanmalı.” sadece kendilerinin öğrenmesinin yeterli olmadığını toplumun bir bütün olarak sosyal adaleti önemsenmesi gerektiğini yoksa yetersiz kalacağını düşünmüşlerdir. Sosyal adalet bilinci kazanmış bireylerin nasıl olacağı ve sosyal adalet adına ne yapılabilir sorusuna Ö8 “Adaletli hoşgörülü cömert, herkese iyi davranmak cimri olmamak.” sosyal adaletle sahip olan toplumların iyilik, yardımlaşma ve adalet seviyesinin yüksek olacağından bahsedilmiştir. Fırsat eşitliğinden bahsederken, eğitimin devlet tarafından sağlanırsa bütün öğrencilerin aynı fiziki sosyal ve eğitim koşullarına sahip olacaklarını düşünen öğrenciler olmuştur. Kendi okulları ile devlet okullarını karşılaştıran, atölye koşullarını ve sahip oldukları malzemeleri

karşılaştırıp bunlar arasında bir adaletsizlik olduğunu yazmışlardır. Ö12 “*Ben özel okulda okurken devlet okulundaki bir çocuğun benimle aynı şartlara sahip olamaması.*” Ö8 “*Görsel sanatlardaki yeri mesela bazı okullarda atölye yok fakat belirli okullarda var.*” sahip olunan bu ekonomik eşitsizliklerin sosyal eşitsizliklere de sebep olduğunu ifade etmişlerdir. Okul kıyafeti ,okul kitapları, okul fiziki imkanları, laboratuvar, atölye spor sahaları gibi imkanların eşitliğinden bahsedilmiştir. Ö4 “*Köy okuluna kitap topladık ve onlara dağıttık.*” sosyal adaletin toplumsallaşmasının ve yaygınlaşmasının önemli olduğu ancak bu şekilde adaletin sağlanabileceği vurgulanmıştır. Toplumun her kesiminin farklılıklara saygı duyarak ötekileştirmenin önüne geçilebileceğini, sadece bireylerle olamayacağından bahsedilmiştir. Toplumsallaşmanın olabilmesi için tartışma kültürünün olması bireylerin sorgulama yeteneklerinin gelişmesi ve bilinçlenmenin olması gerektiğini düşünmüşlerdir. Ö8 “*Daha çok bilgilendim yorumlama gücüm daha da güçlendi.*” öğrencilerin birçoğu sosyal adaletle ilgili evrensel değer yargılarına sahiptir. Bu çalışmayla kişisel deneyim kazandıklarını, daha önce göremedikleri şeyleri daha iyi gördüklerini ve arkadaşları ile iletişimde, çalışmada öğrendikleri kavramları kullandıklarını söylemişlerdir. Bu çalışmayla kavramlara yönelik yeni bakış açıları kazandıklarını ve adaletin ne kadar önemli olduğunu anladıklarını söylemişlerdir. Ö4 “*Daha bilinçli ve daha duyarlı oldum. Fark etmediğim sorunlar ile ilgili daha dikkatli oldum.*”

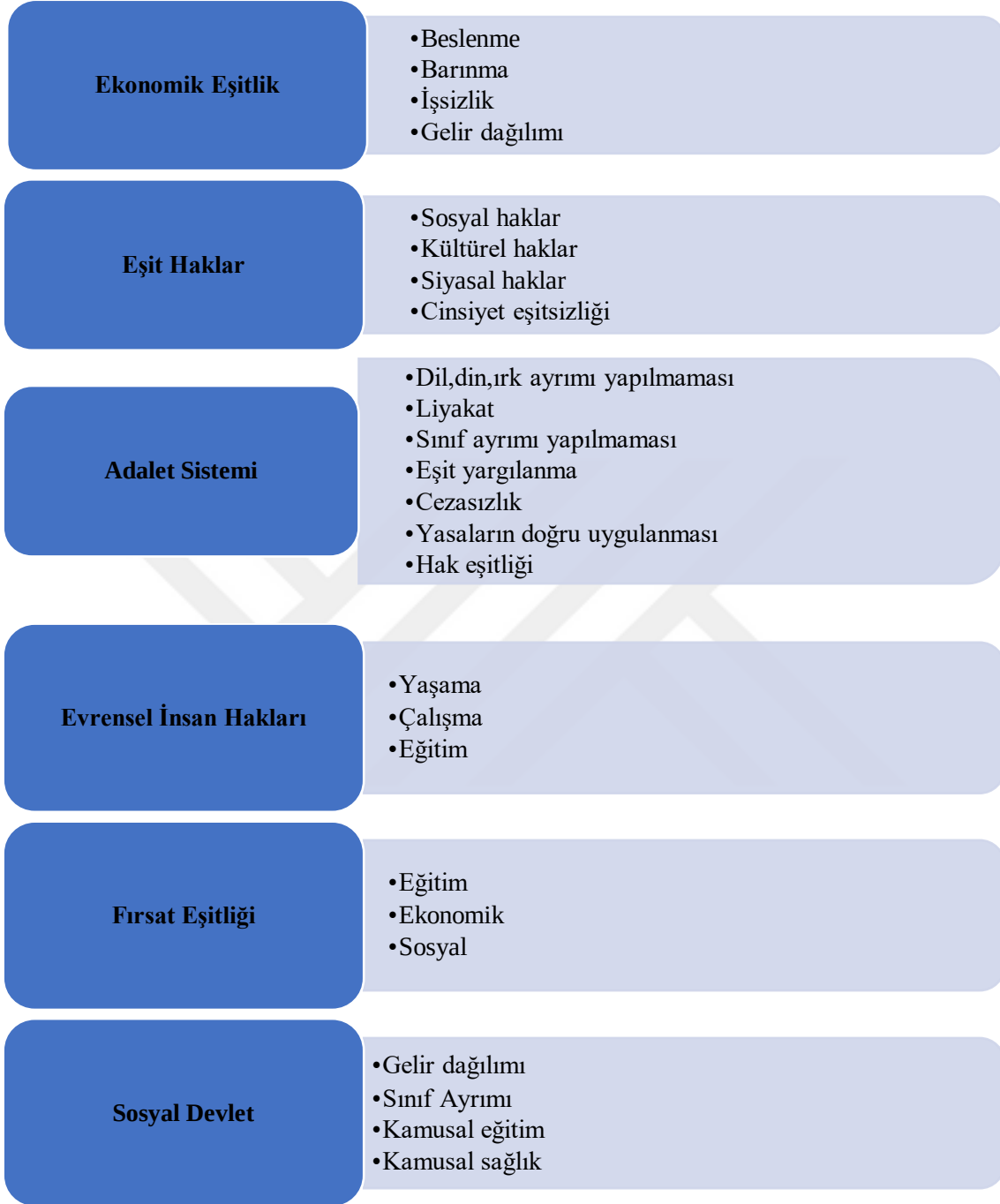
Birlikte çalışma kültürünün oluştuğunu söyleyen öğrenciler olmuştur. Birbirlerine yeni şeyler öğrettiklerini düşünmüşlerdir. Ö9 “*Arkadaşarımla bu çalışmayı yaparken hepsi farklı bir bakış açısı sergilediler ve benim aklıma gelmeyen şeyleri de söylediler. Ben de farkındalığımı arttırdılar.*” araştırmanın bu aşamasında öğrencilerin çalışma disiplinine daha fazla uyum sağladıkları kavramları daha iyi açıklayabildikleri gözlemlenmiştir. Günlük yaşamlarında karşılarına çıkan durumların birçok kavramla bağlantılı oldu olduğunu görmek onları şaşırtmıştır. Bu araştırmanın görsel sanatlar dersinde yapılmış olması öğrencilerin görsel sanatlar dersine yönelik bakış açılarını değiştirmiştir. Görsel sanatlar dersinin boş bir ders olmadığını sanatla insanlara birçok şey anlaşılabileceğini ifade etmişlerdir. Ö9 “*Çoğu öğrenci sosyal adalet kavramını çok iyi bilmez. Çünkü kimse detaylı anlatmamıştır. Fakat sosyal adalette bilinci olan biri görsel sanatlar dersini boş ders olarak görmez ve önemli olduğunun farkındadır.*” birçok öğrenci ailesinin adaletle olan bakış açısını sorgulamış ve bu konuda aileleriyle ortak düşünmedikleri kavramların farkına varmıştır. Ö2 “*Ailem*

din ırk dil siyasete saygı duyuyor fakat annem lgbt'yi güzel hoş bulmuyor saygı duyuyor ama hoş bulmuyor. Ben bunu yanlış buluyorum saygı duyuyorum deyip de onları görünce kaş çatmak saygı duymak anlamına gelmez.” Ö11 “ Mesela küçük kardeşim arkadaşlarıyla dışarı çıktı ama ben çıkamadım ama sonra maalesef ailemle çıktık.” sosyal adalet konusunda bilinçli olan insanların diğer insanlara öncülük yapmasını ve her yerde anlatmasını istemişlerdir. Ö1 “*Arkadaşları arasında ayırım yapmamalı. Hepsi bu şekilde onu örnek alır ve sosyal adaleti küçük çapta da olsa sağlamış olurlar.”* sosyal adaleti öğrenmek için araştırma yapmanın kitap okumanın öneminin farkına varan katılımcılar, diğer öğrencilere de önermişlerdir. Ö6 “*Kitap okumalarını araştırma yapmalarını öneririm.”* sosyal adaleti görmek için gözlem yeteneğinin gelişmesi gerektiğini düşünenler olmuştur. Farklı çalışmalar yaparak sosyal adaletin anlatılması gerektiğini, resim yaparak anlatıla bileceğini söylemişlerdir.

Öğretmen görüşleri:

Sosyal adalet tanımına ve sosyal adaletin sağlanmasına dair öğretmenlerden alınan görüşlerde ortaklaşan katagoriler şu şekildedir;

Şekil 3. 5: Öğretmen Görüşleri Ortak Kategoriler

Öğretmenlerin görüşlerine bakıldığında; araştırmanın bu aşamasında, öğretmenlerden sosyal adalet ile ilgili görüş istenirken, birçok öğretmenin görüş vermede tereddüt yaşadığı, vermek istemediği gözlemlenmiştir. Çalışmaya 4 öğretmenle devam edilmiştir. Aktif olarak görev yapan öğretmenler kendi iş yaşamlarında deneyimledikleri, sosyal ,siyasal ve ekonomik şartlardan bahsetmemişlerdir. Yorumlarına bakıldığında olmasını istedikleri bir sosyal adalet ortamından bahsetmişlerdir. Bunu ifade ederken genel geçer bir dil kullanmışlardır.

Kişisel deneyimlerini yansıtmak istememeleri devlet memuru olmalarından kaynaklı olabilir. Öğretmenlerin gerçek düşünce ve duygularını açıklarken üstü kapalı ifadeler kullanmıştır. Ö1; *“Sosyal adaletin sağlanması için en temelde ekonomik eşitliğin sağlanması gerektiğini düşünüyorum. Ekonomik olarak büyük farkların olmaması demek siyasal ve sosyal eşitliğin de sağlanabilir olması demektir. Ayrıca sosyal adaletle birlikte ekonomik gelir dağılımı adil olduğunda sınıflar arasında farklar her konuda aza inecektir; eğitim oranı artacaktır, suç oranlarında azalma olacaktır, kültürel olarak gelişim görülecektir ve en önemlisi daha hümanist bir toplum oluşacaktır, dil, dil, ırk ayrımı daha aza inecektir. Sosyal hayatta suç oranların da azalma görüleceği gibi, bilim ve kültür seviyesi de artacaktır.”* Öğrenciler duygu ve düşüncelerini anlatırken, bir olayı durumu ya da kişiyi direkt olarak söylerken öğretmenlerin dolaylı anlatım yaptığı gözlemlenmiştir. Cümleleri akademik bir dille ifade etmeye çalışmışlardır. İçinde yaşadıkları ortama, şehre ya da ülkeye dair herhangi bir herhangi bir örnek vermemişlerdir. Genel ifadeler kullanılması konunun kategorilerini belirlemede kolaylık sağlarken, görüşlerin kişiselleştirilmesi noktasında sınırlamaya sebep olmuştur. Katılımcılardan Ö2 ise ekonomik eşitliğin devlet tarafından sağlanması gerektiği ve sosyal devlet anlayışının benimsenmesi gerektiğini düşünmektedir. Sınıflaşmanın adaletsizliğe sebep olduğunu ve toplum olarak bu durumun “normal” kabul edilmeye başladığını düşünmektedir. *“Bir toplumun gelişmiş olmasını sadece ekonomi ile bağdaştırmamız yanlış olacaktır. Toplumun yaşam kalitesi devletin kaynaklarının kişilerin dağıtılmasında ki adalete bağlıdır sosyal adalet ve refah seviyesi devletlerin topluma olan yegâne borçlarındandır. Aslında her birey yaşadığı toplumda ki kaynaklara eşit derecede ulaşip fayda sağlayabiliyor mu buna bakmak lazım öncelikle. Fakat çoğu toplumda maalesef bu sağlanamıyor. Bu nedenle zengin fakir burjuva köle gibi sadece paranın ve gücün neden olduğu sınıf ayrımları ortaya çıkıyor. Bu durum artık o kadar içselleşti ki biz hepimiz bu durumu kabul edip buna göre yaşamaya başladık. Çoğu zaman umursamıyoruz bile”.* Katılımcılardan Ö3 adalet tanımında din, dil, ırk tanımından bahsetmiştir. Adaletin sadece hukuk ile sağlanamayacağını toplum vicdanında da olması gerektiğini düşünmektedir. *“Adalet din, dil, ırk ve cinsiyet fark etmeksizin insanların eşit haklara sahip olmasıdır. Suçlu ile suçsuzu ayırt etmek, bütün insanların suçlarının eşit olarak yargılanması ve cezalandırılmasıdır. İnsanların bazı hakları doğuştan sahip oldukları haklardır. Yaşama, çalışma ve eğitim gibi bazı hakları da sonradan çabamız ve emeğimizle elde ederiz. Adalet sadece yazılı kurallarla*

sağlanmaz. Kişilerin vicdanı evreye girer. Bazı durumlarda kişi vicdanlı olduğu zaman adaleti sağlamış olur”. Katılımcılardan Ö4 toplumsal eşitlikten bahsetmiştir. Ekonomik eşitliğin yanında toplumsal cinsiyet eşitliğinin öneminden bahsetmiştir. “ *Bir kavram olarak sosyal adaleti ele aldığımda, toplumu oluşturan her bir bireyin, hatta her bir canlının kendi maddi ve manevi varlığını sürdürebilmesi için gerekli olan asgari şartların tümüne sahip olabilmesi olduğunu düşünüyorum. Burada bahsi geçen şartlar ebetteki her canlının kendi yaşamsal beklentilerine göre değişebilecektir. Ancak standart şartlar oluşturulduğunda toplumsal eşitsizlik ortadan kalkacaktır. Bu şartları oluştururken cinsiyet eşitsizliğini, maddi açıdan oluşan eşitsizliği, kaynaklara ulaşmada karşılaşılan eşitsizliği ortadan kaldırmak esas hedef olmalıdır. Bu eşitlik sağlandığında daha mutlu bireylerin yaşadığı bir dünyanın mümkün olacağını düşünüyorum”.* Öğretmenler genel olarak sosyal adaletin sağlanması için sosyal, ekonomik, cinsiyet ve toplumsal eşitliğin sağlanması gerektiğini düşünmektedirler. Katılımcıların kadın olması toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda duyarlılığı arttırmış olabilir. Günlük hayatlarında ya da eğitimci kimlikleri ile kadın öğretmen olarak karşılaştıkları problemler farklı olabilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulgularına göre sonuç, tartışma ve önerilere yer verilmiştir. Görsel sanatlar dersinde ortaokul öğrencilerinin sosyal adalet algılarının ne olduğu ve bunu yaşamlarında nasıl deneyimlemişlerdir? Sorusuna görsel fenomenoloji yöntemi ile yanıt aranmıştır.

4.1. Sonuç

Görsel sanatlar dersinde ortaokul öğrencilerinin sosyal adalet algılarının ne olduğu ve bunu yaşamlarında nasıl deneyimlediklerinin görsel fenomenoloji yöntemi ile araştırılmıştır. 8 haftalık bir sürede, 12 öğrenci ve 4 öğretmen ile sürdürülen araştırmada elde edilen bulgulara göre aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırma verileri kişisel bilgi formu, dokümanlar, sanatsal çalışma, foto ses çalışması, yarı yapılandırılmış görüşme ve araştırmacı gözlemlerinden oluşmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Araştırmanın ilk etkinliğinde adalet, hoşgörü ve dayanışma hakkında görüşleri alınan öğrencilerin çalışmaya kişisel, ailesel kültürel, bölgesel deneyimlerini yansıttıkları, kavramlara yönelik farklı bakış açıları sundukları sonucuna varılmıştır.
- Sosyal adalet kavramı konusunda farklı bağlantılar kurarak, kavramı açıklaya bildikleri görülmüştür.
- Akademik başarısı zayıf öğrencilerin soyut kavramları açıklamada ve başka kavramlarla bağlantı kurma da akademik başarısı iyi öğrencilere göre zorlandıkları sonucuna varılmıştır.
- Sosyal adaleti tanımlama çalışmalarının atölye ortamında yapılması öğrenciler arasında iletişimi arttırmış, yeni fikirler öğrenmenin ve tartışmanın önemli olduğu algısının oluşmasına fırsat tanımıştır.

- Sosyal adalet çalışmalarında oluşturulan beyin fırtınası, kavram haritası ve tartışmaların öğrencilerin bakış açılarını farklılaştırdığı gözlemlenmiştir.
- Öğrencilerin sosyal adalet kavramını açıklarken toplumsal konulara ve duyarlılıklara sahip oldukları gözlemlenmiştir.
- Öğrencilerin sosyal adalet ile ilgili yapılan çalışmalarda dil, din, ırk, cinsiyet, yönelim gibi kavramları kullandıkları ve bilgi sahibi oldukları gözlemlenmiştir.
- Öğrencilerin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşamalarından kaynaklı, bazı öğrenciler, bu bölgede yer alan etnik kimliklerin ve dillerin, Türkiye'de yaşayan diğer etnik kimliklere oranla adaletsizliğe uğradıklarını düşündükleri görülmüştür.
- Öğrencilerin sosyal adalete dair açıklamalarda en fazla üzerinde durulan kavram adaletsizlik, eşitsizlik, fırsat eşitliği, ekonomik eşitsizlik olmuştur. Adaletsizlik ve eşitsizlik kavramlarını açıklarken en fazla bağlantı kurdukları durum, adalet sistemi ve kadın erkek eşitsizliği olmuştur.
- Öğrencilerin sosyal adalet kavramını sorgularken yaptıkları bütün etkinliklerde sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi ortamı değerlendirmeye çalıştıkları ve sosyal adaletle bu kavramlar arasında yoğun bir ilişki kurdukları gözlemlenmiştir. Öğrencilerin ülke eğitimine ve siyasetine dair eleştirel bir bakış açısına sahip oldukları görülmüştür.
- Öğrencilerin adalete dair yaptıkları sanatsal çalışma da adalet, adaletsizlik, eşitlik, eşitsizlik, ırkçılık kavramları üzerinden çizilen resimlerin, evrensel insan hakları ihlallerine dair resimler olduğu gözlemlenmiştir.
- Öğrencilerin adalete dair yaptıkları sanatsal çalışma da en çok çizilen figür terazi olmuştur.
- Öğrencilerin adalete dair yaptıkları sanatsal çalışma da en çok çizilen ikinci resim kadına yönelik şiddeti anlatan resimlerdir.
- Öğrencilerin adalete dair yaptıkları sanatsal çalışma da adalet sistemindeki “adaletsizlik” vurgusu en çok anlatılmaya çalışılan kavram olmuştur.

- Öğrencilerin medyayı takip ettikleri ve sosyal adaletle ilgili bağlantı kurdukları kavramlara dair olumsuz algılarının gördükleri haberlerden kaynaklı olduğu anlaşılmıştır.
- Görsel ve pedagojik süreçteki sorgulamalarda, kavram haritasından çıkan sonuçlar, kavram görüşleri ve sanatsal çalışma temaları arasındaki sonuçlar örtüşmektedir.
- Sosyal adalete dair çıkardıkları görsellerdeki fotoğraflar ile sanat çalışmalarındaki resimler arasında benzerlik görülmüştür.
- Öğrencilerin sosyal adalet dersinin zorunlu ders olarak ilkokul, ortaokul ve lisede okutulması gerektiğini düşündükleri sonucuna ulaşmıştır.
- Öğrencilerin araştırma sürecinden, sonra sanatsal çalışmalara yaklaşımlarında sorumluluk duygularının arttığı ve görsel sanatlar dersine farklı baktıkları gözlemlenmiştir.
- Öğretmenlerle yapılan görüşme bulgularına göre, adalet, eşitlik, cinsiyet ayrımcılığı, fırsat eşitliği, ekonomik eşitsizlik, vicdan öğretmenlerin sosyal görüşlerindeki temalarda üzerinde durdukları görüşlerdir.
- Öğrencilerin ile öğretmenleri görüşleri arasında büyük benzerlikler görülmüştür.
- Öğretmenlerle yapılan görüşme bulgularına göre, öğretmenler öğrencilerin fırsat eşitliğine sahip olmadığını ve ekonomik eşitsizlikler yüzünden aynı imkânlarla öğretim görmediklerini düşündükleri gözlemlenmiştir.
- Öğretmenlerle yapılan görüşme bulgularına göre öğretmenlerin duygu ve düşüncelerini rahat ifade edemedikleri ve Türkiye'deki siyasi ortama güvenmedikleri gözlemlenmiştir.
- Öğretmenlerle yapılan görüşme bulgularına göre din, dil ve cinsiyet ayrımı yapıldığını herkesin aynı eğitim haklarına sahip olmadığını düşündükleri gözlemlenmiştir.

4.2. Tartışma

Araştırma sürecinden elde edilen bulgular ile alan yazında ki bulgular arasında benzerlikler ve farklılıkların görüldüğü bir tartışma bölümü oluşturulmuştur. Bu bölümde sosyal adalete dair yapılan araştırmalar ele alınmıştır.

Bu araştırmada sosyal adalet kavramının eğitimdeki yansımaları araştırılmaya çalışılmıştır. Sosyal adalet denince akla gelen ilk kavramlar adalet, eşitlik, fırsat eşitliği, ekonomik eşitlik, cinsiyet eşitliği gibi temel insan haklarıdır. Geçmişten günümüze bu hakların düzenlenmesi ve iyileştirilmesi güncellenmesine rağmen yetersiz kalmaktadır. Kaynakların eşit dağılımının sağlanmadığı, adalet ve hukuk sistemin düzelmediği toplumlarda yaşanan problemler, çoğunlukla evrensel insan hakları ile ilgili olmuştur. Dünya üzerinde güçlü bir eğitim sistemine sahip olmayan ülkelere bakıldığında, toplumsal kolektif bilincin de düşük olduğu görülmektedir. Topluma ve ait olma hissiyatına göre şekillenen sosyal kimliklenme süreci, adaletsiz bir düzende bu sürece göre inşa edilen sosyal ve ekonomik yaşamı da etkileyecektir (Kaya,2015). Eğitime ayrılan payın yüksek olduğu ülkelerde eğitimin ekonomiye kattığı değer de yüksek çıkmaktadır. “Bir toplumdaki eğitim düzeyinin yükselmesi, emeğin niteliğini artırarak üretim kapasitesini artırır. Emeğin niteliğindeki artış, insan sermayesine yatırım yoluyla gerçekleştirilebilir. O halde insan gücünün eğitim düzeyinin yükselmesi ile ekonomik büyüme arasında bir ilişki vardır” (Erdoğan,2006, akt, akmak,2008). Ekonomik eşitliksizlik beraberinde birçok alt sorunu da getirebilir. Sınıf, cinsiyet, sosyal, kültürel gibi ayrımların netleşmesi sosyal adaletsizliği yaratmaktadır. Türkiye bu ayrımların net bir yaşandığı gelişmekte olan bir ülkedir. Sosyal adaletin eğitimde kullanılması, farkındalığı yüksek bireyler yetiştirme çabası çözümün bir parçası olabilir. Sosyal adaletin sanat eğitiminde ğretimi, öğrencilerin adaletsizliğe karşı tutumları ve sanatsal fikirleri üzerinden bir yönlendirme hedefine dönüştürülebilir (Dewhurst, 2010).

Türkiye’de en fazla yaşanan problemlerden biri kız çocuklarının okuma oranlarının özellikle kırsal bölgelerde düşük olmasıdır. Yükselen okullaşma ve ulaşım imkanları göz önüne alındığında bu sorunun ataerkil bir problem olduğu düşünülebilir. Sosyal adaletsizlik yaratan bu durum eğitim politikalarının güncellenmesi ve değiştirilmesi ile çözülebilir. Zorunlu eğitim sresinin lise düzeyine kadar çıkarılması gibi yaptırımını olan politikalara ihtiyaç duyulmalıdır. Türkiye kadına yönelik şiddetin en fazla olduğu ülkelerden biridir. Bu oranın eğitim seviyesi ve politikaları ile bağlantısı olduğunu söylemek mümkündür.

“Türkiye aynı zamanda OECD’ye ye ülkeler arasında kadına şiddetin en yaygın olduğu ülke konumunda. OECD’ye ye 36 ülke arasında Türkiye zirvede yer alıyor” (kronos36.new,2022). Araştırmanın bulgularından elde edilen sonuçlara göre, kız

öğrencilerin özellikle haberlerdeki kadına yönelik şiddet olaylarından etkilendiği ve bunu yazılarında ifade ettiği gözlenmiştir. Adalet, tanımlarına bakıldığında erkek öğrencilerin kadına yönelik şiddet ifadelerini kullanmadığı görülmüştür. 12 katılımcıdan 2 erkek öğrencinin bu ifadeyi kullanmaması anlamlı bir fark yaratmamıştır. Adaletin kesin bir tanımının olmadığı ve toplumun yapısına göre değişkenlik gösterdiği, içinde bulunulan sosyal ve ekonomik duruma, coğrafya ülke siyaseti gibi durumlara göre değişebileceği düşünüldüğünde, erkek öğrencilerin kadına şiddetten bahsetmemeleri farklı düşündüklerini göstermez. Yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre öğrenme algılarının farklılaştığı gözlemlenmiştir. Yapılandırmacı öğrenme ortamına göre sınıfta öğrendikleri bilgileri, sınıf dışında kullanmanın yararlı olduğu ve akranlarıyla dayanışma halinde olmanın önemli buldukları görülmüştür. Duygu ve düşüncelerini özgürce açıklama konusunda yüksek farklılıklar görülmüştür (Erdoğan, Polat,2017). Kız erkek öğrencilerin düşünme biçimlerinin farklı olduğuna dair bu araştırma sonucu bu araştırmanın sonuçları ile çelişmektedir. Araştırmanın sanatsal çalışma bulgularından, öğrencilerin adaletle ilgili yaptıkları sanatsal çalışma da en çok çizilen ikinci resim kadına yönelik şiddeti anlatan resimlerdir.

Öğrencilerin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşamalarından kaynaklı, bazı öğrenciler, bu bölgede yer alan etnik kimliklerin ve dillerin, Türkiye'de yaşayan diğer etnik kimliklere oranla adaletsizliğe uğradıklarını düşündükleri görülmüştür. Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre çıkan bu sonuç yapılan başka bir araştırmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir. “Bunun yanında, kimi katılımcılar farklı bir etnik kökene ve anadiline sahip olmak yüzünden ayrımcılığa uğradıklarını belirtirken; kimi katılımcıların bu konuda farkındalık sahibi olmadıkları görülmüştür. Özellikle etnik köken ve dinsel inanç konularının da diğer baskın çatışma nedenleri olduğu gözlemlenmiştir” (Metinnam,2017, s.228) Yapılan başka bir araştırmaya Yıldırım (2011) göre öğrencilerin sosyal adalet algılarını etkileyen faktörlerin aile, kişisel özellikler, okul, içinde yaşadıkları toplum sonucuna varılmıştır. Bu araştırmanın bulgularına göre eğitim düzeyi yüksek politik bilinci olan ailelerin adalet, eşitlik gibi kavramları sorgulamada ve farkında da farklılık gösterir.

Öğretmenlerle yapılan görüşme bulgularına göre, adalet, eşitlik, cinsiyet ayrımcılığı, fırsat eşitliği, ekonomik eşitsizlik, vicdan öğretmenlerin sosyal

görüşlerindeki temalarda üzerinde durdukları görüşlerdir. Öğrencilerin ile öğretmenleri görüşleri arasında büyük benzerlikler görülmüştür. Yapılan başka bir araştırmanın sonuçları ile benzetilmektedir. Melahat Gezer'in yaptığı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal adalet inançlarını belirlemeyi amaçlamayan araştırmanın sonuçlarına göre öğretmenlerin üzerinde en çok ortaklaştıkları sosyal adalet kavramları adalet, eşitlik, hak, cinsiyet ayrımcılığı, ahlak, vicdan gibi konular olmuştur. Bu kavramlar bu çalışmanın katılımcıları olan görsel sanatlar öğretmenlerinin de ortaklaştığı temalar ile benzerdir (Gezer,2020).

Öğretmenlerle yapılan görüşme bulgularına göre din dil ve cinsiyet ayrımı yapıldığını herkesin aynı eğitim haklarına sahip olmadığını düşündükleri gözlemlenmiştir. Yapılan başka bir araştırmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir. "Türkiye'de müfredat üzerindeki devlet hegemonyasına (tek kültürlüğü ön plana çıkarmak gibi), neo-liberal politikaların hegemonyası da eşlik etmektedir" (Polat,2007, s.193).

4.3. Öneriler

Görsel sanatlar dersinde ortaokul öğrencilerinin sosyal adalet algılarının ne olduğu ve bunu yaşamlarında nasıl deneyimledikleri üzerine yapılabilecek etkinlik ve araştırmalar açısından şunlar söylenebilir:

- Öğrencilerin ilk haftaki çalışmalarda odaklanma problemi yaşadıkları daha sonraki çalışmalarda adapte oldukları görülmüştür. Öğrencilerin soyut kavramları görselleşme yeteneklerinin gelişmesi için görsel sanatlar derslerinde kavramları tartışma bölümüne zaman ayrılabilir.
- Görsel sanatlar dersi eğitimin bütün kademelerinde bir ders saatinden, 2 ders saatine çıkarılacak şekilde zorunlu ders olarak verilmelidir.
- Görsel sanatlar dersi ve programı eleştirel pedagoji, yapılandırmacı öğrenme anlayışına göre planlanarak verilebilir.
- Araştırmada öğrencilerin görsel sorgulamalarda medya etkisinde olduğu görülmüştür. Bu bağlamda medya okuryazarlığı ve sosyal adalet ile ilgili araştırmalar yapılabilir.
- Görsel sanatlar öğretmenleri derslerinde görsel sorgulamalara yer veren etkinlikler ve seminerler gerçekleştirebilir.

- Görsel sanatlar dersinde öğrencilerin eleştirel düşünce ve sorgulayıcı bakış açılarını geliştirecek sosyal adalet projeleri geliştirilebilir.
- Görsel sanatlar dersinde ve görsel sanatlar eğitimi veren güzel sanatlar liselerinde öğrencilerin eleştirel bakış açılarının gelişmesi için zorunlu ders olarak sosyal adalet dersi verilebilir.
- Ortaokul kademesinde uygulanan bu araştırmadan yola çıkılarak ilkokul, lise ve üniversite düzeyinde nitel ve nicel araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Adams M., Bell, L., A., & Griffin, P. (2016) *Theoretical Foundations for Social Justice Education*, Bell, L., A., *Teaching for Diversity and Social Justice*, Routledge, 1-15.
- Akcakocatv.com. (2017, 20 Eylül). <https://www.akcakocatv.com/egitim-haberleri/17469-akcakocada-elektrigi-olmayan-okul-utanci>
- Akademi Euronews, (23/05/2019). Eğitim sistemi sil baştan: 2002'den beri 16. kez değişen yeni modelde ne var? <https://tr.euronews.com/2019/05/23/egitim-sistemi-sil-bastan-2002-den-beri-16-kez-degis-en-yeni-modelde-ne-var>
- Akınoğlu, O. (2005). Türkiye'de uygulanan ve değişen eğitim programlarının psikolojik Temelleri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 22, 31-46.
- Aral, V. (2014). *Beklediğimiz ve Bizden Beklenen Adalet*. Legal Yayıncılık.
- Aran, M., Yılmaz, A., Tokay, Argan, M., & Yetim, G. (2020). "Sesimi Gören Var mı? Foto-ses Yönteminin Spor Bilimlerinde Kullanım Potansiyeline İlişkin Kuramsal Bir Çerçeve", *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 25(3), 149-166.
- Arslan, A. (2007). *İlkçağ Felsefe Tarihi 3*. ekampus.anadolu.edu.tr
- Ayvacı, H., Bakırcı, Ş., A. G. H., & Başak, M. H. (2014). Fatih Projesinin Uygulama Sürecinde Ortaya Çıkan Sorunların İdareciler, Öğretmenler ve Öğrenciler Tarafından Değerlendirilmesi, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 20-46
- Ayers, W., Quinn, T., & Stovall, D. (2009). *Handbook of social justice in education*. Routledge.
- Bademci, V. (2019). Geçerlik: Nedir? Ne değildir? *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi (JRES)*, 6(2), 373-385.
- Bahçeşehir Dijital Eğitim, STEM + A Eğitimi, Bilişimsel Düşünme Eğitimi. <https://www.bahcesehir.k12.tr/tr/egitim/detay/Bilisimsel-Dusunme/22/82/0>
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel bir araştırma Nasıl Yapılır, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, 5(2), 368-388.
- Başkale, H. (2016). Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenilirlik ve Örneklem Büyüklüğü, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi (DEUHFED)*, 9(1), 23-28.
- Bedir Erişti, S. D. (2020). *Görsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara, Pegem Akademi.
- Boyles, D., Carusi, & T., Attick, D., (2009). Historical and Critical Interpretations of Social Justice, Saltman, K., J., (ed.), (1-5). Historical and Theoretical Perspectives A. William, Quinn T., Stovall, D. (ed.), *Handbook of social justice in education*. Routledge.
- Chomsky, N., & Foucault, M. (2012). *İnsan Doğası: İktidara Karşı Adalet Noam Chomsky ile Michel Foucault Tartışıyor*, (Çev. T. Birkan). Bgst Yayınları.
- Chen, J. C. (2010). *Contemporary Issues In Education Research*. Evolution Of Constructivism Chu Chih Liu, Kainan University. Taiwan
- Cumhuriyet Gazetesi. (2022, 23 Aralık). Özel sektör öğretmenlerinin maaşı asgari ücretin altında kaldı: Her geçen gün daha fazla yoksullaşıyoruz. <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/ozel-sektor-ogretmenlerinin-maasi-asgari-ucretin-altinda-kaldi-her-gecen-gun-daha-fazla-yoksullasiyoruz-2014667>.

- Çakmak, Ö., (2008). Eğitimin Ekonomiye ve Kalkınmaya Etkisi., *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11,33-41.
- Çeçen, A. (2020). *Adalet Kavramı*. Astana yayınları.
- Dewhurst, M. (2010). An Inevitable Question: Exploring The Defining Features Of Social Justice Art Education, *Art Education*, 63(5), 6-13
- Dewhurst, M. (2011). Where is the Action? Three Lenses to Analyze Social Justice Art Education, *Equity & Excellence in Education*, 44(3), 364-378, DOI:10.1080/10665684.2011.591261.
- Dewhurst, M. (2014). *Social justice art: a framework for activist art pedagogy*. Harvard Education Press.
- Downe-Wamboldt B. (2009). RN, *Content analysis: Method, applications, and issues*. <https://doi.org/10.1080/07399339209516006>
- Duvar Gazetesi, (21 Şubat Perşembe 2019). 21 Şubat Dünya Anadili Günü: Türkiye'de 39 dil konuşuluyor. <https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2019/02/21/21-subat-dunya-anadil-gunu-turkiyede-39-dil-konusuluyor>
- Evren, Örneklem, Örneklem Türleri.https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/153424/mod_resource/content/1/6.%20Hafta%20%20Ara%C5%9Ft%C4%B1rman%C4%B1n%20Evren%20ve%20%C3%96rnekleme.pdf. (05.03.2021)
- Foucault, M. (2020). *Deliliğin Tarihi*, İstanbul. İmge yayınları.
- Gezer, M. (2020). Analysing of Prospective Social Studies Teachers' Social Justice Beliefs Through Ethical Dilemmas, *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*,9(18), 171-187.
- Güler E. (2021). Social Justice Perception of Pre-Service Visual Arts Teachers: Visual Inquiries, *International Journal of Educational Methodology*, 7 (3),519-545.
- Güler,E. (2021).Artographic Inquiryfor The Transformation of Pre-Service Art Teachers' Concept of Social Justice ,*International Journal of Contemporary Educational Research*. 8(1),27-53.
- Güler, E. (2020). *Sanat Eğitiminde Sosyal Adalet*, Zahal,O. (Edt.), Eğitim Bilimlerinde Teori ve Araştırmalar II, (325-353),Gece Kitaplığı.
- Giroux, H., & A. (2010). Rethinking Education as the Practice of Freedom:Paulo Freire and the promise of critical pedagogy, *Policy Futures in Education*, 8(6). www.worlds.co.uk/PFIE
- Halmatov, S. (2015). *Çocuk Resimleri Analizi ve Psikolojik Resim Testleri*, Çocuklar ve Yetişkinler İçin. Pegem Yayınları.
- İnal, K. (2010). Eleştirel Pedagoji Üzerine, Eğitimde modern özgürleştirici bir yaklaşım, *Alternatif Eğitim e-Dergisi*, 1,14-24.
- Kararmaz, F. (2013). *Hayek'te özgürlük, zorlama ve özgür bir toplumun güvenceleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1),62-80.<https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/kokdener/123091/13f.pdf>

- Kaya, O. (2015). *Kimlik Gücü, Kimlik İşlevleri ile Kolektif Eylem Arasındaki İlişkide Sosyal Adaletin Rolü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kelsen, H. (2013). Adalet nedir? *TBB Dergisi*, 107 (2013): 431–54.
- Keser, N., & Narin, H. (2017). Sanat Temelli Bir Soruşturma Yöntemi A/r/tografi. *Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), 193-203.
- Kocabıyık Onat, O. (2016). Olgubilim ve Gömülü Kuram: Bazı Özellikler Açısından Karşılaştırma. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 55-66.
- Koçak, A., & Özgür, A. (2006). İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu, *Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(3), 21-28.
- Konda. (2007). Toplumsal yapı araştırması. https://konda.com.tr/wp-content/uploads/2017/02/2006_09_KONDA_Toplumsal_Yapi.pdf
- Kraehe, A. M., & Brown, K. D. (2011). Awakening teachers' capacities for social. 488-511. <https://doi.org/10.1080/10665684.2011.610682>
- Kronos haber, (2022). Kadına yönelik şiddet: Türkiye OECD ülkeleri arasında zirvede. <https://kronos36.news/tr/kadina-siddet-en-cok-hangi-ulkelerde-turkiye-oecd-ulkeleri-arasinda-zirvede/>
- Li, D., (2020). Social-Justice Art-Education from a Teacher's Perspective, *The International Journal of Arts Education*, 1-20.
- Lofficiel dergisi, (2022, Eylül). Sanatta sürdürülebilirlik: 5 sanatçı ve eseri. <https://www.lofficiel.com.tr/sanat/sanatta-suerdueruelebilirlik-5-sanatci-ve-eseri>
- Maguire, C., & Lenihan, T. (2014). Social justice in art education: Fostering the capabilities of individuals and enhancing collective solidarities M. Buffington & S. Wilson McKay (Eds.), in *Practice theory: Seeing the power of teacher researchers* (s. 1-4). *The National Art Education Association*. https://www.researchgate.net/publication/259977977_Social_Justice_in_Art_Education_Fostering_the_Capabilities_of_Individuals_and_Enhancing_Collective_Solidarities
- Mamur, N. (2017). Sanat Eğitiminde Sürdürülebilirlik ve Çevre Eğitimi Üzerine Bir Çalışma. *Eğitim Dergisi*, 8(2), 774-794.
- Milli Eğitim Bakanlığı. <http://mufredat.meb.gov.tr/Veliler.aspx>. (06.11.2022).
- Milli Eğitim Bakanlığı. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, (2010). 2010/53 sayılı Genelge, Ankara.
- Metinnam, İ. (2017). *Yaratıcı Dramayla Kültürel Temas Alanları Oluşturmak: Sanat Eğitiminde Bir Eylem Araştırması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Platon, (2005). *Devlet*, (Çev. V. Atayman, C. Saraçoğlu). Bordo Siyah Yayınları.
- Polat, S. (2007). *Eğitim Politikalarının Sosyal Adalet Açısından Sonuçları Konusunda Yönetici ve Öğretmen Görüşleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü.
- Rawls, J. (2017). *Bir Adalet Teorisi*, (Çev. V. A. Çoşar). Phoenixs Yayınevi.
- Sakarya'nın Sesi. (30 Haziran 2022). <https://www.facebook.com/sakaryaninsesi/hashtag/photos/a.2047528258890083/2837048036604764/?type=>

- Şensoy, Al, S., & Sağsöz, A. (2015). Öğrenci Başarısının Sınıfların Fiziksel Koşulları ile İlişkisi, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*,16(3), 87-104.
- Stevens, S. (2015). *Arts-based education for social justice* (Unpublished Master's Theses). Educational Studies and Sociology/Anthropology Special Major, Swarthmore College.
- Sunal, O. (2011). Sosyal Politika: Sosyal Adalet Açısından Kuramsal Bir Değerlendirme, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(3),283-305.
- Türk Dil Kurumu, (04.03.2021). Adalet Anlamı. <https://sozluk.gov.tr/>
- Tezelli, S. (2019). *Resimlerle Çocuk Psikolojisi*. İkinci Adam Yayınları.
- Tomul, E. (2009). İlköğretim Okullarındaki Sosyal Adalet Uygulamalarına İlişkin Yönetici Görüşleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 34(152),126-137.
- Topakkaya, A. (2009). Aristoteles'te Adalet Kavramı, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research*, 2(6).
- Tunç, S. (2019). *Sosyal ve Ekonomik Adalet*, H.Tepe, (Ed.), Siyaset Felsefesi II. Anadolu üniversitesi.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (1982).<https://www.anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/anayasa/#:~:text=T%C3%BCrk%C3%A7eden%20ba%C5%9Fka%20hi%C3%A7bir%20d%C4%B1%20olaca%C4%B1%20esaslar%20kanunla%20d%C3%BCzenlenir>
- Yağar, F., & Dökme, S. (2018). Niteliksel Araştırmaların Planlanması: Araştırma Soruları, Örneklem Seçimi, Geçerlik ve Güvenirlik, *Gazi Sağlık Bilimler Dergisi*, 3(3),1-9.
- Yıldırım A. (1999). Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi, *Eğitim ve Bilim Dergisi*,23(12),7-17.
- Yıldırım, F. (2011). *Üniversite Gençliği Sosyal Adaletten Ne Anlıyor? Sosyal Adalet İlkeleri Bağlamında Bir Eğilim Belirleme Araştırması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz, K., & Altinkurt, Y. (2011). Öğretmen Adaylarının Eleştirel Pedagoji ile İlgili Görüşleri, *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* ,12(3),195-213.
- Yoon, I. (2017). *Confronting systems of oppression: Teaching and learning social justice through art with university students* (Doctoral dissertation, The University of Arizona).
- Yurdakul, B. (2008). Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımının Sosyal -Bilişsel Bağlamda Bilgiyi Oluşturmaya Katkısı, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,11(20),39-67.
- Yücel, M.ve Erduran R. (26 agustos1965). Adalet üstüne. Milliyet gazetesi Sayfa 2. <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1965/08/26>
- Zeren, G. M. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Gözü ile Coğrafya Eğitimi: Bir Olgubilim Araştırması, Türkiye Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi. <http://dx.doi.org/10.17295/dcd.56391>
- Weber, M. (2012). *Sosyolojinin Temel Kavramları*, Yarım yayınları.

EKLER

Ek-1.Etik Kurul Kararı

T.C

ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
İNSAN ARAŞTIRMALARI EĞİTİM BİLİMLERİ
ETİK KURULU KARARI

Etik Kurul Toplantı Tarihi	28/02/2022
Protokol No	02/02
Araştırma Başlığı	Görsel Sanatlar Öğrencilerinin Sosyal Adalet Algıları
Araştırma Türü	Nitel Araştırma
Araştırmacılar	Belgin GÜLBEN (Sorumlu Araştırmacı) Doç. Dr. Ebru GÜLER (Danışman)
Karar	Başvuru dosyanıza ait araştırmanız etik açıdan uygun bulunmuştur.
Açıklama: 1. Etik Kurul Onayı, uygulama ve/veya veri toplama için araştırmacının ilgili kurum veya kuruluşlardan izin alma sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. 2. Kurul üyelerine ait araştırma önerileri görüşülürken, ilgili yönerge gereğince, öneri sahibi üye görüşmelere katılmamış ve oy kullanmamıştır.	

e-imzalıdır

Prof. Dr. Hüseyin Hüsnü BAHAR
İnsan Araştırmaları Eğitim Bilimleri
Etik Kurul Başkanı

Evrak Tarih ve Sayısı: 07.03.2022-153834

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Eğitim Bilimleri Etik Kurulu

Sayı : E-88012460-050.01.04-153834
Konu : Etik Kurul Kararı (Belgin GÜLBEN)

07.03.2022

DAĞITIM YERLERİNE

Üniversitemiz İnsan Araştırmaları Eğitim Bilimleri Etik Kurulunun **28 Şubat 2022** tarihli ve **02** sayılı oturumunda alınan 02/02 sayılı karar yazımız ekinde gönderilmiştir. Bilgilerini rica ederim.

Prof.Dr. Hüseyin Hüsnü BAHAR
Eğitim Bilimleri Etik Kurulu Başkanı

Ek:Karar 02 (1 sayfa)

Dağıtım:
Gereği:
Belgin GÜLBEN

Bilgi:
Doç. Dr. Ebru GÜLER

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSC4K6SYTZ

Belge Takip Adresi :
https://ebys.ebyu.edu.tr/en/Vision/Validate_Doc.aspx?eD=BSC4K6SYTZ&eS=153834

Adres Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Rektörlüğü Yalınzbağ yerleşkesi Erzincan Sivas
karayolu 12. km 24002 Erzincan
Telefon:444 8 024 – (0446) 226 66 66 Faks:(0446) 226 66 65
e-Posta:rektorluk@erzincan.edu.tr Web:https://ebyu.edu.tr/tr/
Kep Adresi:erzincanuniv@hs02.kep.tr

Bilgi için: Şehriban AKKUŞ
Unvanı: Birim Evrak Sorumlusu
Tel No: (0446) 226 6666 - 10058

Ek-2. Araştırma İzni

T.C.
DİYARBAKIR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-30769799-44-46924609

31.03.2022

Konu : Araştırma İzni (Belgin GÜLBEN)

MÜDÜRLÜK MAKAMINA

- İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21/01/2020 tarih ve 1563890 sayılı 2020/2 Nolu Genelgesi.
b) Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Rektörlüğünün 21/03/2022 tarih ve 156904 sayılı yazısı.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim İş Eğitimi Yüksek Lisans Öğrencisi Belgin GÜLBEN'in "**Görsel Sanatlar Öğrencilerinin Sosyal Adalet Algıları**" konulu araştırma çalışmasını İlimiz Kayapınar İlçesine bağlı Özel Gen kolejinde uygulama talebi ilgi (b) yazıda belirtilmektedir.

Söz konusu araştırma çalışmasının **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Milli Eğitim Temel Kanunu ile Türk Milli Eğitiminin Genel amaçlarına uygun olarak ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek şekilde hijyen, sosyal mesafe ve maske kuralına uymak** kaydıyla gönüllülük esasına bağlı olarak yapılması uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Volkan VURAL
Müdür Yardımcısı

OLUR
Murat KÜÇÜKALİ
İl Millî Eğitim Müdürü

EK:

- 1- Anket Belgeleri
- 2- Değerlendirme Formu

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : şhitlik mahallesi mehmet akif ersoy bulvarı eski eğitim fakültesi binası

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Bilgi için: BİNGÖL GÜLTEKİN

Telefon No : 0 (412) 322 22 35
E-Posta: arge21@meb.gov.tr

Unvan : İşçi
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

T.C.
DİYARBAKIR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-30769799-44-46962204
Konu : Araştırma İzni (Belgin GÜLBEN)

01.04.2022

ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 21/03/2022 tarih ve 156904 sayılı yazınız.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim İş Eğitimi Yüksek Lisans Öğrencisi Belgin GÜLBEN'in "**Görsel Sanatlar Öğrencilerinin Sosyal Adalet Algıları**" konulu araştırma çalışmasını İlimiz Kayapınar İlçesine bağlı Özel Gen kolejinde uygulama talebi 31.03.2022 tarih 46924609 sayılı müdürlük onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinize arz ederim.

Volkan VURAL
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

Ek:

1- Müdürlük Onayı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : şehitlik mahallesi mehmet akif ersoy bulvarı eski eğitim fakültesi binası

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Bilgi için: BİNGÖL GÜLTEKİN

Telefon No : 0 (412) 322 22 35
E-Posta: arge21@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Unvan : İşçi
İnternet Adresi: Faks: _____

Ek-3. Görsel Sanatlar Öğrencileri İçin Kişisel Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz:

☐ Kadın ☐ Erkek

2. Yaşınız:

3. Aileniz ile birlikte mi yaşıyorsunuz?

4. Kardeş Sayısı?

Kız:

Erkek:

6. Şu an yaşadığınız semt:

7. Yaşamınızın büyük bölümünü nerede geçirdiniz?

- Köy-Kasaba
- İlçe
- İl
- Büyük Şehir

8. Sizce aşağıdaki seçeneklerden hangisi ekonomik düzeyinizi en iyi ifade etmektedir?

- Çok Düşük
- Düşük
- Orta
- Yüksek
- Çok Yüksek

9. Kendinizi nasıl tanımlarsınız?

Ek-4. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

T. C.

ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU
BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU (BGOF)

“Görsel Sanatlar Eğitiminde Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Adalet Algıları: Görsel Fenomenolojik Çalışma” isimli yüksek lisans tez çalışması, görsel sanatlar öğrencilerinin sosyal adalet algılarının ne olduğu ve bunu yaşamlarında nasıl deneyimlediklerini, görsel sorgulamalar yolu ile ortaya çıkarmak amacıyla planlanmıştır. Araştırmada gönüllü katılım formu ve kişisel bilgi formu dolduran her katılımcı için ayrı bir dosya oluşturularak çalışmaya başlanacaktır. Bu çalışmaya katılımınız tamamen gönüllülük esasına dayanır. Çalışmanın amacına en doğru şekilde ulaşabilmesi için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı olmadan, size en uygun cevaplarla ve içtenlikle cevaplandırmanızdır. Gönüllü katılım formunu, ve kişisel bilgi formunu, onaylamanız bu çalışmaya katılmayı kabul ettiğiniz ve bu iki form uygulamasının ardından, çalışma yapmak için üçüncü bir aşamaya katılacağınız anlamına gelecektir. Çalışmanın üçüncü aşaması olan foto-ses uygulaması ile sizden fotoğraflar istenecektir. Sosyal adaletin sizin için ne anlama geldiğini fotoğraflayıp hikayelediğiniz bu aşamadan sonra dördüncü aşamaya geçilecektir. Çalışmanın dördüncü aşamasında 18 sorudan oluşan “Yarı-yapılandırılmış görüşme formu” uygulamasından elde edilen bulgular incelenirken kişisel verilerin korunması adına “kodlama” yöntemi kullanılarak katılımcıların gizliliği sağlanacaktır. Ayrıca, araştırma sürecinde diğer veri toplama araçları olan ses kayıtları, görsel dokümanlar ve sanatsal çalışmalarınızda araştırmada kullanılacak olup bilimsel bir amaç dışında kullanılmayacaktır. Çalışmaya katılmama veya katılımın ardından istediğiniz bir anda çalışmadan ayrılabilme hakkına sahipsiniz.

Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır; ancak verileriniz yayın amacıyla kullanılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile verilen bu dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız Belgin GÜLBEN isimli araştırmacıya veya danışmana şimdi ya da daha sonra soru sorabilir veya adresinden e-mail yoluyla ve numaralı telefondan ulaşabilirsiniz.

“Bilgilendirilmiş Gönüllü Katılım Formundaki tüm açıklamaları okudum. Bana, konusu ve amacı belirtilen araştırma ile ilgili yazılı ve sözlü açıklama, aşağıda adı belirtilen kişi tarafından yapıldı. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı, istediğim zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabileceğimi ve kendi isteğime bakılmaksızın araştırmacı tarafından araştırma dışı bırakılabileceğimi biliyorum. Söz konusu araştırmaya, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın kendi rızamla katılmayı kabul ediyorum/etmiyorum.”

...../...../2022

Açıklamaları Yapan Araştırmacının Adı / Soyadı / İmzası Belgin GÜLBEN
Gönüllünün Adı / Soyadı / İmzası / Tarih
Gerekliyse Olur İşlemine Tanık Olan Kişinin Adı / Soyadı / İmzası / Tarih

Ek-5.Bilgilendirilmiş Gönüllü Veli Olur Formu

T. C. ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ

İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ VELİ OLUR FORMU (BGVOF)

“Görsel Sanatlar Öğrencilerinin Sosyal Adalet Algıları” isimli yüksek lisans tez çalışması, görsel sanatlar öğrencilerinin sosyal adalet algılarının ne olduğu ve bunu yaşamlarında nasıl deneyimlediklerini, görsel sorgulamalar yolu ile ortaya çıkarmak amacıyla planlanmıştır. Araştırmada gönüllü katılım formu ve kişisel bilgi formu dolduran her katılımcı için ayrı bir dosya oluşturularak çalışmaya başlanacaktır. Çalışmanın amacına ulaşması için velisi/vasisi olduğunuz çocuğunuzdan beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, kendisine en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamasıdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya velisi/vasisi olduğunuz çocuğunuzun katılmasını kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahiptir. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgiler gizli tutulacaktır; ancak veriler yayın amacı ile kullanılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile verilen bu dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız Ebru güler isimli araştırmacıya veya danışmana şimdi ya da daha sonra soru sorabilir veya adresinden e-mail yoluyla ve numaralı telefondan ulaşabilirsiniz.

“Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formundaki tüm açıklamaları okudum. Bana, konusu ve amacı belirtilen araştırma ile ilgili yazılı ve sözlü açıklama, aşağıda adı belirtilen kişi tarafından yapıldı. Araştırmaya velisi/vasisi olduğum gönüllü olarak katılmasını, istediğim zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabilceğini ve kendi isteğine bakılmaksızın araştırmacı tarafından araştırma dışı bırakılabileceğini biliyorum. Söz konusu araştırmaya, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın kendi rızamla velisi/vasisi olduğum katılmasını onaylıyorum. /...../2022

Açıklamaları Yapan Araştırmacının Adı / Soyadı / İmzası

Ebru Güler

Veli/Vasinin Adı / Soyadı / İmzası / Tarih

Gerekliyse Olur İşlemine Tanık Olan Kişinin Adı / Soyadı / İmzası / Tarih

Ek-6. Görsel Sanatlar Öğrencilerinin Sosyal Adalet Algıları :
Görsel Fenomenoloji

GÖRÜŞME SORULARI

Yönerge

Bu formda Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Yüksek Lisans Tez Görüşme Soruları bulunmaktadır. Bu çalışmada görsel sanatlar eğitiminde ortaokul öğrencilerinin sosyal adalet algılarının ne olduğu ve bunu yaşamlarında nasıl deneyimlediklerini görsel sorgulamalar yoluyla ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu çalışma yürütülürken gizlilik ve gönüllülük esas alınmış olup katılımcılar istediği taktirde araştırmadan ayrılabilirlerdir. Araştırmada katılımcıların gizliliğini korumak amacıyla adı-soyadı bilgileri verilmeyecek bunun yerine kodlama yöntemi kullanılacaktır. Araştırma sonuçları yayımlanmak üzere kullanılabilir.

1. Sosyal adaleti nasıl tanımlarsınız?
2. Doğduğunuz ve yaşadığınız şehirdeki sosyal adaletle ilişkin neler söylersiniz?
3. Ailenizin sosyal adaletle bakışı nasıldır açıklayınız?
4. Aldığınız eğitimler de sosyal adaletle ilişkin neler öğrendiniz?
5. Sosyal adalet konusunda sizin fikrinizi etkileyen kişiler kimlerdir ve nasıl etkilediler?
6. Sosyal adalet eğitimi size ne anlam ifade ediyor?
7. Görsel sanatlar eğitiminde sosyal adalet eğitimi size göre ne anlam ifade ediyor açıklayınız?
8. Görsel sanatlar eğitimi sosyal adalet eğitim hedefleri neler olabilir açıklayınız?
9. Sosyal adalet kavramının görsel sanatlar içindeki yeri nedir ?Örneklerle açıklayabilir misiniz?
10. Sosyal adalet eğitimi konusunda görsel sanatlar programını nasıl değerlendiriyorsunuz açıklar mısınız?
11. Sosyal adalet eğitiminde görsel sanatlar öğrencilerinin rolleri sizce neler olmalıdır?
12. Sosyal adalet eğitiminde görsel sanatlar eğitiminin etkili olabilmesi için neler önerirsiniz?
13. Sosyal adalet bilinci kazanmış görsel sanatlar dersini alan öğrencilerin özellikleri nelerdir?
14. Günlük yaşantınızda sınıfta ve okul dışında sosyal adalet adına neler yapıyorsunuz örnek verir misiniz?
15. Sosyal adaletle ilgili yaptığınız foto ses çalışması ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
16. Sosyal adalet bağlamında sanat çalışmalarınız ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
17. Bu sorular dışında eklemek istediğiniz bir şey varsa söyler misiniz?
18. Yapılan çalışmalardan sonra sosyal adalet ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Belgin GÜLBEN	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Dicle Üniversitesi
Fakülte	Eğitim Fakültesi
Bölümü	Resim İş Öğretmenliği (2008)
Yüksek Lisans	
Üniversite	
Enstitü Adı	
Ana Bilim Dalı	
Programı	
Makale ve Bildiriler (Varsa)	
1. Gülben,B.(2021).Şematik Dönem Çocuk Resimlerinde Duygu Durumlarının Projektif Açıdan İncelemesi(Makale)	
2.Gülben,B.(2021).Şematik Dönem Çocuk Resimlerinde Duygu Durumlarının Projektif Açıdan İncelemesi, Cumhuriyet Üniversitesi Uluslararası Müzik ve Güzel Sanatlar Eğitimi	